Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

TÜRKİYE'DE KADIN SAĞLIĞININ DİJİTALLEŞMESİ: PEPAPP REGL TAKİP MOBİL UYGULAMASINA DAİR BİR İNCELEME

Ceren BİLTEKİN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

TÜRKİYE'DE KADIN SAĞLIĞININ DİJİTALLEŞMESİ: PEPAPP REGL TAKİP MOBİL UYGULAMASINA DAİR BİR İNCELEME

Ceren BİLTEKİN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan ***"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"*** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. (1)
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ….. ay ertelenmiştir. (2)
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. (3)

……/……/……

Ceren Biltekin

"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

(1) *Madde 6. 1. Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*

(2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*

(3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

***** Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.***

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Doç. Dr. Burcu ŞİMŞEK** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Ceren BİLTEKİN

ÖZET

BİLTEKİN, Ceren. *Türkiye'de Kadın Sağlığının Dijitalleşmesi: Pepapp Regl Takip Mobil Uygulamasına Dair Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024.

Bu çalışmada, kadınların regl ve cinsel sağlık ile ilgili bilgilerini verileştirmesinin bir sonucu olarak değişen gündelik yaşam pratiklerinin sosyokültürel bağlamda incelenmesi amaçlanmıştır. Reglin konuşulmasından imtina edilinilen Türk toplumunda, bireylerin bedenleri ve cep telefonları arasında kurdukları siber bilgi alışverişinin biyopolitika ve cinsiyet eşitsizliği ile nasıl ilişkilendiği incelemektedir. Kadınların, regl döngülerinin ve cinsel sağlıklarının takibi amacıyla kullandıkları mobil uygulamalarından biri olan “Pepapp” özelinde, kadın bedeninin dijitalleşme sürecinde karşılaşılan olgular incelenmiştir. Çalışma için “Pepapp” uygulamasını kullanan 10 kadınla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan nitel araştırmanın yanında uygulamanın kullanımını ve deneyimlerini aktarmak için oto-etnografik bir yöntem benimsenmiştir. Pepapp’in kullanım haritası ve bireysel kullanıcı deneyimleri aktarılmıştır. Araştırmacı olarak benim de dahil olduğum kullanıcı kümesinin cinsel sağlık verilerini uygulama öncesinde analog olarak da takip etmiş olması, mobil uygulamalar öncesi ve sonrası arasındaki pratiklerin değişimini ortaya koymak için tercih edilmiştir. Araştırma sonucunda, dijital okur-yazarlığı yüksek ve eğitimli kadınların Türkiye toplumundaki kabul görmüş heteronormatif regl bakışından azade olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Kadının özel alana hapsedilmiş olması ve ahlaki toplumsal kodlardan bağımsız düşünülmemesi, dijital teknolojilerde cinsiyet eşitsizliğini derinleştirmiştir. Siberfeminizm, ataerkil dijital teknoloji ekosistemi içinde kadınlar için kapsayıcı bir bakış önermektedir. Ataerkil güç ilişkilerinin kamusal alandan özel alana hapsettiği kadın bedenleri aracılığıyla çevrimiçi ve çevrimdışı varlıklarını bilinçli olarak yürütmeleri esas amaç olmalıdır. Bu konuda bedene dair kontrol mekanizmalarının öz- takip yoluyla bireylere geçtiği illüzyonunu yaratan iktidar, gücünü pekiştirmiştir.

Anahtar Sözcükler

Kadın Sağlığı, Mobil Uygulamalar, Pepapp, Regl, Heteronormativite, Biyopolitika, Kullanıcı Deneyimi

ABSTRACT

BİLTEKİN, Ceren. *Digitalization of Women's Health: A Study On The Menstruation Tracking Mobile Application Pepapp,* Master Thesis, Ankara, 2024.

This study aims to examine the changing daily life practices of women in a sociocultural context as a result of datafication their knowledge about menstrual and sexual health. It examines how the cyber information exchange between individuals' bodies and mobile phones is related to biopolitics and gender inequality in Turkish society, where menstruation is avoided. In the case of "Pepapp", one of the mobile applications used by women to monitor their menstrual cycles and sexual health, the phenomena encountered in the digitalization process of the female body were examined. For the study, semi-structured interviews were conducted with 10 women using the "Pepapp" application. In addition to the qualitative research, an auto- ethnographic method was adopted to convey the use and experiences of the application. Pepapp's usage map and individual user experiences are presented. The fact that the user group, including me as the researcher, followed the sexual health data in analog form before the application was preferred in order to reveal the change in practices between before and after mobile applications. As a result of the research, it was concluded that educated women with high digital literacy are not free from the accepted heteronormative view of menstruation in Turkish society. The fact that women are confined to the private sphere and are not considered independent of moral social codes has deepened gender inequality in digital technologies. Cyberfeminism proposes an inclusive perspective for women within the patriarchal digital technology ecosystem. The main goal should be for women to consciously maintain their online and offline existence through women's bodies, which are confined from the public to the private sphere by patriarchal power relations. In this regard, the government has strengthened its power by creating the illusion that the control mechanisms regarding the body are transferred to individuals through self-monitoring.

Keywords

Women's Health, Mobile Applications, Pepapp, Menstruation,Heteronormativity, Biopolitics, User Experience

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY……..i

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI……..……ii

ETİK BEYAN……..……..……iii

ÖZET……..iv

ABSTRACT……v

İÇİNDEKİLER……vi

TABLOLAR DİZİNİ ……..ix

GÖRSELLER DİZİNİ ……..……x

GİRİŞ……..……1

1.BÖLÜM: ÖZNE VE BİYOPOLİTİKA İLİŞKİLERİ…….……9

1.1. ÖZNE VE İKTİDAR……9

1.2. BEDENİN BİYOİKTİDARI VE BİYOPOLİTİKASI ÜZERİNE……..…11

1.3. İKTİDAR VE NÜFUS POLİTİKALARI…….……13

1.4. CİNSELLİĞİN BİYOPOLİTİKA İLE İLİŞKİSİ……..17

1.5. BİYOPOLİTİKANIN KAPSAMA ALANI: NORMATİVİTE …..…..….22

1.6. TIBBİLEŞTİRME VE MEDİKAL İKTİDAR……..……24

2. BÖLÜM : TÜRKİYE'DE KADIN SAĞLIĞI HAREKETİ……..……26

2.1. CİNSEL DİYALEKTİK VE ÜREME ARAÇLARININ KONTROLÜ...26

2.1.1. Türkiye'de Kadın ve Üreme Sağlığı…….....29

2.1.2. Türkiye'de Kadın ve Üreme Sağlığı Politikalarındaki Dönüşümler ve Nüfus Politikaları…….…….....34

3. BÖLÜM : REGL.....38

3.1. REGLİN BİYOLOJİK TANIMI.....38

3.2. SOSYOKÜLTÜREL BAĞLAMDA REGL: TABULAR VE DAMGALAMA……..40

3.3. TÜRKİYE'DE REGL, REGL YOKSULLUĞU VE SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİM.....45

3.4. TÜRKİYE'DE REGL VE GELENEKLER.....47

4. BÖLÜM: DİJİTALLEŞEN VAJİNALAR.....50

4.1. DİJİTAL KAMUSAL ALANDA KADINLAR.....50

4.1.1. Kadın Sağlığı ve Yeni Medya Teknolojileri.....54

4.2. KADIN SAĞLIĞININ DİJİTALLEŞMESİ: ÖZ-TAKİP UYGULAMALARI……...60

4.3. REGL TAKİP UYGULAMALARI.....63

5. BÖLÜM: TÜRKİYE'DE REGL UYGULAMASI KULLANAN KADINLARIN KULLANICI DENEYİMLERİ.....62

5.1. YÖNTEM.....62

5.1.1. Saha Deneyimi.....65

5.1.2. Katılımcılar.....68

5.1.3. Veri Toplama ve Veri Analizi.....69

5.1.4. Oto-etnografi.....70

5.1.4.1 Veri Analizi.....72

5.2. PEPAPP KULLANIM HARİTASI.....72

5.3. BULGULAR.....86

5.3.1 Geleneksellikten Dijitale Pratiklerin Değişimi: Türkiye'deki Kadınların Örf Adet ve Geleneklerinin Dijitalde Yansıması……...86

5.3.2. Dijital Mahremiyet ve Damgalama.....93

5.3.3. Öz-Takip Uygulamaları ve İktidar.....102

5.3.4. Kuir Kapsayıcı Bir Kullanıcı Deneyimi Mümkün Mü?.....104

SONUÇ 107

KAYNAKÇA.....116

EK 1. ORİJİNALLİK RAPORU.....127

EK 2. ETİK KURUL / KOMİSYON İZNİ YA DA MUAFİYET FORMU.....131

TABLO DİZİNİ

Tablo 1: Görüşmecilerin Demografik Bilgisi.....73

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1: Apple Store Pepapp Uygulama Gizliliği Ekran Görüntüsü.....74

Görsel 2: Pepapp Kayıt Ekran Görüntüsü……75

Görsel 3: Apple Store Pepapp Uygulama Önizleme Ekran Görüntüsü.....76

Görsel 4: Pepapp Hamilelik Modu Önizleme Ekran Görüntüsü……77

Görsel 5: Pepapp Takvim Ekran Görüntüsü ve İşaret Tablosu (Soldan Sağa).....78

Görsel 6: Pepapp Regl Dönemi Belirtileri Girme Ekran Görüntüsü……79

Görsel 7: Pepapp Ana Ekran Görüntüsü……80

Görsel 8: Pepapp “Bedenini Keşfet” Bölümü Ekran Görütüsü…….82

Görsel 9: Pepapp “MadamPep” Ekran Görüntüsü ……..……..83

Görsel 10: Günlük Motto Ekran Görüntüsü, “Güldür Beni” Bölümü (Ortada), “Şımart Beni” (Sağda)……..…….…….84

Görsel 11: Pepzine Ekran Görüntüsü (solda), “Orkid Soruyor” Forum alanı (sağda)……85

Görsel 12: Pepzine Ekran Görüntüsü; “Video Kurs” Bölümü (Solda), “Dişisel Bakım” Bölümü (ortada), “Regl Dönemi” Bölümü (Sağda)……86

Görsel 13: PepForum Ekran Görüntüsü……..……87

Görsel 14: Pepapp Cinsel İlişki Kayıt Ekran Görüntüsü……..……107

GİRİŞ

Dijital teknolojilerin hızla gelişmesi, yeni medya araçlarının günlük yaşamımıza entegrasyonunu sağlamış ve bu da toplumsal hayatı ve bireysel yaşam pratiklerimizi köklü bir şekilde dönüştürmüştür. Dijitalleşme, kullanıcıların bedenleriyle teknoloji arasındaki ilişkiyi derinleştirirken, bu süreç beraberinde siyasi, ekonomik ve toplumsal birçok sonuç getirmiştir. Dijital teknolojiler, sadece bilgiye erişim ve iletişimde devrim yaratmakla kalmamış, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal kodlarla olan ilişkileri de yeniden şekillendirmiştir. Bu çalışma, dijital teknolojilerin cinsiyet rolleri ve toplumsal kodlarla nasıl ilişkilendiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Özellikle, dijitalleşmenin özne ile güç ilişkilerini nasıl dönüştürdüğünü anlamak için bir araştırma yapılmıştır. Teknolojinin bireyler üzerindeki etkisi, özellikle kadın sağlığı konusundaki dijital temsiller üzerinden ele alınmıştır. Kadın sağlığı, toplumsal normlar ve tabular nedeniyle genellikle göz ardı edilmektedir. Bu bağlamda, dijital platformlar ve mobil uygulamalar, kadın sağlığına dair bilgilerin paylaşılması ve takip edilmesi için önemli bir alan haline gelmiştir. Bu çalışmada, Türkiye'de kullanılan regl takip mobil uygulamalarının kadın kullanıcılar tarafından nasıl deneyimlendiği incelenmektedir. Bu incelemeyi yaparken kadınların dijital deneyimlerinin yanında, ilk regl deneyimlerinden bugüne kadar reglleri ile nasıl ilişkilendiği de araştırılmıştır çünkü deneyim bir bütün olarak incelenmelidir. Ayrıca hikayelerin biricikliği, yeni medya teknolojileri ile içiçe geçmiş olan kadın sağlığının bir parçası olarak incelenmesini gerekli kılmıştır. Regl takip uygulamaları, kadınların menstrüel döngülerini izlemelerine, sağlıklarını yönetmelerine ve bedenleri hakkında daha bilinçli kararlar almalarına yardımcı olan dijital araçlardır. Araştırma, bu uygulamaların kadın kullanıcılar üzerindeki etkilerini, kullanıcı deneyimlerini ve bu teknolojilerin kadın sağlığı konusundaki toplumsal tabularla nasıl başa çıktığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Böylece, dijital teknolojilerin cinsiyet rolleri ve toplumsal

kodlarla ilişkisini daha derinlemesine anlayabilir ve teknolojinin özne ile güç ilişkilerini nasıl değiştirdiğine dair daha kapsamlı bir bakış açısı sunabiliriz.

Dijital Teknolojilerde Kadın Temsili

Teknoloji, tarih boyunca cinsiyete dayalı güç ilişkilerinin odağında olmuştur. Ataerkil bir sisteme eklemlendiği için, endüstriyel makinelerin geliştirilmesi, savaş teçhizatlarının üretilmesi ve çalışma hayatı ile bağdaştırılmıştır. Bu ayrım biyolojik olarak erkek olmakla ilgili değildir, toplumsal cinsiyet rolleri tarafından oluşturulmuştur. (Wajcman, 2010) Erkekler tarafından, erkekler için geliştirilen teknolojiler, kamusal alana ait kabul edilmiştir. Habermas'ın kamusal alan kavramı, "bütün" vatandaşların erişimine açık, kamuoyu oluşturmayı sağlayan devlete ait alanı kapsamaktadır (1964). Kamusal olanın erkeğe ait olmasının ve teknolojilerin de onlara ait kabul edilmesinin arkasında özel alanın kadına içkin olmasına dair görüş yatmaktadır. Kadınlar, iktidarın ve mülkiyetin sahibi görülmemişlerdir, bunun sebebi kadınların ev içi alandaki sorumlulukları olmuştur. "Annelik" ve "eş" olma kimlikleri onu kamusal alandaki üretimin dışında bırakmıştır. Dolayısıyla erkekler ile teknolojinin birlikteliği tarihsel ve kültürel yapının bir sonucu olmuştur. (Wajcman, 2010) Günlük yaşam teknolojilerinin, kadınların ev içi sorumlulukları ve toplumsal cinsiyet rolleri düşünülerek yeniden tartışılması önem taşımaktadır. Burada tartışılan bir başka mesele de kadının gücünün ataerkil tahakküm tarafından ele geçirilmiş olmasıdır. Özellikle tıp ve militarizm gibi sujelerin ataerkinin tekeline alınmış olması, kadınların bedensel özgürlükleri ve eşitlik mücadeleleri için endişe verici olmaktadır. (Wajcman, 2010) Kadınların dijital teknolojilerde eşitlik mücadelesindeki temel fikir, erkek dominasyonuna dayalı gelişmeleri kadınlık değerleri üzerinden yeniden kurulması olmuştur.

Dijital eşitliğin tartışılabilmesini amaçlayan siberfeminizm çalışmaları, dijital teknolojilerin kullanımının, cinsiyet eşitsizliğine dayalı normlardan kaçınarak çevrimiçi ve özgürlükçü bir zemin sağlamasındaki rolünü savunmaktadır. Bu konuda öncü isimlerden biri olan Donna Haraway, teknolojinin cinsiyet ilişkilerini değiştireceğini öne sürmektedir (2006). Ona göre kadınlık deneyiminin kurtuluşu, bilincin geniş bir algılama yetisine kavuşmasıyla sağlanır. Bunun ışığında kavramsallaştırdığı "Siborg" toplumsal ve kültürel normlara bağlı kadınlık deneyimini değiştirecektir.

> Batının bilim ve siyaset geleneklerinde (ırkçı, erkek-egemen kapitalizm geleneği, ilerleme geleneği, doğayı kültür ürünleri kaynağı olarak sahiplenme geleneği, benliğin, başka benliklerin yansımalarından yeniden üretilmesi geleneği) organizma ile makine arasındaki ilişki, hep bir sınır muharebesi şeklinde cereyan etmiştir. Bu türdeki bir sınır muharebesinin paylaşılamayan toprakları da üretim, üreme ve tahayyüldür. Benim argümanım, sınırların karışmasını sevinçle karşılamakta ve bu sınırların oluşturulmasında sorumluluk üstlenmektedir. Benim argümanım ayrıca, sosyalist-feminist kültür ve teoriye, postmodemist, natüralist olmayan bir tarzda ve cinsiyetin (gender) olmadığı bir dünya -belki doğuşun olmadığı, belki sonu da olmayan bir dünya- tahayyül eden ütopik gelenek dahilinde, katkıda bulunma çabasını temsil eder (Haraway, 2006, s. 4).

Gelişmelerden öncü olan internet teknolojisi, kadınlar ve incinebilir gruplar için çevrimiçi alanda var olmayı sağladığından, cinsiyet rolleri için yeni bir alan açıldığı söylenebilmektedir. Geleneksel kamusal/özel alan tartışmalarında internet teknolojisi, iki tarafta da yer alan muğlak bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde, internetteki varlık gösteren bireylerin çevrimiçi kurdukları kimliklerin, çevrimdışı kimliklerini de etkilediğini görebilmekteyiz. (Miller ve diğerleri, 2016)

Biyoiktidar ve Sağlık

Yeniden inşa edilen sosyal yapı ile birlikte, bireylerin kendi bilgileri ve bilinçleri yoluyla kimliklerine bağlandıkları görülmektedir. Foucault'ya göre öznenin tanımlarından biri budur ancak dahası vardır. Özne, kendi belirlediği kimliklere bağlanırken bunu iktidarın tahakkümünden bağımsız yapamamaktadır. Ancak bu tahakküm bireyler için kısıtlayıcı ve sınırları belirli olan bir güç değildir. İktidarın başkalarının eylemleri üzerinde belirleyici olması, bireylerin tercihi olarak karşımıza çıkabilmektedir (Foucault, 2003). Biyoiktidar olarak kavramsallaştırılan ve insan bedenini merkezine alan bu iktidar kavramı, bedenlerin siyasal, ekonomik ve toplumsal göstergeler olmasından kaynaklı ortaya çıkmıştır. Kendi kendisini denetleyen öznelerden oluşan ve kendi normlarını optimize eden bedenlerin bunu Panoptikon içerisindeymiş gibi yapmaları amaçlanmıştır. Foucault'nun "Hapishanenin Doğuşu" adlı eserinde anlatıldığı üzere, Panoptikon, 1785 yılında Bentham'ın geliştirdiği bir hapishane modelidir. Merkezinde gardiyanın olduğu ve etrafında gizli alanları olmayan hücrelerin yerleştirildiği halka şeklinde bir yapıdır. Aynı zamanda dış cepheden yansıyan ışık, suçluların her hareketinin siluetini yansıtma imkanı taşımaktadır. Bu sayede hücrelerde kalan suçlular, ne zaman gözetlendiklerini bilmedikleri ve her zaman gözetleniyor olma ihtimallerine karşı davranışlarını düzenlemektedirler (Foucault, 1992, s. 251). Biyoiktidar da benzer güç ilişkilerini kurmak üzere kavramsallaştırılmıştır. Sürekli gözetimin sağlandığı bir iktidar gücü, iktidarın eylemlerinden bağımsız olarak varlığını sürdürmektedir. Egemen iktidarın gücü, bedenleri denetleyici ve düzenleyici yapısıyla insan yaşamını kendisi için faydalı hale getirmek için çabalamaktadır. Öldürmek değil, yaşatmak ve yaşamayı giderek kuşatmak biyoiktidarın görevi olmuştur (Foucault, 2003, s. 99). İktidarın sağlığa, bedene ve insan türünün güçlenmesine yönelik tedbirleri, nüfusun kontrol altına alınmasında etkili olmaktadır. Bu denetimin sağlanması için cinsellik, iktidar için "anlam değeri olan bir etkidir" (Foucault, 2003, s. 105). Nüfus politikalarını belirleyen unsur, cinsellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla iktidar tarafından baskılanması, sağlık alanında bireyler için çeşitli problemler yaşanması

anlamına gelmektedir. Ancak gözetilen, nüfus politikalarının iktidar eliyle denetim altında tutulmasıdır. Dolayısıyla, öznelerin sağlık alanında yaşadığı deneyimler, iktidar elindedir.

Kadın sağlığı farklı politikalar aracılığı ile düzenlenmiştir. Getirilen yasaklar, ailelerin çocuk dünyaya getirme özgürlüklerini yönetme, kürtajı engelleme gibi farklı nedenlerde kadın bedenini odağına almaktadır. İktidar kamusal ve özel alanda cinsiyet eşitsizliğini biyopolitikalar yardımıyla beslemektedir. Kadının doğurabilme ve işgücüne katılan erkeğe özel alanda "bakma" sorumlulukları nedeniyle, biyopolitikaların kadınların varlık gösterme özgürlüklerine ket vurmuştur. Firestone, *Cinselliğin Diyalektiği* (1993) eserinde kadınların özgürleşmesindeki engelin bedenlerinin kontrolünün elinde olmamasından kaynaklandığını savunur.

Araştırmanın Önemi ve Kapsamı

Kadın sağlığı, siyasi bir gösterge olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyasi olmasının yanında toplum tarafından kültürel ve cinsiyet normları içerisinde olması da kadın sağlığının özgürleşmesinde belirleyici olmuştur. Toplumsal olarak anne ve eş olma etiketlerini taşıyan kadınların, gelişen teknolojiler yardımıyla kamusal alandaki varlıkları hız kazanmıştır. Dijital teknolojilerin, kadını özel alanda iken de kamusal alana taşıyabilen varlıkları, çevrimiçi ve çevrimdışı var olma mücadelelerini ortaya çıkarmıştır. Kadın sağlığının dijital teknolojilerdeki temsili, bu mücadelenin önemli bir parçası olarak yer almaktadır. Araştırmada bu mücadelenin deneyimlerini paylaşabilmek için yeni medya teknolojilerinden kadın sağlığı uygulamaları ele alınmıştır. Dolayısıyla bağlam olarak seçilen Türkiye toplumunun, dini, geleneksel yapısının siyasi olarak muhafazakarlaştığı bir atmosferde, kadınlar için dijital olarak tasarlanan mobil uygulamalar ve kadınların bu alanda bedenleri ile varlık gösterme deneyimleri, araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Türkiye'de toplumsal cinsiyet rollerinin yerleşmesi, geleneksel olarak kadınlık deneyiminin değişkenliği ve sınırlayıcılığı

incelenmiştir. Son olarak iktidarın dijital teknolojilerde nasıl konumlandığı gibi konular açıklanmıştır.

Araştırmanın Türkiye toplumunda yetişmiş kadın ve kadın+ları kapsaması amaçlanmıştır. Bunun sebebi, ortak bir değer altında yetişmiş bireylerin regl deneyimlerinin benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koymak olmuştur. Kültürel olarak “ayıp” ve “mahrem” addedilen cinsel sağlık, kadınların deneyimlerine ve yaşam pratiklerine yansımaktadır. Bu konulardan reglinin tercih etmemin sebebi, reglin dini, siyasi ve kültürel olarak farklı anlamlar taşımasından kaynaklanmaktadır. Regl deneyimi, bireysel boyutta bütün bu kavramlardan etkilenmektedir. Dijital olarak bir değişimin sonucu olarak da ortaya çıkan bedenlerimizin sağlığını kontrol edebildiğimiz regl mobil uygulamaları, bu deneyimleri de paylaşabilmemiz için uygun ortamı sağlamaktadır. Gelişen teknolojilerle birlikte değişen pratikler, reglinin anlamlandırılışı ve yaşanışı ile de bağlantılı olmaktadır. Bu tez bağlamında, menstrüasyon döngüsünü tanımlamak için regl kelimesinin seçilmesi de bilinçli yapılmış bir tercihtir. Regl, bilimsel adıyla menstrüasyon ve geleneksel adıyla “adet görme” kavramlarına eşit mesafede bir tanımlama olarak kullanılmaktadır. İki boyutta incelendiğinde de kabul görmesi, tezde bilinçli olarak regl kavramını kullanmak için seçilmiştir.

Regl deneyimleri ve mobil uygulamayı kullanma deneyimleri, kadınların Türkiye’de regl olmaya dair biricik anlatılarından oluşmaktadır. Bu anlatılar yukarıda bahsettiğim iktidar yapılarının hem belirleyicisi hem de iktidar alanındaki özneleri temsil etmektedir. Bu açıdan bakıldığında, regl uygulamalarına yönelik deneyimlerin iktidar ilişkileri ve toplumsal normlar ile ilişkilendirilip değerlendirilmesi, Türkiye’de kadın olmanın getirdiği mesuliyetleri ve gelişen teknolojiler ile nasıl şekillendiğini ortaya koyması anlamında önem taşımaktadır. Alanda, regl uygulamaları üzerine yazılmış farklı çalışmalar mevcuttur. Ancak bağlamın Türkiye olarak belirlendiği bir çalışma hazırlanmamıştır. Yapılan çalışmaların Avrupa’da gerçekleştirilmiş olması,

kültürel açıdan Türkiye'deki kadınların deneyimlerini temsil etmemektedir. Bu çalışma, Türkiye'de kadın sağlığının günümüzdeki yerini tartışmaya açabilmek için hazırlanmıştır.

Araştırmanın kapsamı, Türkiye'de yaşayan ve regli deneyimleyen kadın ve kadın+lardan oluşan genç ve eğitimli 10 katılımcıdan oluşturulmuştur. Görüşmecilerin tamamı regl uygulamalarından "Pepapp" isimli uygulamayı kullanmaktadır. Dijital-okur yazarlığının ve regl pratiklerinin dijitalleşmesiyle değişimini tecrübe eden insanlardan oluşması araştırmanın kapsamı planlarken belirleyici olmuştur. Ayrıca araştırmacı olarak belirtilen mobil uygulamayı kullanan öznelerinden biri olarak, çalışmanın içerisinde yer almış bulunmaktayım.

Araştırma Yöntemleri

Bu çalışma bireylerin özgün deneyimlerini ortaya koyabilmek için nitel araştırma yönteminden faydalanılarak hazırlanmıştır. Bireylerin regl uygulamalarına dair kişisel deneyimlerini inceleyebilmek için saha çalışması yapılmıştır. Bununla birlikte oto-etnografik bir çalışma da araştırmaya dahil edilmiştir. Katılımcılar ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla, katılımcılara sorulacak sorular nitel araştırmanın esnekliğini koruması amacıyla zaman zaman görüşmenin gidişatına göre şekillenmiştir. Görüşmeler sosyodemografik bilgiler, regl deneyimleri ve kullanıcı olarak uygulama deneyimlerini anlamaya yönelik olarak kurgulanmıştır.

Temel olarak araştırmayı şekillendiren araştırma soruları şunlar olmuştur:

- Türkiye'de regl takip uygulamalarını kullanan bireyler uygulamayı nasıl deneyimlemektedirler?

- Sosyo-kültürel bakımdan reglinin mobil uygulama üzerinden takibinin yapılması Türkiye bağlamında kullanıcılar için nasıl anlamlar oluşturmaktadır?
- Menstruasyon döngüsünün uygulama yoluyla takip edilmesi ile bedenin dijitalleşmesi arasında nasıl bir ilişkiden söz edilebilir?

Bunun yanında araştırmaya dahil olan oto-etnografik bölümde, Pepapp mobil uygulamasının kullanım haritası [walkthrough] çıkartılmıştır. Kullanım haritası yöntemi ile mobil uygulamanın kullanımını kapsayan bütün adımları incelenmiş ve yorumlanmıştır. Bunu yaparken kişisel deneyimlerin ve kültürel kodların izleri görülebilmektedir. Görüşmeciler ile yapılan saha çalışmasının yanında bu yöntemin kullanılması, bireysel boyutta regl deneyiminin anlamlandırılması konusunda verilerin zenginleştirilmesini sağlamıştır.

Tez, beş bölümden oluşmaktadır. İlk olarak, cinselliğin özne ve biyopolitika ilişkileri incelenmiştir. Bu bölümde iktidar ve özne ilişkilerinin beden ile olan bağlantısı kurulmuştur. Biyopolitikanın denetim alanını oluşturan nüfusun ve bunun temeli olarak cinselliğin güç ilişkileri için önemi incelenmiştir. Foucault'ya göre biyopolitikanın amaçladığı normativite kavramı ve bedenin tıbbileştirilmesi araştırılmıştır. İkinci bölümde, Türkiye'de kadın sağlığına bakış ve değişen politikalardan bahsedilmiştir. Türkiye'de yaşayan bir kadının sağlığı ve kamusal alandaki varlığı tartışılmıştır. Üçüncü bölümde regl olgusundan bahsedilmiştir. Reglin biyolojik olarak tanımlaması yapılmış, kültürel bağlamda incelenmiştir. Ardından reglin Türkiye'deki yeri üzerine araştırmalar yapılmıştır. Dördüncü bölümde yeni medya teknolojileriyle birlikte kadın sağlığının ele alınışı üzerine bir tartışma açılmıştır. Kadın sağlığının dijitalleşmesiyle ortaya çıkan öz-takip mobil uygulamaları ve bunun özelinde regl takip mobil uygulamaları incelenmiştir. Beşinci bölümde tezin yöntemi açıklanmış, Pepapp mobil uygulamasının kullanım haritası çıkartılmıştır. Bölümün sonunda bulgular açıklanmış ve Pepapp'in Türkiye'de regl olan bireyler için ne anlam ifade ettiği ve dijitalleşmenin regl tabusuyla olan ilişkisi tartışılmıştır.

1. BÖLÜM

ÖZNE VE BİYOPOLİTİKA İLİŞKİLERİ

1.1. ÖZNE VE İKTİDAR

Modern anlamda *özne*, bilginin temelini oluşturan kişi, rasyonel, bilen kişi; "ben" anlamlarına gelmektedir. Öznenin bilgi üreten anlayışının aksine Foucault bu kavramı bireylerin itaatkar kılınması anlamında [assujettissement] yorumlamaktadır (2000, s. 234). Özne, ötekiler tarafından kontrol edilen ve ayrıca kendi bilgi ve bilinci yoluyla bir kimliğe bağlanmış bireylerden yaratılmaktadır. Foucault, *Özne ve İktidar* eserinde "Özne bir töz değil, bir biçimdir ve bu biçim öncelikle ya da daima kendisiyle özdeş değildir" demiştir. (2000, s. 234) Özneleştirilen bireyler, edilgen hale getirilmişlerdir. Bilginin temelini oluşturan özneler değil bireylerdir ve bireyler "özneleşerek" iktidarın tahakküm mekanizmalarına dahil olmaktadır. Foucault'un tanımlamasına göre öznenin iki farklı anlamı vardır: Birincisi, denetim yoluyla başkasına mecbur kılınan özne, ikincisi kendi vicdanına veya üstbiliş ile kimliğine bağlanmış olan özne. İki kavramın da ortak özelliği öznenin bir iktidar ilişkisine tabi kılınmasıdır. İktidar ve özne ilişkisi tek boyutlu olmadığı gibi, belirli sınırlar içerisinde de değildir. İktidar bireyleri özneleştirirken, belirli sınırlar içerisine dahil etmemektedir. İktidar her yerdedir. Ancak aynı zamanda iktidar, yalnızca bir tarafın diğeriyle olan tahakküm ilişkisinden ibaret değildir. Bunun yanında iktidar aynı zamanda bu ilişkinin eylem kipidir. Foucault'a göre iktidar yalnızca edimde vardır. Dolayısıyla iktidar başkalarının eylemleri üzerine eklemlenen ve belirleyici olan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Edilgen özneler, iktidarın birer aracı olma görevi üstlenmişlerdir (Foucault, 2000).

Foucault geleneksel anlayışın aksine iktidarı mikro-iktidarlar üzerinden incelemiştir ve beden, iktidar yapısını incelerken onun için önemli bir tartışma konusu olmuştur. Toplum içerisinde kendi özlerinden sıyrılarak bir yer bulan bedenler iktidarın yapısına girmeden önce beden bilincinin kavranılamayacağını

öne sürmektedir. Toplumsal beden bir konsensus ile değil, iktidarın bedeni nesneleştirmesi yoluyla ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla hakimiyetin kazanılmasındaki başat rol iktidarın beden üzerinde kurduğu ilişkidir. (Foucault, 1992) Bu kavramlar beraberinde *özgürlük* kavramını da getirmektedir. "İktidar yalnızca özgür özneler üzerinde ve yalnızca onlar özgür oldukça uygulanabilirler." (Foucault, 2016, s. 75) Dolayısıyla bireylerin özgürlük alanlarında da iktidar vardır. Foucault liberalizmin sunduğunu iddia ettiği özgürlük biçimini de bu yönüyle eleştirmektedir. Ona göre liberalizmin vadettiği özgürlük, bireyler için kazanılması gereken dolayısıyla üreterek elde edilebilecek bir kavramdır. Bir yandan üreterek elde edilen özgürlük, liberal politikalar ekseninde başka özgürlüklerin sınırlandırılması ile kendine yer bulmaktadır. Özgürlüğün içindeki iktidar, ekonomik para politikaları, sosyo-kültürel yapı, demografi gibi pek çok alanda kendisine yer bulmaktadır. Örneğin, özgür para politikaların sağlanması ve monopolün ortadan kalkması için belirli kanunlar konularak iktidar özgürlüğün özgür sınırlarını çekmiş olur. Bireylerin iktidarla mücadele alanları yalnızca tahakküm alanları değil, hem bireylerin kendi içlerindeki mücadeleler hem de kapitalist sistemlerde üretim alanları bireylerin mücadele ederken özlerinden koparılıp özneleştiği alanlardır.
Bu özne iktidar çatışmalarını çok boyutlandıran Foucault'nun biyopolitika kavramı çerçevesinde özneleştirilen bireyler ve beden olgularından söz etmek mümkündür. İktidarın gücünü pekiştiren özneleştirme eylemi, beden ve iktidar tartışmalarını yeniden üretmektedir. İktidarın bedenle olan muhasebesi, emeğin emek gücüne dönüştürülmesini ama aynı zamanda bireylerin itaatkar ve uysal kılınmasını, tabi kılınmasını gerektirir (Demir, 2019).

1.2. BEDENİN BİYOPOLİTİKASI VE BİYOİKTİDARI ÜZERİNE

Foucault'ya göre insan bedeninin merkezinde, yeni bir iktidar teknolojisi ortaya çıkmıştır. Bu iktidar teknolojisine *Biyoiktidar* adını vermiştir. Biyo-iktidar bireylerin hayatlarında özgürce söz hakkı olabilecekleri, benliklerinin en büyük

parçası olan “var olma” ve “var etme” yetisinin üzerinde bir egemenlik kurmayı amaçlar. Beden, iktidarın bireyler üzerindeki kontrol mekanizmasıdır. Tahakkümün başlangıç noktası bireylerin bedenidir. Foucault’a göre bedenin toplumsal ve siyasal bir gösterge olarak kullanılabileceğini keşfetmesiyle birlikte iktidar, insan bedenini kontrolü altına almak istemiştir. Biyoiktidarla olan ilişkimiz sadece iktidara itaatle değil yaşamımız boyunca üretimimiz, tüketimimiz dahil her şeyi kapsamaktadır. Bireylerin doğuştan sahip olduğu özellikler, toplumsal normlar tarafından denetim mekanizmasına dahil edilir ve bireylerin itaati için düzenlenen iktidar politikaları toplumsal hiyerarşiye göre özenle düzenlenir. Doğma, büyüme, üreme, ölüm gibi kavramların bütününü etkisi altına alarak bireylere *nüfus* gözüyle bakan bir egemenlik anlayışı geliştirilmiştir. Biyo-iktidarın temel aldığı ilke bireylerin beden bütünlüğü, toplumsal bedenden ziyade iktidarın bedenler üzerinde kurduğu maddesellik tahakkümünden başkası değildir. Nüfusu olduğu gibi kalıpları içerisine almaktansa onlara sözüm ona özgür özneler aracılığıyla müdahale etmiştir. Bireylerin üzerinde kurulan biyo-iktidarı kendi özgür iradeleriyle benimsemeleri ve bedenlerinin kararlarını bütünüyle egemen güçlerin eline teslim etmeyi tercih etmesiyle ortaya çıkmıştır. “Foucault, biyo-iktidarda insan hayatının, insan türüne ilişkin biyolojik süreçlerin ele alınmasının ve bunlar üzerinde disiplinleştirici değil de düzenleştirici bir etkinin söz konusu olacağını öne sürer.” (Urhan, 2010, s. 82) Bir önceki bölümde bahsetmiş olduğum özgürlük kavramı özneler tarafından elde etmek için üretilmesi gereken böylece düzen içinde yürümesi için kendi disiplinini kendisi yaratan bireyler ortaya çıkmaktadır. Belirli düzenlerinin içerisinde özgürce yaşayan özneler, iktidar yapısı için elverişli bir modeldir. Bireyler iktidarın ışığında, belki de gölgesinde demek daha doğru olur, belirli toplumsal normları inşa ederler.

Düzenin sağlanmasında bedenler belirli toplumsal normlara uydurulurken izlenen yol şiddetten geçmez. Onun yerine pozitif ve optimize edilmiş teknikler geliştirilmiştir ve toplumun tümüne yayılması amaçlanmıştır. Foucault bu

teknikleri *dispozitif* olarak adlandırır. (2016, s. 18) İnsanlara kendileriyle ilgili hakikatler dayatarak itaatkar bireyler yaratılması amaçlanır. Bedenlerin biyoiktidar tarafından kontrolü, farklılıkların yol açtığı itaatsizlikleri ortadan kaldırmayı amaçlar. 18. yüzyıl sonrsı kapitalizmin gelişmesinde biyoiktidar ve politikaları, etkinliğini artırmıştır. "Nüfusun farklı biyopolitik tekniklerle ehlileştirilmesi kapitalist sürece eklemlenmenin gereklerinden biridir." (Elçik, 2016, s. 187). İktidarın gücünü pekiştirmek için yapılan uygulamalar sonucu bedenlere tesir eden tahakküm, bireylerin kendi kendilerini kontrol ettikleri mekanizmalar haline getirilmiştir. 18. üzyılın ikinci yarısından itibaren Foucault bir *normalizasyon toplumu* oluşturulduğunu ifade eder. Beden üzerinde düzenleyici bir denetimi kendisine baz almış "biyopolitika" tarafına bir kayma olmuştur. Bunu gerçekleştirmek için yapılan müdahalelerle ve iktidarın alanlarını teknolojileştiren bir *normalizasyon* sürecine girilmiştir (Demir, 2019).

1.3. İKTİDAR VE NÜFUS POLİTİKALARI

Cinsellik iktidar mekanizmalarının işlerliğini sağlayan temel bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kapitalist sisteme eklemlenirken iktidar için önemini korumasının sebebi ekonomik olmasının yanında siyasal yapıyı da oluşturan ve şekillendiren "nüfus"tur. Cinsellik kavramı, ahlaki olarak tartışılmasının kabul edilemeyeceği bir sorun değildir. Kapalı kapılar ardında azami şekilde konuşulması iktidarın yönetim sistemlerine uygun değildir. Çünkü cinsellik, nüfus politikalarını oluşturur. Nüfus politikaları ekonomiyi ve daha da önemlisi siyasi konumlanmayı etkilemektedir. İktidarın ilk önce kontrol etmesi gereken mekanizma nüfustur. Dolayısıyla cinselliktir. Halının altına itilmesi ön görüsünün aksine gündemde tutularak ve yönetilerek kapitalist sistemlerin hükmünde iktidarın kullanması gerekmektedir. (Foucault, 2003, s. 25) Nüfus iktidar için, işgücü, çalışma ve büyüme kapasitesi dolayısıyla toplumun gelişmesi ve zenginleşmesi için ana kaynaktır. Yıllar içerisinde kapitalist toplumların nüfus

politikalarıyla bireylerin cinselliklerine müdahalelerde bulundukları görülmektedir. Koyulmuş yasaklar ile bireylerin deneyimledikleri cinsellik kontrol altına alınmış olur.

Foucault 18. yüzyılda cinsellik kavramının "polis"ler tarafından denetlendiğini öne sürmüştür. "Bir yasaklama katılığı değil, cinselliği yararlı ve genel (kamusal) söylemler yoluyla düzenleme gerekliliği ön plandadır" (2003, s. 25) şeklinde açıklamıştır. Doğum oranlarının artışı veya azalması, bireylerin aile planlamaları yapmaları, kısırlık tedavileri veya gebeliği önlemek için alınan tedbirlerin ulaşılabilirliği gibi pekçok etik problemin iktidar mekanizmaları tarafından ele geçirildiğini söylemek mümkündür. Hali hazırda cinsel sağlık hizmetlerine ulaşımın zor olduğu toplumlarda devlet eliyle müdahalelerin nüfus politikası adı altında ortaya çıkarabileceği sağlık tehlikeleri görmezden gelinmiştir. Güçlü bir toplumun yaratılmasında en önemli ölçütlerden birinin bol nüfus olduğu düşünülmüştür. Bu denli bir inanış beraberinde Türkiye'de de dahil olmak üzere dünyanın pek çok iktidarında çeşitli kampanyalarla doğumun desteklendiğini görmekteyiz. Nüfus politikaları ile ilgili bir başka değerlendirme, bireylerin yalnızca ait oldukları etnisitelerinden ve oluşturdukları iş gücünden ibaret olmamaları olmalıdır. İktidar mekanizmaları nüfus politikalarını oluştururken, halkın sağlığı ve yaşam biçimine dair dikkate almaları gereken insanlar bütününden oluştuğunu hatırlamalılardır. Foucault, *Cinselliğin Tarihi* adlı kitabında, nüfusla ilgili olan düşüncelerini şöyle ifade etmiştir :

> 18. yüzyılda iktidar tekniklerinin büyük yeniliklerinden biri, ekonomik ve siyasal bir sorun olarak "nüfus"un ortaya çıkması olmuştur: Zenginlik nüfusu, işgücü nüfusu ya da çalışma kapasitesi, gösterdiği artış ile sahibi olduğu kaynaklar arasında dengede olan nüfus. Hükümet yalnızca uyruklarla, hatta halkla değil, özgül fenomenleri ve özel değişkenleriyle (doğum, ölüm, yaşam süresi, doğurganlık, sağlık durumu, hastalıkların sıklığı, beslenme ve konut biçimi) bir "nüfus"la karşı karşıya olduklarının farkına varırlar…"Devletin nüfusu artık yayılmanın doğal artışına göre değil, sanayilerine, üretimlerine ve farklı kurumlara bağlı olarak artıyor. İnsanlar toprak ürünleri gibi artıyor ve işlerinin kendilerine verdiği avantajlara ve kaynaklara göre çoğalıyorlar." Bu ekonomik ve siyasal nüfus sorununun merkezinde

> cinsellik yer alır: Doğum oranı, evlenme yaşını, meşru ve gayrimeşru doğumları, cinsel ilişkilerin başlama yaşını ve sıklığını, bu ilişkileri doğurgan veya kısır kılmanın yolunu, bekârlığın ya da konulan yasakların etkisini, gebeliği önleyici uygulamaları çözümlemek gerekmektedir (2003, s. 25).

İktidar mekanizmalarının kapitalist çarkları çevirmedeki yönetimsel başarısı nüfus politikalarını etkilemektedir. Foucault bedenlerin iktidar mekanizmalarının yönetimine girmesi üzerine bu tahakkümün iki tarafı olduğunu savunmuştur. Birinci tarafı daha çok bedeni merkeziyetine koyan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda iktidar bedeni bir mekanizma olarak ele almıştır ve onun kendisine olan teslimiyetini üst düzeye çıkararak aynı zamanda olabileceğinin "en iyi" versiyonuna gelmesi için uğraşmıştır. En iyi versiyonuna getirmeye çalışmasından anlayabileceğimiz, onu kendi tahakkümü altında en verimli kullanabileceği haline getirmektir. Bu iktidar yapılanması için önemli olan yaşamdır. İktidarın bütün bu yöntemlerle yürüttüğü politikalara i*nsan bedeninin anatomo-politikası* denmiştir. Yaşamın maksimum kapasiteyle ve verimlilikte yaşandığına emin olmak ve ölümü olabildiğince uzak tutmaktır. (Foucault, 2003, s. 99)

Harraway'in Siborg Manifestosu'nda bahsettiği (2006) distopyası olan siborglar, bu itaatkar bedenlerin ulaşabileceği son nokta olarak düşünülebilir. Her ne kadar Harraway siborg kavramını toplumsal cinsiyet rollerinden ayrılan cinsiyetsizleşmiş bedenler olarak tanımlamış olsa da Foucault'nun bedenin biyopolitikası için de bir referans olabilmektedir. Foucault'a göre tahakkümün bir diğer tarafı, nüfusun biyopolitikası olarak da adlandırılan bedenin biyolojik varlığı temel alan politikalardan oluşmaktadır. Nüfusun biyopolitikası yaşamı, doğumu, ölümü, kontrol altına almayı amaçlamaktadır. İktidarın bu iki tarafının da bedenin tamamıyla kuşatıldığı ve tahakkümüne alındığın bir kanıtı niteliğindedir. Cinsellik ilk başta bahsetmiş olduğum gibi hem yaşamın hem de kapitalist iktidar mekanizmaları için siyasal disiplinin merkezinde yer almaktadır. Bedenin hem kendisine hem de yol açtığı sonuçların tümüne odaklanmaktadır. Bedenin bireysel hazzı, terbiyesi, potansiyeli gibi pekçok olgu iktidarın kontrolü

altında tutulmak istemektedir. Bedenin potansiyelinin sonucunda ortaya çıkacak olan siyasal güç yani nüfus iktidarın ana kaynağıdır. Her zaman ana iktidar kaynağından gelen doğrudan tahakkümlerde değil aynı zamanda tıbbi, psikolojik müdahaleler gibi çeşitli alanlarda kendisini göstererek adete mikro-iktidar olarak görev gören daha küçük iktidar yapılarına bağlıdır. Böylece yönetim kolaylaştırılmıştır.

Doğum kontrolü tıbbi ve psikolojik olarak kontrol altına alınan ve kadın bedeninin tıbbileştirilmesinde bir ilk adım olarak düşünülebilmektedir. İktidarın nüfusa yönelik planlamaları, kadın bedeninin düzenleyici yöntemlerinden biri olmuştur. “Kadınların, cinsel organlarının ve bedenlerinin titizlikle tıbbileştirilmesine yol açacak biçimde histerikleştirilmeleri, çocukların sağlığı, aile kurumunun sağlamlığı ve toplumun esenliği üzerindeki sorumlulukları adına gerçekleştirilmiştir” (Foucault, 2003, s.104). Kadın bedeni, iktidarın toplumsal olarak farklı roller verdiği cinsiyetlerin arasındaki farkların en büyüğü olmuştur. Doğurabilme ve iş gücüne katkıdaki rolüyle kadın bedeni hem kamusal alanı hem de özel alanı ilgilendirmektedir. İş gücünü oluşturan erkeklerin bakımını üstlenmesi ve aile kurumunun yapıtaşı olan kadın bedeninin temel görevi iktidar mekanizmalarının politikalarına uygun olarak hareket etmektir. Bu durum cinsel eşitsizliği ortaya çıkarmaktadır. Bu konuda biyolojik aile kavramının cinsel eşitsizliğin temelinde yattığını ve üremenin denetiminin kadına geçmesiyle sorunun çözülebileceğine inanan Firestone (1993), kadınların özgürleşememesinin bir sonucu olarak beden kontrolünü elde edemediklerini iddia eder. Ataerkinin boyunduruğundaki aile yapısı devam ettiği müddetçe üretim kadınların eline geçmeyecektir ve cinsel eşitlik aynı sınıf eşitliğinde olduğu gibi sağlanamayacaktır.

Doğurganlığı ile bir bütün olan kadın bedeninin sağlığı, sağlık hizmetlerinde de nüfus politikaları nedeniyle sorun olmuştur. Bunun en büyük sebebi kadın sağlığının “bütüncül” olarak değerlendirilmeden, kadının doğurganlığı odak alınan daha “geleneksel” bir bakışın hakim olarak sürdürülmesidir (Sezgin,

2015). Yine de bununla birlikte erkek egemen toplumlarda, asıl olanın kadın bedeni ve varoluşun kadın bedeni üzerinden temellendirilmesi bazı sorunlara yol açacaktır. Kadın doğasının görünmezliğini yok etmek için kadın bedenini tartışmaya açmak bazı araştırmacılara göre, cinsel diyalektiğin yeniden üretildiğini ve aradaki baskıcı sonuçların daha da derinleştiğini öne sürmektedirler. (Şimga, 2018) Üreme araçlarının kontrolü ele geçirilmeye çalışılırken izlenen politikalar aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerini derinleştirmekte, kadının özel alandaki annelik rolünü pekiştirmektedir.

Cinsel sınıf eşitsizliğinin temelinde kadının doğurabilme özelliği yatmaktadır. Firestone (1993) bu sınıf eşitsizliğini ortadan kaldırabilmek ve bedenin kontrolünün ele alınmasında bu kadının bu gücünü eline alması gerektiğini savunur. Kadına ait olan üretim araçları kadının denetimine geçmeden bu sınıf eşitsizliği ortadan kalkamaz. Firestone'a göre kadını ikincil konuma koyan sebep kadının doğurganlığıdır. Dolayısıyla Foucault'un bedenin biyopolitikası olarak tartıştığı bu kavram bedenin iktidar tahakkümüne girmesi ile birlikte cinsiyet rollerini de denetimi altına almıştır demektir. Kadının aile içerisinde ikincil konuma düşmesi ve baskılanması, iktidarın ekonomik ve siyasal güç çatışmalarının bir sonucu olmuştur.

Bir başka bakış açısıyla baktığımız zaman Baudrillard Foucault'nun baskı altında tutularak hiçbir mekanizmadan sonuç alamayacağını anlattığını öne sürmüştür. Ona göre cinsellik sadece söylem olarak baskı altındadır. Ancak cinsellik çoktan aşılmış, sadece konuşulurken bir tabu olarak anlattığımız ve bahsedilmesi için baskı altında tutulan bir şeymiş gibi yapmamız gereken bir simulakradan başka bir şey değildir.

Biyopolitikanın varlığının kabulu için cinselliğe yüklenen anlamın tanımlanması gerekmektedir. Jean Baudrillard, cinselliğin söz, söylev ve itiraflar aracılığıyla yeniden üretilen bir olgu olup olmadığı ve sözel anlamın ötesinde ne ifade ettiği sorularına cevap aramaktadır. "Sözle ifade edilen cinsellik, yalnızca arzunun değil

aynı zamanda beden ve zevkin bambaşka bir şekilde algılandıkları çok daha radikal bir anlayışa son vermektedir" (Baudrillard, 1998, s. 44). Cinselliğin iktidar mekanizmalarına olan katkısı, onun iktidarın gücünü yeniden üretmek için bir araç olarak görülmesinden gelmektedir. Kaldı ki iktidar mekanizmaları, gerçek bir olguyu yeniden üretebilme gücünden yoksun bırakılmış dolayısıyla onun gücünün sonu gelmiş demektir.

1.4. CİNSELLİĞİN BİYOPOLİTİKA İLE İLİŞKİSİ

İnsanların cinsellikle olan bağlantısının nüfus politikaları ile olan bağlantısından bahsettik. Ayrıca cinsellik olgusunun gücünü, ekonomik ve siyasal parametrelerden aldığını tartıştık.İktidar için cinselliğin bir başka önemi insanlar tarafından arzu merkezi haline gelmiş olmasıdır. Foucault'nun *Cinselliğin Tarihi* eserinde belirttiği üzere, iktidarın arzunun olmadığı bir yerde olmasını beklemek anlamsızdır. (2003, s. 111) Çünkü halihazırda arzuyu ortaya çıkaran, yasanın kendisidir. İktidarın arzuyu kurmasının nedeni yine güç mekanizmalarını yeniden üretmektir. Bedenlere arzunun bir çıkış olduğuna ikna edilmesi veyahut arzunun biyopolitika yoluyla desteklenmesinin tek bir sebebi vardır: İktidarın kontrol mekanizmalarını güçlendirmek. Bu açıdan bakıldığı zaman Firestone'un kadın bedenindeki denetimin ele alınması gerektiğini savunması, günümüz konjuktüründe bakıldığı zaman iktidarın bireylere bir çıkış yolu gösterdiğini düşündürtmesinden kaynaklıdır. Bu tezde ağırlıklı olarak üreme yöntemlerinin biyopolitikasından bahsedilecek olsa da, sağlık teknolojileri ile birlikte evrimleşen biyopolitikada, bedenin bütün özelliklerinin kayıt altında tutulduğu bir çağa geçilmiştir. (Foucault, 2003, s.64)

Günümüzde yeni medya teknolojileri ile ilişkisi yüksek kullanıcılar, bedenlerinin kontrollerini, bu araçları kullanarak yönetebilmektedirler. Bu bağlamda, bireylerin bedenlerinin kontrollerini ellerine aldıkları düşünülebilir ve mikro-iktidar ilişkilere dahil olmadıkları izlenimine kapılabilirler. Ancak kendi vücutlarının

kullanıcıları haline gelen bireyler, sıfırlar ve birlerden oluşan tıbbi verileri öz-takip yöntemi kullanarak takibe alırlar ve sürekli kontrolleri altında tutarlar. İşlenebilir "nesne-bedenler" haline getirilen insan vücudunun sağlığı, gün geçtikçe dijital dünyada daha çok yer kaplar hale gelmiştir. Özel hayata dair detayların sürekli olarak depolanması ve işlenmesi gözetim toplumunda bireyleri verileştirmektedir. Foucault'ya göre "toplumun bireyler üzerindeki kontrolü yalnızca bilinç ya da ideolojik değil, bedenle ve bedende sağlanır. Kapitalist toplum için en önemli şey, biyolojik ve bedensel olan şeydir, biyopolitikadır." (Foucault'dan akt. Hardt ve Negri, 2012) Bedenin biyoiktidar tarafından kontrol edilmesi gereken bir şey olarak sunulması, gündelik hayatta varlığını sürekli hatırlamamıza neden olur ve bireyselliğimizin sınırlarını belirler. Hayatları üzerinde tahakküm kuran bireyler patriarkal kapitalist toplum içinde iktidar pratiklerini yeniden inşa etmektedirler. Biyolojik ve genetik farklılıklara bağlı olarak değişiklik gösteren sağlık kavramı bunların yanında bireyin yaşam biçimi, yaşı, güvenli gıdaya ve içme suyuna erişimi hatta sağlık hizmetlerine erişimi gibi sosyoekonomik, çevresel ve kültürel faktörlerden etkilenir. (Taner, 2018) Dolayısıyla, bireyin biyolojik farklılıklarının yanı sıra büründüğü toplumsal roller sağlığa erişimin seyrini değiştirebilir. Sağlık hizmetlerine erişimin bağlı olduğu sağlık politikaları toplumsal cinsiyet temellidir. Toplumsal cinsiyet kalıpları içerisinde patriarkanın sağlık politikaları ve cinsel sağlığa erişimi doğrudan etkili olmaktadır. Öyle ki tıp alanında yapılan araştırmalarda biyolojik fonksiyonlar baz alınırken erkek biyolojisinden faydalanılmış ancak daha sonraları her iki biyolojik cinsiyetin de hastalandıkları fark edilmiştir. Üreme sağlığı açısından bakıldığında da erkek ve kadın sağlığı ve üreme fonksiyonlarındaki farklılıklar biyolojik olarak olduğu kadar toplumsal cinsiyet rollerinden de bağımsız düşünülmemiştir.

Sağlık ve hastalık alanında iki temel söylem olan beden ve aile kadın üzerinden şekillendirilmiştir (Sezgin, 2015). Toplumsal rollerin getirdiği kadın ve erkek arasındaki fark sağlık hizmetlerine ulaşımı da şekillendirmiştir. Cinselliğin evlilikle ilişkilendirildiği toplumlarda cinsel sağlığa erişim kadınlar için zorlaşmış

ve bu durum onları riske atmıştır. Hastalık ve sağlık kavramlarının öneminin artırılması ve bireylerin yaşamlarında önemli bir noktaya getirilmesi tıbbileştirme olarak tarif edilmiştir. Tıbbileşme, önemini gün geçtikçe artıran sağlıklı olma olgusunun medya ve tüketim yoluyla yeniden üretildiği ve giderek büyüdüğü görülmektedir. Tıbbileştirme salgını olarak da adlandırılan bu olayı toplumsal cinsiyetten bağımsız düşünmek mümkün değildir. Çünkü kadınların yaşam süreçleri erkeklerden daha çok tıbbileştirilmeye müsaittir dolayısıyla cinsiyet burada belirleyici rol oynamıştır. Kadın bedeninin toplumsal cinsiyetiyle ilişkili olarak aldığı "kirli" "erkeklerin tamamlanmamış olanı" gibi "diğer" olma sıfatları vardır. Sezgin, 2015 yılında yayınladığı makalesinde kadın sağlığının tıbbileştirdiği alanları menstrüasyon döngüsü, hamilelik, menapoz, yaşlanma, estetik ve kozmetik girişimler, beden ölçüleri, cinsel yaşam olarak sıralandırmıştır (Sezgin, 2015). Bu alanların kullanılarak kadın sağlığının tıbbileştirilmesi kadın sağlığını olumsuz yönde etkilemiş ve ideal kadınlık çerçevesini çizmiştir. Hali hazırda risk altında olan kadın sağlığının riskleri sağlığın ticarileşmesi ile birlikte artarak ilerlemektedir.

1.5. BİYOPOLİTİKANIN KAPSAMA ALANI: NORMATİVİTE

Biyopolitikanın yaygınlaşması, sosyal kodların pekiştirilmesi açısından belirleyici olmuştur. Bedenlerin kendi kendilerini kontrol mekanizmalarına dahil etmesi sonucu hukuk kuralları birincil işlevselliğini yitirmiş, toplumsal normlar da bir kontrol mekanizması olarak işlemeye başlamıştır. Hatta, hukuki kurallar da norm olarak işlemeye başlamıştır. Böylece iktidarın denetleme mekanizmaları bedenleri tahakküm altına alıp itaat eder hale getirmenin bir yolunu bulmuştur. İktidar normların geçerliliğinin artmasıyla birlikte bedenlerin otokontrol mekanizmalarında da hüküm sahibi olmuşlardır. Bu değişim 18. yüzyıldan itibaren cereyan eden tarihsel kayma neticesinde disipliner iktidar sistemleri, yaşam üzerinde odaklanan biyoiktidar bir *normalizasyon* toplumu oluşturur. (Foucault'dan akt., Demir, 2019, s. 49) Bu tarihlerden sonra gerçekleşecek

değişimler, daha önce bahsetmiş olduğum iktidar politikalarından anatomo-politikanın, biyopolitikaya kayması sebebiyle iktidarlar yaşamı temel alan beden üzerindeki tahakkümün yönetiminde normalizasyon sürecine girmiştir.

Peki normalleştirmenin temelinde ne vardır? Normalleştirmenin temelinde anormalliğin varlığı vardır. Normalleştirilmesi gereken bir şey olmasa, normalleştirmenin kendisi de olmazdı. Dolayısıyla anormalliğin, normlar oluşturulurken göze alındığını varsayarsak, Ferhat Taylan'ın da söylediği gibi, "anormal varoluşsal olarak birincil, mantıksal olarak ikincildir." (Taylan'dan akt, Demir, 2019, s. 50) Anormal ile normal olanı birbirinden ayrıştırmaya yarayan normlar, iktidar güçleri için uyum yaratma işlevi görmektedir. Bu sebeptendir ki normalizasyon, Foucault'nun iktidar tartışmaları için hayati bir yer kaplamaktadır. Ona göre iktidarın olduğu her yerde normal olanlar ve dışlanmış olanlar vardır. İktidarın yapısı bazı yöntemler ile dışlama uygulayabilir. Bunun belli başlı sebepleri, toplumun en küçük birimi olan aile yapısından dışlanma, ekonomik ve siyasal hayattan dışlanma, üretim mekanizmalarından dışlanmadır. Dışlanma belirli oranlarda iyileşme sağlanması için geçici olarak dışlanma olarak düşünülebilir. Ancak asıl sebebi toplumun yapısını korumak ve bozulmasını önlemek amacıyla norm dışı bireyleri toplumun dışına iterek bağını koparmaktır. Önemli ölçüde toplumdaki işlevinin dışlanmaya yol açtığı düşünülse de aslında ekonomik parametreler oldukça önem taşımaktadır. Örneğin eşcinsellik, hastalık hem aile hem de ekonomik hayattan dışlanmak için bir sebep olabilir. Foucault'nun *Hapishanenin Doğuşu'*nda (1992) bahsettiği itaatkar işgücü böylece kendiliğinden oluşmuyorsa eğer, dışlama mekanizmalarıyla baştan yaratılmıştır. Normalleştirmenin amacı Georg Simmel'ın (2009, s. 109) savunduğu üzere bir "direnç kırma" görevi görür.

Dışlanan gruplar, toplum nezdinde "tehlikeli ve riskli" bulunmuşlardır. Tıbbın iktidarın eklemlendiği en güçlü organ olması sebebiyle, normların tıp üzerinden işlevi de kaçınılmaz olmuştur. Tıbben riskli bulunan bireyler ekonominin yanında

cinselliğin ve sağlığın ele aldığı normlar içerisinde de iktidarın hükmü altındadır. Toplumsal cinsiyet normları içerisinde şekillenen cinsel kimliklerin varlığıyla normatiflik, heteronormatif bir eksende de bedenleri kontrol mekanizmalarına dahil etmeye çalışmıştır. Heteronormatiflik yalnızca heteroseksüelliği değil aynı zamanda sağlıklı yaşam dayatmalarının olduğu kurallar da koymaktadır. Daha önce bahsettiğim nüfus politikalarının temelinde biyolojik normativite yer almaktadır ve aksi düşünülmemektedir. Heteroseksüelliğin olmadığı bir toplumda iktidar nüfus politikalarında başarısız olacaktır. Bu bağlamda eşcinselliğin norm dışılığını incelemek için tanımın ortaya çıkışını incelemeliyiz. 19. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan tartışmalarla birlikte eşcinsellik, bilim alanında "cinsel müsibet ve deliliğe yol açacak" bir kavram olarak hayatımıza girmiştir. (Demir, 2019, s. 550)

Literatürde cinsel duygular ve dürtülerle, arzu ve tercih kavramlarıyla açıklanmış olan eşcinsellik, Foucault'nun *Cinselliğin Tarihi* eserinde (2003) modern cinsellik deneyimleri kurgusu içinde açıklanmaktadır. O eşcinselliği yani "öteki" olarak tanımladığı bireylerin toplum içerisindeki yerini iktidarın cinselliğe olan bakışını yeniden inşa ederek anlatmaktadır. Foucault'a göre iktidar cinselliği dışlamaz, haz iktidarın güçlenmesi için bir araçtır. Çünkü hüküm sürdüğü modern toplum zaten sapkındır ve cinselliği yasaklayıp kapalı kapılar ardına sokmaz. Çünkü işgücünün yürümesi ve güç dengelerinin korunması için gerekli olan cinselliğe, farklı uzamlarda yaşanılıyor olsa bile engelleme getirmekten imtina eder. İktidar, özellikle 19. yüzyılda fuhuş, pornografi, tıp alanında hazzın kontrol edilmesi ile cinsellik üzerinden gücünü pekiştirme fırsatı bulmuştur. Dolayısıyla eşcinsellik Foucault'nun metinlerinde bu cinsel hazların yaşandığı ve modern toplumun sapkınlıkları içerisinde bir parantez olarak belirtilmiştir.

> Cinsellik aynı anda hem bedenin yaşamına hem de insan türünün yaşamına giriş yolu oluşturur. Ondan hem düzenlemelerin matrisi hem de düzenlemelerin ilkesi olarak yararlanılır. İşte bu yüzden XIX. yüzyılda cinsellik, yaşamların en ufak ayrıntısına değin izlenir. (...) Ama cinselliğin bir diğer yandan siyasal işlemlerin, iktisadi müdahalelerin (üremeyi özendirici ya da kısıtlayıcı davranışlar

> yoluyla) ahlaklı ya da sorumlu kılma amacıyla girişilen ideolojik kampanyaların temasına dönüştüğü de görülür. Bu durumda cinsellik, bir toplumun güç göstergesi olarak değerlendirilir, hem siyasal enerjisini hem de biyolojik gücünü gösterir. (2003, s. 40)

Foucault'nun öteki tanımlamasına karşın Judith Butler *Cinsiyet Belası* eserinde ötekiyi özne üzerinden tanımlar. Öznenin tanınması için normlara ihtiyaç vardır ancak özne, daima normlar tarafından kendisini tanımlayamamaktadır (Butler, 2016, s. 94). Tanımlanamayan özneler, normlar için "zor" tanımlanabilen olarak değerlendirilmektedir. Öznenin varolmasının en önemli ölçütü "zor tanımlanan", "ötekiler" tarafından tanınıyor olması olacaktır. Çünkü yaşam ve ölüm daima öteki ile içiçedir.

Öznelliğin yaşamdan ve ötekiden özerk bir bağı yoktur dolayısıyla ötekiyi inkar etmek yaşamların daha az katlanılabilir olduğunu gösterir. Bu tanımlar toplumsal bazı kodlar aracılığıyla tayin edilir. Cinsiyet, ırk, dil, din gibi ayırıcı özellikler toplumsal normları belirlemektedir. Butler *Cinsiyet Belası*'nda her ne kadar norm dışı kaldığı için öznelleşemeyen bireyler olsa da esas olanın yaşam olduğunun altını çizmektedir. (2016, s. 45) Normların tanımları, norm dışı öznelerin varlığı ile tanımlanabilmektedir. Butler aynı zamanda bedenler için de benzer bir ilişki kurmaktadır. Trans bedenler, interseks bedenler yani toplumun "öteki" bedenleri, insan bedenine dair biçilen normların neler olduğu hakkında bir tartışma yaratmaktadır. Bedenlerin çeşitliliği ve öteki bedenlerin varlığı aslında toplumsal normların ucunun açık bir yelpaze olduğunu ortaya koymaktadır.

Öteki bedenlere yönelik çeşitli psikolojik ve fiziksel şiddetler de yine bu bedenlerin tanınırlıklarını ortaya koymakla birlikte beden bütünlüğü ve yaşam nedir? sorularını sormaktadır. Butler'a göre yaşamların gözardı ediliyor olmasının sebebi kamusal olarak görülmemesi ve hatta kamusal yas'a dahil edilmiyor olmalarıdır. Öteki bedenlerin hastalıkları, ölümleri, yaşamdan koparılmaları toplum nezdinde yas sebebi kabul edilmediği sürece bu

bedenlerin varlığı da hala sorgulanıyor demektir. Butler için yas, biyopolitikanın denetiminde bireylerin yaşamlarını meşru kılan ve ona “kırılganlık” yükleyen bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Butler’ın toplumsal normlar tarafından iktidarın biyopolitikalarını yıkmak için norm dışındaki yaşamların görünürlüğünü gizleyen bütün engellerin yalnızca yasalarla yasaklanmasını sağlamak değil, aynı zamanda bu engellerin sürekli olarak belirli şekillerde eleştirilere tabi tutmaktır. Ancak bu şekilde normatif yapının dışında kalanlar için bir özneleşme imkanı bulunabilir (Sarıtaş, 2016).

1.6. TIBBİLEŞTİRME VE MEDİKAL İKTİDAR

> İnsan birikiminin sermaye birikimine uygun kılınması, insan gruplarının büyümesinin, üretim güçlerinin yayılmasıyla karın diferansiyel bölüşümüne eklenmesi büyük ölçüde biyo-iktidarın çeşitli biçimleri ve yöntemleriyle işlemesi sayesinde mümkün oldu. Canlı bedene yatırım yapılması onun değerlendirilmesi ve güçlerinin dağıtım amaçlı olarak işletilmesi o andan sonra zorunlu hale geldi. (Foucault, 2003, s. 101)

Üretkenlik modern iktidarlar için esastır. Bunu iyileştirmek için biyoiktidar mekanizmaları, üretken bedeni gelişen tıp ve psikoloji aygıtlarıyla pekiştirmeyi amaçlarlar. Sağlıklı bedenin güç demek olduğu kapitalist iktidarlar, toplumların maksimum faydaya erişmeleri için sağlığı pazarlanabilir bir kavram haline getirmişlerdir ve onu ambalajlara sarıp sistemin çarklarına dahil etmişlerdir. Bireyler için sağlıklı olmak fetişize edilmiş bir ideal halini almıştır. Harraway bu konuda modern öznelerin bu beden ideallerine emekçi sınıftan daha önce kavuşacağını öne sürmektedir. Bir anlamıyla da sağlığın ekonomik parametrelerle doğrudan bir bağlantısının kurulduğu söylenebilir. Peki sağlık nedir? Sağlık yeni bir erdemdir (Metzl ve Kirkland’dan akt. Demir, 2019).

Bireyler, bedenlerine olan gitgide artan farkındalıklarıyla beraber, bedenlerinin bütünlüğü ve maksimum verimliliği için çalışmaya başladılar. Hastalık kavramından çıkmak için hem siyasal hem toplumsal hem de bireysel ölçütte çalışmalar yapılmaya başlandı ve toplumda sağlığın tüketim nesnesine

dönüşmesi yönünde bir ivme kazanıldı. Sağlık çeşitli enformasyon kanalları tarafından teşvik edilmeye başlandı. Sağlığın elde edilmesi için ortaya çıkan yöntemler popülerlik kazandı ve egzersiz, ilaçlar, muayene, diyet, ruhsal sağlık gibi kavramlar bir bütün halinde paketlenip tüketimimize sunuldu. Sağlık bireyler için yaşamsal bir faaliyet olduğu için, en çok kullanıma açık iktidar mekanizması olan tıbbın da biyopolitika tarafından kuşatılmasını sağladı.

Bir önceki bölümde bahsetmiş olduğum öteki bedenlerin hastalıklarına dair tartışmalar, daha çok AIDS üzerindenyürütülmektedir, bu tartışmalar bizi cinsellik kavramını sağlık üzerinden yeniden yorumlamaya itmektedir. Toplum tarafından dışlanmış, sosyoekonomik ve sosyokültürel parametrelerin dışında kalan bireylerin çeşitli salgın ve cinsel yolla bulaşan hastalıkları, iktidarın güç dengeleri için tartışmaları derinleştirmektedir. Demir, biyotıbbın dili kapsamında bedenlerin kendisini tanımlarken kendileri üzerinde yargı üreten ve kendilerini yeniden tanımlayan konuma geldiğini ifade etmiştir. Bireylerin kendisini ifade edişi yine biyotıp üzerinden gerçekleşmektedir. Bedenin değer kazanımı ve dolayısıyla normlara uygun hale gelmesi, popüler sağlık söylemlerine uyumu ile anlaşılabilmektedir. Popüler sağlık metotları devinim halindedir ve bireyi ömrü boyunca sürecek bir üretim-tüketim mekanizmasına çevirecektir. Bireyin nihai hedefi yaşamı boyunca sağlıklı kalmak olacak ve gelişen teknolojilerle birlikte bunun kapsamı daima artacaktır. Toplumsallaşmanın temel aracı olarak beden, Elçik'in savunduğu üzere, "[n]üfusun farklı biyopolitik tekniklerle ehlileştirilmesi kapitalist sürece eklemlenmenin gereklerinden biridir" (2016). Sağlık kavramının günümüzde bu kadar öneminin artması tıbbileşmenin bir sonucu olmuştur. Sezgin, her geçen gün artan sağlıklı olma arzusunun bir tüketim maddesine dönüştüğünü savunurken aynı zamanda tıbbileşmenin toplumsal cinsiyetten bağımsız olarak da düşünülemeyeceğini savunur (2015). Üreme ve aile gibi en temelde biyopolitikaların merkezinde yer alan olgular, temelinde kadın bedenini hedef almaktadırlar. Martel, hamileliğin kadın bedeni üzerindeki toplumsal yükünün "cinsellik tertibatıyla kadın bedeninin tıbbileştirilmesi" olarak açıklamaktadır (2014, s. 332). Aile planlaması yapılırken de ayrıca hedef kitle

sağlıklı üreme sistemleri çalışan kadın gruplarından oluşmaktadır. Toplumsal cinsiyete bağlı sağlık sistemleri de özellikle toplumun anneliğe bağlı normlarını kapsamaktadır. Böylece kadın bedenini ulaşılması imkansız sağlık ideasına hapsetmişlerdir. Tıbbileştirmenin birincil hedefine aldığı kadın bedeni, hem üreme hem fiziksel sağlık hem kozmetik olarak tıbba bağlı hale getirilmişlerdir. Sağlıklı üreyebilen, imkansıza yaklaştırılmış güzellik standartlarına karşın günümüz güzellik algısına ayak uydurabilen ve daha hayati olarak, fiziksel sağlığının yerinde olduğu kadın bedenlerine ulaşılmaya çalışılır.

Toplumsal cinsiyet ve cinsel yönelimin de yine iktidar tarafından üretilerek kategorize edilmiş olmasıyla heteronormatif normlara uyan bedenlerin varlığının tıbbileştirildiği de söylenebilir. İktidar mekanizmasına dahil edemediği bedenlerin tıbbileşmeyeceği ve hatta sağlıklarının görmezden gelinebileceğini söylemek mümkündür.

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KADIN SAĞLIĞI HAREKETİNDE DÖNÜM NOKTALARI

2.1 CİNSEL DİYALEKTİK VE ÜREME ARAÇLARININ KONTROLÜ

Üreme araçlarının kontrolü ve cinsel diyalektik hakkında tartışmak için esas meseleye, yani biyolojik aile kavramına inmek gerekir. Geçtiğimiz bölümde bahsedilen biyopolitikaların nüfus üzerindeki etkisi, aile kurumu içinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği olarak vuku bulmaktadır. Birbirlerini besleyen iktidar ve toplumsal cinsiyet mekanizmaları, normları etkilemektedir. Böylece kadının üreme araçlarındaki kontrolünü devre dışı bırakmaktadır. Halbuki cinsel sınıf eşitliği, üreme araçlarının kontrolünün kadına geçmemesi halinde mümkün kılınamayacaktır. Bütün bu kontrol mekanizmalarının kadın bedeni üzerinden güçlendiğini söylemek mümkündür. Kadın bedeninin bunun yanında toplumsal normlar üzerinden de kolayca yaftalandığını görebiliriz. Namus ve iffet kavramları kadının bedeni üzerinden damgalanır. Cinsellik konusunda da benzer bir yaklaşım gösterilir. Cinsellik kadınlar için bir opsiyon olarak görülmediği gibi konuşulmasından kaçılır, yokmuş gibi davranılır. Ancak ve ancak üreme sağlığı üzerinden konuşulabilen cinsellik olgusunu, toplumsal cinsiyet bağlamında tekrar değerlendirmek gerekir. Ancak durum üreme sağlığında toplumsal cinsiyet eşitliği açısından da yeterince iyileştirilmiş değildir. Kaldı ki, sanayi devrimine kadar sağlık hizmeti bir gereksinim olarak karşılanamadığı için sağlık politikalarından söz edilememektedir.

18. yüzyıla gelene dek tıp, dini ve tıbbi boyutlarda ikilikler arasında kalmıştır. Bunun sonucuv olarak kadın cinselliği de dönemin zihniyetiyle şekillenmiştir. Kadın cinselliği, üreme sağlığı üzerinden tanımlanmıştır. Irigaray ve Cixous'un savunduğu üzere, "Kadınlar kim olduklarını keşfedip aynı zamanda erkek egemen tarihin kadınlar açısından ne kadar baskıcı olduğunu da ortaya koymak

istiyorlarsa, başlangıç noktaları kendi cinsellikleri olmalıdır. Üstelik kendi cinsellikleri de erkeğinkinden genital ve libidinal açısıdan farklı olan kendi bedenleriyle başlamaktadır." (Irigaray ve Cixous'tan akt. Şimga, 2010). Kadınların bedenleri üzerindeki etiketlerinden kurtulup erkekler için cinsel obje olmanın ötesine geçebilirler ve kendi bedenleri üzerindeki tahakkümden kurtulabilirlerse, erkek egemenliğinden özgürleşebileceklerdir. Kadın cinselliğinin kadınların kendilerine özgü biçimlerde yaşanabilmesi ve söylem yoluyla aktarılarak paylaşımının çoğaltılması toplumsal cinsiyet eşitliği için gerekli görülmektedir. Kadınlar için gebeliği tartışmanın da bu özgürleşme adına önemli bir sebebi vardır.

Anneliğin kadınlar için toplumsal normlara uymanın birincil kurallarından biri olarak görülmesi, kadın doğasının bir gerekliliği olarak anneliğin kadınlara addedilmesini sağlamıştır. Ancak üreme araçlarının kadının eline geçebilmesi, kadın bedeninin aitliğinin sağlanabilmesiyle çözülebilecektir. Kadının varlık nedeni olarak görülen anneliğin, kadının bir tercihi olup olamayacağı günümüzde hala sonuca varılamamış bir konudur. Mathieu'ya göre toplumsal cinsiyet iki temel alanda maddi olarak kendisini gösterir; toplumsal cinsiyete bağlı iş bölümlerinde ve üreme emeğinde(Mathieu'dan akt. Saygılıgil, 2016, s. 10). Scott ise toplumsal cinsiyetin zorla kabul ettirilmiş bir toplumsal kategori olduğunu vurgular. (Scott'tan akt. Saygılıgil, 2016, s. 10) Delphy ise toplumsal cinsiyetin yalnızca biyolojik-sosyolojik değil, erkeklerin kadınlar üzerinden iktidarlarını pekiştirdikleri sınıfsal bir yapı olduğunu söyler (Delphy'den akt., Saygılıgil, 2016 s.10). Erkek egemen sistemin baskı ve denetim mekanizması, somut olarak kadın bedenine kurduğu tahakkümde görülür. Beden din, yasalar, ahlak kuralları aracılığıyla kontrol altına alınır. Kadın bedeni üzerinden ahlak, sağlık, normalite, temizlik ve bunun gibi pek çok norm ölçülmeye çalışılır. Nüfus politikaları ve ahlaki denetimi sağlayabilmek için beden hedef alınır, yasaklar koyulur. Firestone ekonomide sınıf eşitsizliğinin ortadan kaldırılması için proleteryanın başkaldırması gerektiği gibi cinsel sınıfların eşitsizliği için de kadının üretim araçlarını ele geçirmesi gerektiğini vurgular. (Firestone, 1993, s.

137). Kadınların özgürleşememesinin bir sonucu olarak beden kontrolünü elde edemediklerini iddia eder. Ataerkinin boyunduruğundaki aile yapısı devam ettiği müddetçe üretim kadınların eline geçmeyecektir ve cinsel eşitlik aynı sınıf eşitliğinde olduğu gibi sağlanamayacaktır. Biyolojik aile temelde kadının hem eş, hem de anne rolünü üstlendiği erkeğin ise baba rolünü üstlendiği bir kurumdur. Kadın sevgi ile bağlı olduğu eşine onun istediği veyahut üreme araçlarının kontrolü dışında olması sebebiyle çocuk meydana getirir. Kadının üretim yapabilen ve nüfusu doğrudan etkileyebilen yapısı gereği çeşitli yönlendirmeler ile bu denetim ataerkil iktidar mekanizmalarının eline geçmiştir.

Halbuki, bahsedilen “sevgi” kavramının toplumsal bir rolü bulunmaktadır. Firestone’nun *Cinselliğin Diyalektiği*’ni yazarken oldukça önemli bir kavram olarak açıkladığı üzere sevgi, kadının aile kurumunda kendisini konumlandırdığı ana eksendir. Kadın sevgi verir hoşgörü ve şefkat gösterir, erkek ekonomik güçtür. “Erkek kültürü asalaktır, hiçbir karşılık vermeden kadının duygusal gücünü sömürmektedir.” (Firestone, 1993 s. 137). Kadının verdiği duygusal emek karşılığında aileyi oluşturan şey, erkekten alacağı onaydır. Bu onay erkeğin kadını kendi sınıfından görmesini engeller. Kadının sevgisii ortadaki sınıf eşitsizliğini derinleştirirken aile kurumunu da erkek kültürünün hakimiyetine bırakır. Ortaya çıkan sonuç iki cinsiyet arasında ortaya çıkan eşitsiz güçtür. Bu eşitsiz güç, ailenin bir çocuk dünyaya getirme kararıyla pekişir. Çocuğun doğmasıyla birlikte anne-çocuk bağları birbirine ayrılamaz bir biçimde bağlanır. Kadının çocuk üzerinde gösterdiği sonsuz emek, aile kurumu içerisinde hiçbir karşılık görmeden yapılır.

Görünmez emek olarak nitelendirebileceğimiz ve temelini sevginin oluşturduğu anne-çocuk bağı erkekten bağımsızdır. Dolayısıyla emeği görünmez kılan ailedeki erkek kültürüdür. Hem onun hem de doğumdan sonra çocuğun besleneceği duygusal emek, annenin ailenin devamı için verdiği fedakarlıklardan yalnızca biridir. Bu fedakarlıklar sonucu kadınların özel alanda erkeklerin ise kamusal alanda varlık göstermesi uygun görülmüştür. Sanayi

devrimiyle birlikte üretim ve ev emeği ayrışmıştır dolayısıyla kadınlar görünmez ev emeğine mahkum edilmişlerdir.

2.1.1. Türkiye'de Kadın ve Üreme Sağlığı

Toplumların yaşadıkları tarihsel olaylara göre yapılarının yeniden kurgulandığını göz önünde bulundurarak Türkiye'nin de ataerkil toplum yapısının yıllar içerisinde yeniden inşa edildiğini ve değişim göstererek bugünkü halini aldığını söyleyebiliriz. Toplumsal cinsiyet normları da tarihsel döngüde kendisini yeniden kurgulamıştır. Biyolojik farklılıklar dolayısıyla ataerkil toplumlarda kadının ve erkeğin farklı konumlanması değişmemiş olsa da yer aldıkları eksenlerde değişim olmuştur. Kadının doğuma içkin olan yapısı onu üreme araçlarının yönetilmesinde hedef haline getirirken aynı zamanda onu toplumsal olarak erkeğin "tamamlanmamış" olanı yapmıştır. Bunun sebebi her ne kadar üretim araçları kadın bedenine ait olsa da bunun erkek olmadan yarım kalacağı düşüncesinin kadın bedeninin kendi üzerindeki tam hakimiyetini elinden almasına sebep olmuştur.

Fiziksel olarak kadından güçlü konumlanan erkek kadını ikincil konuma itmekten çekinmemiştir. Bu gücü iktidar politikalarında da benzer yapılanmalarla görmekteyiz ve erkeğin kontrol mekanizmasına yerleştiği bir biyoiktidarın Türkiye özelinde de yıllar içerisinde işlediğini saptayabilmekteyiz. Türkiye tarihinde ataerkil yapının getirdiği kadının erkek ile olan biyolojik farklılıkların ve toplumsal konumunun sonucu olarak kadın hakları tartışmaları, Osmanlı Dönemine dayanmaktadır. Osmanlı Devleti'nin yıkılmasına yakın olan son dönemlerinde yaşanan siyasal ve ekonomik buhranların sonucu olarak Tanzimat ve II. Meşrutiyet modernleşme adına kayda değer gelişmelerin yaşandığı bir zaman dilimi olmuştur (Yılmaz ve Tokuroğlu, 2018). Bu dönemde

kadınların boşanma hakkının gözetilmesi gibi çeşitli konularda mücadeleler verilmiştir. Hatta Türkiye tarihinin ilk feminist dalgası olarak kabul edilen Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan gibi kuruluşlarda da cinsiyet eşitliği üzerine çeşitli mücadelelerin verildiğini görebilmekteyiz. *Kadınlar Dünyası* adlı dergiyle aynı çatı altında buluşan kadın hakları savunucuları, kadın erkek diyalektiğinde eşitlik gözetmek için çalışmışlardır. Kadınlara seçme ve seçilme özgürlüğünün verilmesini istemekle mücadelelerine başlamışlardır. Batı dünyasındaki gelişmeleri takip edebilmek ve modernleşme adına yapılan gelişmelerin devlet eliyle yapılması feminist mücadelenin yaptığı işlere gölge düşürmekle birlikte devletin kadınlara olan bakışını da değiştirmiştir. Kadınlara verilen hakların modernliğin bir sonucu olarak verilmesi gerekiyormuş düşüncesi kadın haklarının bir eşitlik sağlamasından ziyade kadınları kendi mücadelelerinden yabancılaştırarak devletin devamını ve iktidarın sağlanması için verilen bazı modern haklar olarak değerlendirebiliriz. Bunun da kadın hareketinin bağımsız mücadelesine ket vurduğunu söyleyebiliriz. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte yapılan bu yenilikler kadınları, erkek egemen devlet reformların reklam yüzü konumuna getirmiştir.

Kadınların bu dönemde yaşadıkları en büyük ikilemlerden biri de annelik üzerine olmuştur. Toplumun yıllardan beri özel alana kapattığı kadınlar annelik görevlerini kendileri için bir sorumluluk bilinciyle yerine getirmişlerdir. Bazı hakların kazanılması kadınları annelik, evin çekip çevrilmesi üzerindeki sorumlulukları, hayırlı bir eş olma konumlarından azad etmemiştir. Günümüzdeki yasalarla desteklenen kadın erkek eşitliği ve toplumsal cinsiyet meseleleriyle birlikte hala Türkiye'de kadınların sıfatlarından birinin mutlaka annelik olduğunu görebiliyoruz. Her şeyden önce bir anne olma hali, kadın erkek mücadelesinde kadınların kendi bağımsız sesleri olmasını engellemiş onları devlet eliyle düzenlenen çeşitli rejimlere bağlamıştır. Türkiye'deki ilk siyasal partilerden biri olma özelliği taşıyan Kadınlar Halk Fırkası da bu çeşitliliğin sağlanması için iktidarın bir çözümü olmuştur. Kadın hareketi şu anda

günümüzde de etkisini koruyan aile yapısını bozmayacak, milli değerlerle uyumlu olma kuralları çerçevesine hapsedilmiştir. “Bu dönemde kamusal alana çıkmasına izin verilen kadınlar aynı zamanda da iyi bir eş, iyi bir anne olma rollerini devam ettirmek zorunda kalmışlardır” (Tokuroğlu ve Yılmaz, 2018). Daha sonraları bugün de etkinliğini devam ettiren Türk Kadın Dernekleri Federasyonu 1940 ve 50’li yıllarda kurulmuş olan pek çok örgütü kendi çatısı altında birleştirerek çalışmalarına devam etmiştir. Bu dönemde iyi eğitimli kadınlar diğer kadınları da örgütleyerek onların da kendileri gibi düşünmelerini özel eğitimlere tabi tutularak gelişmelerini amaçlamışlardır. Kadının toplumsal alanda eşitliği üzerine yapılan bu çalışmalarda, kadınların İslamiyet’i kabul etmiş bir toplumda da bağımsız olabileceklerini gösteriyor olmaları da dikkat çekmiştir.

Günümüzde hala etkisini gösteren dini yapının kadın bağımsızlığına olan etkisinin o yıllardan beri verilen bir mücadeleye dayandığını görebilmekteyiz. Bundan sonra yapılan çalışmalarda da Osmanlı Devleti sonrası ulus devleti olarak varlığına devam eden Türkiye’nin siyasal, ekonomik durumunun yanında dini açıdan da etkilerinin kadın hareketine yansıdığını görebilmekteyiz. Geleneksel İslami ataerki Türkiye’nin modernleşme süreci sonrasında ilk yıllarında ulus-devlet ataerkilliğine dönüşmüştür (Berktay’dan akt. Çakır, 2010). Günümüzde bu iki ataerkil yapının etkilerinin de Türkiye’deki kadınların özgürlük mücadelelerinde etkisini görmekteyiz. 1940 ve 1950’li yıllardan itibaren geçen dönemde, Türkiye’de Kadın Sağlığı hareketi içerisinde dikkat çeken Türk Anneler Derneği, annelerin kadın olarak sosyal, ekonomik ve siyasal açılardan kendilerini geliştirmelerini amaçlamış ve çocukların sağlığının ve temel ihtiyaçlarının sağlanması, eğitimleri gibi toplum yararına faaliyetleri yürütmüşlerdir. Günümüzde Türk Anneler Derneği faaliyetini devam ettirmektedir.

Kadın sağlığının tarihçesine geldiğimizde Türkiye'de gelişmeleri dünyanın konjuktürüne göre değerlendirmemiz gerekir. 1920'li yıllarda SSCB, dünyada ilk defa kamusal sağlık hizmetine geçiş yaptı. Devrimin gerçekleşmesinin ardından anne-çocuk sağlığına da öncelik verdiğini açıklayan SSCB bu konuda dünyada öncü olmuş olsa da, iş emeği konusunda dünyanın geri kalanı gibi bir toplumsal cinsiyet eşitliği sağlayamamıştır. Sovyetler'de görülen bu değişimler Türkiye'de 1930 yılına kadar görülmemiştir. Umumi Hıfzısıhha Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte ülkemizde özellikle kadın ve çocukların çalışma şartlarına yönelik iyileştirmeleri de içeren geniş kapsamlı sosyal politika düzenlemeleri gerçekleşmiştir. Kanunun üçüncü maddesinde yer alan *"Doğumu teshil ve çocuk ölümünü tenkis edecek tedbirler, ve validelerin doğumdan evvel ve doğumdan sonra sıhhatlerinin vikayesi."* (Resmi Gazete, sayı: 1489) ifadeleri ile anne çocuk sağlığının korunması ve üremeyi destekleyici pronatalist politikalara geçildiğinin bir kanıtı niteliğindedir.

Türkiye'de kadın sağlığının ilk defa üreme araçları altında güvenceye alınmış olduğunu görüyoruz. Geleneksel kadınlık rollerinden bağımsız düşünülemeyen kadınlar "anne" olarak iktidar mekanizmalarının radarına girebilmişlerdir. Daha sonra Türkiye'de 80 sonrası Anayasası'nda "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar." maddesinin yanında "Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler. Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir." maddesini de aynı anayasa içerisinde yürürlüğe koymuştur. (Taner, 2018) Bunun sonucu olarak da sağlık hizmetlerinin kamudan ayrılıp özelleşmesi için bir kapı aralamıştır. Sağlık

sistemindeki yetersizlikle de birlikte özelleşme, kadın sağlığını ulaşılabilir olmaktan uzaklaştırmış ve kadın sağlığı hareketine zarar vermiştir. (Taner, 2018) Günümüze dönecek olursak kadın sağlığı Türkiye'de hala sağlık sorunlarında önemli bir paydaya sahiptir. Kadınların toplumsal olarak ikincil plana atılmasının bir sonucu olarak üretime katkı sağlamadığını düşünen siyasal organların kadın sağlığı konusunda yeterli adımları hala atmadığı göze çarpmaktadır. 2022 yılında yayımlanan, Dünyada ve Türkiye'de Kadın Anne ve Çocuk Sağlığının Güncel Durumu adlı çalışmada her gün 830 kadının doğum sırasında, post doğum ve gebelik sırasında gerçekleşen komplikasyonlar sonucu hayatını kaybettiğini ve bu sayının %99'unun Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yaşandığını ortaya koymuştur.

2019 yılında yapılan Sağlık Bakanlığına ait çalışmada da anne doğum ölümlerinin 100 anneden 13.1'inde görüldüğü ortaya çıkmıştır. İleriki dönem kalkınma hedeflerinde Türkiye'de anne canlı ölümlerinin sıfıra indirilmesi, kadın sağlığının gelişimi ve ülkenin kalkınması açısından önemli bir rol oynamaktadır. Sağlık sorunları yaşayan kadınların büyük oranda sağlık hizmetlerine erişimi olmayan, eğitim oranı düşük, genç gebeliklerde, kent merkezlerinden uzak alanlarda görüldüğü de ortaya çıkmıştır. Bunun sonuçları olarak aynı çalışmada Türkiye' de yaşayan her üç aileden birinin aile planlaması hizmetlerine ulaşamadığı ortaya çıkmıştır (Soysal ve diğerleri, 2022). Aile planlamasına erişimin bu oranda olmasının bir sonucu olarak da kadın sağlığı açısından sakıncalı olabilecek, kadının beden bütünlüğü hakkını zedeleyebilecek geleneksel korunma yöntemlerinin kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Ülkenin kamusal sağlık hizmetlerindeki yetersizlik bir yana iktidarın politikalarındaki eksiklik sonucu eğitimini tamamlayamamış ve üretime dahil edilmeyen kadınların erkeğe olan ekonomik bağlılıkları artmaktadır. Ekonomik, siyasal ve toplumsal bağımsızlığı olmayan kadınlarda bulaşıcı cinsel hastalıklarının görülmesi, annelik sürecinde ölümle sonuçlanabilecek komplikasyonların tedavi edilmemesi gibi ihmal temelli sağlık sorunlarını gözlemlemekteyiz. Bu konunun

ışığında Türkiye'de kadın sağlığının gelişimindeki engellerin toplumsal olarak kadına bakışın bir sonucu olduğunu söyleyebiliriz. İkincil konumdaki kadınların özgürleşememesi sağlık politikalarında yetersizliği getirmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin nüfus politikalarının nüfusun niceliğini ve niteliğini iyileştirmek amaçlanmaktadır. Bununla birlikte üretim gücünü ve kalitesini artırmak üzerine olduğunu göz önünde bulundurursak sağlık hizmetinin metalaşmış olmasının politikalara negatif etki ettiğini söyleyebiliriz. Aynı zamanda kadının ataerkil toplumda üretim aracı olarak görülmesi fikrinden de uzaklaşılamadığı ortadadır. Bu düşünce yapısı Türkiye'nin son 20 yılda muhafazakarlaşan bir yapıya dönüşmesiyle birlikte hem pekişmiştir hem de yön değiştirmiştir. AKP Dönemiyle birlikte kadınlar ile erkek arasındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliği derinleşmiştir.

2.1.2. Türkiye'de Kadın ve Üreme Sağlığı Politikalarındaki Dönüşümler ve Nüfus Politikaları

Nüfus politikaları belirlenirken sosyo-ekonomik özellikler etkili olmaktadır. Erkek egemen toplumlarda özellikle erkek gücünün kullanımı göz önünde bulundurularak oluşturulan politikalarda kadın bedeni metalaştırılmaktadır. Dolayısıyla erkeğin gücünden kadının da üreme aracı olmasından faydalanmak isteyen ve güç dengelerini buna göre düzenleyen ataerkil iktidarlar kararlarını buna göre vermektedirler. Çünkü toplumda tüketici ve üretici dengesinin sağlanmaması demek ekonomik ve siyasal gücün iktidar elinden çıkması anlamına gelecektir. Geleneksel düşünce yapısının kırılamaması yalnızca eğitimin düşük olduğu bölgeleri değil, nüfusun tamamını farklı oranlarda da olsa etkilemektedir. Ülkeler nüfus politikalarını belirlerken bu parametrelerin yanında medeni durumu da gözetmektedirler. Evlenmeme, boşanma ve çocuk sahibi olmak gibi medeni durum hallerini ilgilendiren hallerde de nüfus düzenlemeleri yapılmasında etkili olmaktadır (Doğan, 2011).

Türkiye'de üreme sağlığı, nüfus politikaları ve toplumun kültürel değerlerinden bağımsız düşünülmemektedir. Türkiye'de nüfus politikaları ekonomik, siyasal ve askeri yapıyı kuvvetlendirmek için şekillenmiştir ve üç dönemde incelenebilir. Cumhuriyet'in ilk yıllarından 1965 yılına kadar olan pronatalist politikası (nüfus artırmaya yönelik) izlenirken daha sonrasındaki dönemde antinatalist (nüfus artışını sınırlayıcı) politikaya geçilmiştir (Doğan, 2011). 1965-1982 yılları arasındaki nüfus düşürme politikaları 1980'li yılların sonrasından itibaren yeniden nüfus artırma politikaları önem kazanmıştır. 1965 yılına kadar olan zaman diliminde, Türkiye'nin bağımsızlık öncesi vermiş olduğu mücadelelerde kaybettiği genç nüfusu sebebiyle nüfusu artırmaya yönelik çalışmalar yürüttüğü görülmektedir. Bu yıllarda kadının bedenine yapılacak kadının kendi rızası olmadığı takdirde, vücut bütünlüğüne zarar verecek birtakım eylemler suç olarak kabul edilmiştir. Irkın devamlılığını tehlikeye atacak adımlar atmak, çocuk düşürmek Ceza Kanunu'na göre yasaklanmıştır (TBMM, 2003). Madde 470 – (1/3/1926 tarih ve 765 sayılı Kanunun hükmüdür.) Bir kimse gebeliğini bildiği bir kadının rızası olmadığı halde çocuk düşürmeye mahsus ilaç ve sair vasıta kullanmak yahut kadını dövmek veya yaralamak yahut başka bir fiil işlemek suretiyle çocuk düşürtürse yedi seneden on seneye kadar ağır hapse mahkum olur. Eğer bu düşürtme neticesinde veya bunun için kullanılan vasıtadan kadın ölürse ceza on beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapistir. Eğer fail kadının kocası ise bu maddede tayin olunan ceza altıda bir miktarı çoğaltılır. Bu düzenlemelere göre, kadın sağlığı savaşın tahribatının etkisini sürdürdüğü dönemlerde ikinci plana itilmiş, nüfusta niceliğin önemi artmıştır. Hükümetçe belirlenen kalkınma planlarının hazırlanması ve ülkenin sosyokültürel hedeflerinin belirlenip planlanması amacıyla 1960 yılında kurulan Devlet Planlama Teşkilatı'nın çalışmalarından itibaren Türkiye'de nüfus politikaları yönünü değiştirmeye başlamıştır. 1965 yılından sonra antinatalist, niteliksel nüfusu geliştirmek amacıyla birtakım çalışmalar yapılmaya başlamıştır. Bu düzenlemeler ülkenin kalkınmasını hedeflerken kadın sağlığında kürtaj tartışmaları hız kazanmıştır.

Kadın sağlığı alanındaki gelişmeler ile birlikte aile planlamalarının yıllar içerisinde değiştiğini söylemek mümkündür. Cinsel korunma yöntemlerinden biri olan kürtaj ise Türkiye içerisinde 1983'ten önce yalnızca gebe kadının hayatını kurtarmak için kullanılabiliyordu. Bunun sonucunda yasadışı kürtajın oranlarının giderek artmasıyla birlikte kadın sağlığını tehdit edecek bir boyuta gelmesini engellemek amacıyla Türkiye'de yasallaştırıldı (MacFarlane ve diğerleri, 2016). Düzenlemelerin temelinde ülkenin kalkınmasına yönelik hedefler ve demografik yapıya yönelik kaygılar yer almaktaydı. Geçtiğimiz 20 yılda değişen toplumsal ve siyasal yapıyla birlikte kadın sağlığına yönelik gerçekleştirilen adımlarda kadının toplumsal rolü muhafazakarlaşan topluma ayak uydurmuştur. Ülkenin kalkınması için yapılan düzenlemeler, sosyal ve dini yapıya uygun hale getirilerek toplumsal normları hakim kılmıştır. Kadın cinsel özgürlüğünü eline alarak özgürleşmesi gerekirken, Erkmen'in de söylediği gibi "AKP için öncelikle devletin bakım işlerini yüklenmesi gereken, en az üç çocuk yapan, ev içi işlerinden sorumlu olabilecek, evlenmeden cinsel ilişkiye girmeyecek ve evlendikten sonra kocasının isteklerini önceleyecek Müslüman bir Türk kadını" olması istenmektedir. Biyolojik aile yapısına verilen değer giderek artmıştır ve hatta ülkenin temel politikalarından biri aile yapısının korunması ve zedelenmemesi üzerine olmuştur (Erkmen, 2020, s. 12). Dolayısıyla tartışmaları alevleyen kürtaj meselesi kadın hakları çerçevesinden uzaklaşmış ve İslam'a göre "haram" olarak nitelendirilmesi engeline takılmıştır. Günümüzde istenmeyen gebelikler 10. haftaya kadar sonlandırılabilmektedir (Nüfus Planlaması Kanunu No: 2827). Ancak bu konudaki tartışmalar hala devam etmektedir. Öyle ki, tıp etiği içinde vicdani ret, fikir ayrılıklarına yol açmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2012 yılındaki "Kürtaj cinayettir, en az 3 çocuk yapılmalıdır." (BBC News, 2018) söyleminden anlaşılacağı üzere üreme sağlığı nüfus politikalarının aracı haline getirilmiştir. Türk Tabipleri Birliği 2013 yılında yayımladıkları bildirgede kadının ruh sağlığını etkileyecek her türlü ikna çabalarından kaçınılması gerektiğini, kürtajın yalnızca kadının kendisinin vereceği bir karar olabileceğini uygulamanın güvenliğinin devlete ait olduğunu

ücretsiz ve herkesin erişiminde olması gerektiğini vurgulamışlardır. Yıllar içerisindeki dönüşüme baktığımızda kadın rahmine uygulanan politik söylemlerin değişimi iktidarın dönemsel konjünktürüne uygun olarak düzenlenmiştir (Türk Tabipleri Birliği, 2013).

3. BÖLÜM

REGL

3.1. REGLİN BİYOLOJİK TANIMI

Adet ve "mens" terimleri Latince "mensis" ve Yunanca "mene" kelimelerinden türetilmiştir. Bu nedenle kelime "adet" etimolojik olarak "ay" ile ilişkilidir (Tan ve diğerleri, 2017). Antik çağlarda adet kanı ve adet döngüsü mitolojik Tanrılarla ilişkilendirilir. Antik çağlardaki tüm Yunan tanrıçalarının bir zamanlar ay tanrıçası olduğuna inanılıyordu. Bu nedenle ayın döngüleri, adet döngüleri ile ilişkilendirilmiştir. (Behjati-ardakani, Akhondi, Mahmoodzadeh ve Hosseini, 2016) Antik çağlardan günümüze kadar geçen dönemde bilimin gelişmesine paralel olarak regl hakkındaki bilgiler dönüşüme uğramış olsa da, tabular varlığını sürdürmektedir. Yapılan antropolojik çalışmalarda regl olmanın geçmiş kültürlerin tarihlerindeki mit ve efsanelerde de bolca yer aldığı görülmüştür. Hemen her kültürde iyi veya kötü biçimde sembolleştirilerek farklı ritüellerin konusu olmuştur. (Tan ve diğerleri, 2017). Dolayısıyla regl pratikleri incelenirken bunu kültürden bağımsız düşünmemiz mümkün değildir.

Menstrüasyon yani regl, kadının doğurganlığının devam ettiği sürece aylık periyotlar halinde yaşadığı bir döngüdür. ABD Ulusal Sağlık Enstitüleri'nin (NIH) tanımına göre menstruasyon döngüsü, kadının adet döngüsünün bir parçası olarak ortaya çıkmaktadır. (2007) Uterus astarından vajina yoluyla akan kan ve dokudan oluşan akıntıdır. Kadınların ilk regl olduğu dönemden (Menarş) son regl olduğu (Menopoz) döngüye kadar bu süreç devam eder. Yaklaşık olarak 5 gün süren menstrüasyon dönemi, hormonların yumurtalığı, döllenmesi için uyardığı ve hamileliği desteklemek için rahim duvarını kalınlaştırdığı bir süreçtir. Bu süreç içerisinde kadın hamile kalmadıysa, biriken akıntı vücuttan atılır.

Menstrüasyon döngüsü ortalama olarak 28 gündür ancak bu döngüyü stres, hormonlar gibi birçok faktör etkileyebilmektedir.

Regl döngülerini incelerken, kadın bedeninin regl sürecinde regle bağlı yaşadığı sağlık sorunlarını da bütüncül olarak değerlendirmek gerekmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) sağlığın tanımı yaparken bireyin iyiliği üzerinden tanımlamıştır yani fiziksel, ruhsal ve sosyal refahı iyi olan bireylerin sağlıklı olarak nitelendirilmiştir. Kadınların sağlığında da regl döngüsü bu sebeple sağlığın ayrılmaz bir parçası olarak düşünülmelidir (Critchley, 2020). Çünkü kadınlar döngü sürecinde yaşadıkları fiziksel, ruhsal ve sosyal refahlarındaki değişim sebebiyle sağlıklarında önemli etkide bulundukları söylenebilmektedir. Aynı zamanda döngü sırasında kadınların yaşadıkları fazla kanama, şiddetli ağrı, halsizlik gibi semptomlar, üreme sağlığı başta olmak üzere kadınların sağlığı hakkında çeşitli ipuçları verebilmektedir.

Bunun yanında ilaç endüstrisi, kadınların “sağlıklı regl” dönemleri geçirebilmeleri için birçok yeni yöntem denemektedirler. Adet düzenleyiciler, doğum kontrol hapları, adet geciktiriciler gibi birçok hormonal ilaçlar piyasaya sürülmektedir. Kadınların doğal döngülerinin “hasta” addedilmesi ve bu hastalığın iyileştirilmeye çalışılmasıyla birlikte menstrüasyon, doktorların ve eczacıların tıbbileştirmeye çalıştığı bir alan haline gelmiştir (Steinem, 2019). Erkek bedeninin hormonal dengesi ideal görülerek kadın bedeni için de aynı çıkarımı yapıp iyileştirmeye gidilmesi gerektiği yanılgısı devam etmektedir. Öyle ki, menstrüasyon dönemi hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak isteyen bilim insanları bunun üzerine çalışmalar yürütmüştür. Bilimsel çalışmaların ışığında da reglin farklı yorumlara açık olduğu görülmüştür. Zehetner ve Steinkellner’in 2019 yılına derlediği çalışmaya göre, 1920 yılında yapılan bir araştırma sonucu Béla Schick menstrüasyon sırasında kadında toksin bulguları olduğunu iddia etmiştir. İki gözlem yapmıştı: Yeni kesilmiş çiçekler, adet döngüsünün birinci ve üçüncü günü arasında bir kadın tarafından dokunulursa veya kesilirse birkaç saat içinde soluyor ve mayalı hamur, bu süre zarfında bir kadın tarafından

tutulduğunda veya yoğrulduğunda iyi bir şekilde kabarmıyordu. David Macht ve Dorothy Lubin (1923) aynı durumun bezelyeler için de geçerli olduğunu öne sürdü. Anna Lánczos (1930) fareleri adet kanıyla besledi ve sonrasında farelerin oryantasyon sorunları yaşadığını buldu. Öte yandan William Freeman ve ark. (1934) acı baklalar üzerinde hiçbir etki bulamadı. Çalışmalar çoğunlukla yetersiz verilere ve birkaç anektoda dayalı yürütülmüştü. 50 yılın sonunda bilimsel araştırmalardaki hatalar olarak nitelendirilmiş olsa da, bu süre zarfında tıp alanında standart olarak kabul edilmiştir (Zehetner ve Steinkellner, 2019).

3.2. SOSYOKÜLTÜREL BAĞLAMDA REGL: TABULAR VE DAMGALAMA

Ayın belirli zamanlarında bazı fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklarıyla birlikte gelen akıntı, kimileri için hamileliğin olmadığına dair bir olumsuz bir sonuç, kimileri için bir rahatlama ifade edebilmektedir. Geçmiş kültürlerde regl dönemi cezalandırılmış olmayı veyahut kutsal olmayı, bazı kültürlerde yalnızca kanamayı bazılarında ise bahsedilmemesi gereken “utanç” duyulması gereken bir konu olmuştur (Bhartiya, 2013; Lamborn, 2017). Fakat ortak bir noktada buluşulmaktadır; o da reglin gizli saklı kalması gerektiğidir. Bugün baktığımızda regl olgusu her ne kadar damgalanmış, gizli kapılar ardında yaşanan bir olgu olmasa da görebiliyoruz ki, kadınlar her ay yaşadıkları bu döngüyü yine de gizli tutma eğiliminde olabiliyorlar. Leach, (1972) tabu olanın kutsallığını, belirsiz ve doğaüstü güçlerden oluşmasına bağlamıştır. Freud (1912) içinse, akla yatkınlık göstermese de kabul edilen, hatta ceza yasalarının ortaya çıkmasında rol oynayan bir olgudur tabu. Regl, Freizer’a göre geçici bir tabudur. Regl olunan süre boyunca kişinin kendisine konulan yasaklara göre davranmasını söyler. Peki bunu toplumsal cinsiyet kodlarından azade düşünmek mümkün müdür?

Gloria Steinem'ın (2019) belirttiği üzere, eğer sihirli bir değnek erkeklere değmiş olsaydı ve kadınlar yerine erkekler regl olmaya başlasaydı, reglin günümüzdeki rolü bu şekilde kalabilir miydi? Cevap, erkekler regl olsaydı bu kutlanması gereken, hatta övünülmesi gereken, düzensiz regl gören erkeklerin utandırıldığı ve bunun şanlı bir erkeklik nişanesi olduğu söylenirdi. Tıpkı kendi kültürümüzde sünnet olan erkeklerin sünnet düğünleriyle kutlanması bunun büyük bir seremoniyle kutlanması gibi. Adet görmek kadınlar için biyolojik olduğu kadar, hatta biyolojik olduğundan daha fazla, sosyokültürel anlamlar da ifade etmektedir. Adetin ilk başladığı menarş döngüsünden itibaren kadınların hayatları geri alınamaz bir şekilde değişime uğramaktadır. Kadın adet görmeye başladığı andan itibaren, sembolik olarak toplumsal rolü değişmeye başlar. Kadınlığa geçiş olarak kabul edildiği bu dönemde toplumda kadından beklenen sorumlulukları alması beklenir. Yaklaşık olarak 12-15 yaşları arasında görülen adet döngüsü o yaşta bir bireyden karşı cinslerine kıyasla daha olgun olmaları gerekmektedir. Adet görmeye başlayan bir kadın için yapılması uygun kabul edilen ve kabul edilmeyecek toplumsal bazı normlar vardır. Böylece biyolojik farklılıkların toplumsal rollere olan etkisinin ilk kendisini hissettirdiği evreye kadınlar geçiş yapmış olurlar. Genç kadınlar, tıpkı bir kadın gibi olmaları ve cinsel olarak uygunsuz tavırlar sergilememeleri için uyarılmaya başlamaktadırlar (Lee ve Sasser-Coen'den akt. Gedik ve Pehlivanlı, 2022). Eskiden yaptığı hareketleri artık "çocuksu" ve "uygunsuz" olacağı için yapamayacak olan genç kadınlar, regl birlikte erkeklerin idealize edilmiş, toplumdaki ayrıcalıklı konumlarından farklı konumlandırılmış olurlar (Young, 2005). Bu dönemde değişmeye başlayan kadın bedeni, aynı zamanda "saklama kültürü" ile tanışmış olur (Gedik ve Pehlivanlı, 2022).

Pre-menstrual dönem olarak adlandırılan PMS döneminde kadınların bedenlerinde gördükleri değişimler, saklamaları öğretilen bir damgalamaya dönüşmüştür. Örneğin, PMS döneminde memenin büyümesi ve şişmesiyle birlikte kadınlar seksüalize edilmemek için bunu gizlemeyi öğrenmişlerdir. "Male Gaze" yani eril bakış açısından kaçmak ve seksüalize edilmemek bu

dönemlerde kadınların öğrendikleri başka bir toplumsal sonuç olarak karşımıza çıkmıştır (Calogero, 2004). İçselleştirilmiş toplumsal kodlar ile oluşmuş “ideal kadın”a yaklaşma çabası regl döngüsü ile başlayıp hem kamusal hem de özel alanda etki etmiştir. Kadınların fedakar, sessiz, evde fazlasıyla sorumlulukları üstlenen ama aynı zamanda eşine yük olmamak için çalışan bir insan olma çabasıyla birlikte kadınlarda üst düzey stres seviyeleri gözlenmiştir. PMS döneminde yükselen hormonların tetiklediği stresi de saklaması öğretilen kadınlar, hayatları boyunca taşıyacakları sorumluluklar zincirine bağlanmış olur. (Lee and Sasser-Coen’den akt., Gedik ve Pehlivanlı, 2022)

> Kız çocuklarının regl dönemi ile ilgili doğal davranmaları, soru sormaları ve paylaşımda bulunmaları vb. beklenmediği gibi arzu edilen bir durum da değildir. Bu şekilde yetişen kadınlar menopoz sürecine kadar regl dönemlerini gizlilik içinde yaşar, şiddetli ağrı nedeniyle iş ve yaşam kaliteleri etkilense bile bunu belli etmeden sürdürmek durumunda kalırlar (Elpeze Ergeç ve diğerleri, 2023).

Bunu belli etmemesinin bir başka nedeni de kamusal alanda rol alabilmek ve bununla birlikte cinsiyetsizleşmeye çalışmalarıdır. Günlük hayatta kadınların askerlik yapmamasında, üst düzey yönetici olarak çalışma oranlarının düşüklüğünde, daha “feminen” işler yapılması gerektiği öne sürüldüğünde akıllarda tek bir soru oluşmaktadır: Ya adet görürse? Patronun bir kadın olmaması gerektiği çünkü regl olduğunda çok sinirli olacağı gibi önyargıları duymuşsunuzdur. Bir kadın patronun sinirli olduğu zamanlarda regl olmasından kaynaklandığı varsayılır. Aynı görevdeki erkek patronun siniri ise disiplinli bir insan olmasına bağlanmaktadır. Bu ikileme baktığımızda gizli öznenin regl olduğunu görebiliriz. Kadınlara dayatılan ikincil pozisyonun bu denli işlemesinin sebebi kadınların “dengesiz” tavırlar sergileyebileceği önyargısıdır. Önyargıları aşmanın bir yolu olarak da kadınlar işyerlerinde “cinsiyetsizleşmeyi” iş hayatında daha iyi konumlara ulaşmak için bir aracı olarak kullanmışlardır. Menş döneminden itibaren öğrendikleri “saklama kültürü” iş hayatında da devam etmektedir. Erkek gibi kadın olmak hala günümüzde beyaz yakalı kadınların terfi alabilmek için başvurdukları yöntemlerden biri olmak zorunda

kalmıştır. Kamusal alandaki yerlerini sağlama alabilmek için kadınların özel alanda yetkinliklerini sürdürürken işgücüne katılmak için de üst düzey bir çaba gösterdikleri görülmektedir.

Saklama kültürünü kadınların nasıl benimsediğini anlamak için ilk regl oldukları zamana dönmek gerekir. Üreme sağlığına ve regl hijyenine ilişkin edindikleri bilgileri kadınlar, annelerinden ve bu alanda eğitim veren kişilerden almaktadırlar. Yaygın olarak annelerinden bilgi alan genç kadınların regl olmayı saklamayı annelerinin onlara öğrettiği "saklama kültürü"nün bir parçası olarak kabul etmişlerdir. Burada annenin regl olmaktan ziyade genç kadınlara, bunun "ayıp, gizli kalması gereken" bir konu olduğunu aşılarsa kadınlar bunu benimseyeceklerdir. Gilligan "Seslerinden vazgeçmek, ilişkiden vazgeçmektir ve aynı zamanda seçim yapmanın beraberinde getirdiği her şeyden vazgeçmektir." demektedir (2017, s.21). Kadınlar seslerinden feragat etmeyi, erkek egemen toplumda kendi bedenlerinin sağlığı hakkında susturularak öğrenmişlerdir. Burada asıl tartışılması gereken, kimden ve neden kadın bedeninin normal akışını saklamamız gerektiği olmalıdır. Ataerkinin mecbur bıraktığı sessizlikle birlikte kadınların kendi bedenlerine olan yabancılaşması da bir başka toplumsal sonuç olmaktadır. Toplumun regl olduktan itibaren kadınlara biçtiği "anne" olmaya uygunluğun getirdiği yük genç kadınların henüz kendi bedenlerinde neler olduğunu tam olarak anlayamadıkları bir sürece girmelerine neden olmuştur. Bu nedenle genç kadınların Türkiye'de UNFPA tarafından 2022 yılında yapılmış Mülteci Kadınlar ve Kız Çocuklarında Menstrüel Hijyen Yönetimi araştırmasında, genç kızların reglin evlenme çağına bir giriş olarak görüldüğünü bildikleri için, regl olduklarını annelerinden gizledikleri ortaya çıkmıştır. (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu [UNFPA], 8 Aralık, 2022) Regl olduğunu gizleyen genç kadınlar, gerekli hijyen ürünlerine erişim sağlayamamış böylece üreme sağlığını tehdit edebilecek gizleme yöntemlerine başvurmuşlardır. Firestone'un *Cinselliğin Diyalektiği*'nde (1993) altını çizdiği kadınların bedenleri üzerindeki kontrolün sağlanmadığı sürece, cinsiyet

eşitliğine erişilemeyecek olması bu açıdan değerlendirildiğinde hala geçerliliğini korumaktadır.

Regl adına edinilen ilk bilgilerin hijyen odaklı olması, yaptığım görüşmeler sonucunda da görülmüştür. Kadınlar annelerinden ilk olarak reglin düzenli olarak başlarına gelecek bir olgu olduğunu öğrenmiş ikinci olarak da regl hijyen malzemelerinin nasıl kullanılacağına dair bilgi almışlardır. Hijyenin öneminin hayati olmasının yanında, kadınların neden regl olduklarını bilmeden aylarca hatta yıllarca "idare" ettiklerini görebilmekteyiz. Türkiye dahil olmak üzere bazı toplumlarda regl olan kadının "kirli" olarak görülmesi bunun bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. (Gedik ve Pehlivanlı, 2022) Yapılan araştırmalarda özellikle genç kadınlar regl oldukları dönemleri hastalık olarak ifade etmektedir. Öğrenilmiş bir davranış olarak "kirli" hissettikleri için yaşadıkları utanç duygusu, onları kendi bedenleri içerisinde her ayın ortalama 5 günü rahatsız etmektedir. Germain'in ifade ettiği gibi adet görmeyi kucaklamak ve kutlamak, bunu bir utanç kaynağı olarak görmekten çok daha iyi olur. Aynı zamanda eğer kadınların sağlığına *Viagra* kadar destek ve ilgi gösterilseydi, kadınların sağlıkları için endişelenecek çok daha az şeyi olurdu. (Germain, 2014, s.253) Kadınların bireysel olarak, güçsüzleştirilmeye, tabulara hapsedilmeye ve izolasyonla baş etmeleri yalnızca onların değil aynı zamanda büyük organizasyonların ve toplumun da görevi olmalıdır, çünkü sistemik dönüşüm gerçekleşmedikçe bireysel atılan adımlar gerekli etkiyi göstermeyecektir. "Genel olarak, ataerkillik ve ilgili ideolojik sistemlerde damgalama, susturma ve sosyal ve sistemik desteğin olmayışı, menarşı, sosyal güçte somutlaşmış rütbe kaybı ve ilişkisel ağlar ve topluluklarda kopmalarla ilişkili biyolojik bir olay olarak işaretler." (Stubbs, 2008 s. 60)

Toplumun dayattığı değersizleştirme, utanç, kirli hissetme gibi kodlar, kadınların olumsuz olarak değerlendirdikleri süreçleri değiştirme adına engel teşkil etmektedir. Bu konuda günümüzdeki farkındalığın arttığını ve "Konuşmamız Gerek Derneği" başta olmak üzere sivil toplum faaliyetlerinin regl olgusunun

değiştirilmesi için çalışmalar düzenlendiğini görebiliyoruz. Bu gibi çalışmaların toplumun her tabakasına dahil edilmesi, ve eşitlik düzeyinin sağlanması regl deneyimini kadınlar için olumlu bir algıya çekebilecektir.

3.3. TÜRKİYE'DE REGL, REGL YOKSULLUĞU VE SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİM

Türkiye'nin farklı ekonomik ve sosyokültürel yapısından kaynaklı olarak erkeklerin sünnet düğünün aksine, kız çocukları için regl olmak, toplum tarafından pozitif bir olay olarak karşılanmamaktadır. Regl üzerine paylaşım yapamayan kız çocukları, hayat kalitelerinin düşmesine sebebiyet verecek olsalar da yine de bu şekilde yaşamaya devam etmektedirler. En önemli konulardan biri regl olan bireylerin sağlık ürünlerine erişiminde ve sağlık hizmetlerinden yararlanmalarının mümkün olmamasından kaynaklanmaktadır yani bu kadınların regl yoksulluğunu deneyimlediklerini söylemek mümkündür. Konuşmamız Gerek Derneğinin yayımladığı raporda "Regl yoksulluğu, regl olan kişilerin bu dönemde kendilerine bakım vermelerini kolaylaştıran hijyenik ped, tampon gibi menstrüel ürünlere ve temiz su, çöp kutusu, temiz, güvenli bir tuvalet (veya oda) gibi temel ihtiyaçlara erişememe sorunudur. Türkiye'de yaşanan regl yoksulluğu, regl tabusu ve sağlık hizmetlerine erişim özgürlüğünün kesişiminde, ataerkil ve kapitalist sistem yatmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmaması, kadınların regl sırasındaki ihtiyaçlarını ekonomik ve sosyokültürel sebeplerle karşılayamamasını sağlamaktadır. Maddi imkansızlıklar yaşayan kadınların regl ürünlerini ikame edebilmek için çorap, gazete, yaprak kullanmak gibi çözümler aradıkları ve bunun sonucunda ciddi enfeksiyon riski taşıdıkları tespit edilmiştir.

Ekonomik sıkıntıların derinleşmesiyle birlikte artan vergi oranlarıyla birlikte regl ürünlerine ulaşım zorlaşmaya başlamıştır. "Lüks Tüketim" kalemi olarak değerlendirilen regl ürünlerinde %10 KDV oranı alınmaktadır. CHP İstanbul Milletvekili Türkan Elçi bu konuyla ilgili "Bu ürünler devlet tarafından ücretsiz

sunulmalıdır. Ürünlerin güncel fiyatlarında enflasyon ve kur artışlarının etkisiyle yaşanan artışlar, özellikle yoksulluk sınırının altında yaşayan, düzenli geliri olmayan kadınların günlük yaşamı da zorladığının farkındadırlar.” (Anka Haber, 2023). Regl yoksulluğunu yalnızca regl ürünlerine erişim ile kısıtlamak yetersiz olacaktır. Kişisel temizliklerini sağlayabilecekleri her türlü ürün, temiz su, mekan gibi faktörler de kişilerin regl yoksulluğunu yaşayıp yaşamadığı konusunda bize bilgi vermektedir. Ülkemizde regl tabularını, regl yoksulluğu ve buna bağlı olarak cinsel sağlık erişimine erişimin yüksek veya düşük olduğuna dair çok fazla araştırma bulunmamaktadır. 2022 yılında Konuşmamız Gerek Platformu’nun yürüttüğü Türkiye’de Regl Yoksulluğu Araştırması, Türkiye’deki regle bakış açısına dair güncel bilgiler sunmaktadır. (Aldanmaz, B., Eskitascioglu, İ.) Bu araştırmanın ışığında, regl yoksulluğu ile ilgili ortaya çıkan sonuçlar şunlar olmuştur: Araştırmaya katılan araştırmacıların büyük bir çoğunluğu temizlik ürünlerine erişebildiklerini belirtmişlerdir. Sabun ve su gibi en temel iki ihtiyaca erişimi olmayan kadınların oranı ise bütün araştırmacılara oranla %20 olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre yaşları 18’den büyük olan, çeşitli gelir grubuna ait 5 kadından 1 tanesi regl sırasında temel ihtiyaçlarını gidermekte sorun yaşamaktadır. Ekonomik parametrelerin yanısıra eğitim de Türkiye’de regl farkındalığı üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Regl eğitiminin ilk başta anneden alınan bilgilerle oluştuğunu daha önce tartışmıştır. Bunun yanında bilgi alma kaynaklarından biri özellikle adolesanlar için internet olmaktadır. Türkiye’de TÜİK’in yaptığı araştırmalar sonucunda 16-74 yaş arası bireylerin internet kullanım oranının %75.5 olduğu belirlenmiştir. Kadınların %75.3 erkeklerin ise %65’i interneti sağlık için bilgi almak sebebiyle kullanmaktadırlar. İnternetteki regl üzerine yazılmış bilgilerin doğruluğunu araştırmak için yapılan bir çalışmada yazılmış bilgilerin %27.53’ünün doğru olduğu, %4.67’sinin yanlış, %67.80 oranındaki bilgilerin ise eksiklikler içerdiği ortaya çıkmıştır (Ceylan, 2021). Doğru kaynaklardan bilginin alınmadığını göz önünde bulundurarak kadınların, üreme sağlığı konusunda tehlikelere açık bir hale geldiğini gözlemleyebiliriz. Türkiye’nin 4 milyon mülteciye ev sahipliği yapıyor olması, Türkiye’deki regl olgusunun kırılgan gruplar arasında da tespit edilmesi gereken sorunlardan biri haline getirmektedir. UNFPA’nın yaptığı araştırmanın sonucu

olarak Türkiye'deki mülteci kız çocuklarının yarısı regl hakkında bilgi sahibi değilken, 10 kadından 6'sı ise menarş döneminden önce regl konusunda bilgi sahibi olmadıklarını aktarmışlardır. Bilginin eksikliği karşısında kadınlar onları kirlettiğini düşünmektedirler. UNFPA'nın bu araştırma sonuçlarından yaptığı çıkarımlardan biri, adet gören kadınların ve kız çocuklarının yaşadığı zorlukları yalnızca malzeme eksiği olarak görmememiz gerektiğidir. Bunun yanında toplumsal normların getirdiği utanç, zorbalık ve toplumsal eşitsizlik giderek derinleşmektedir.

3.4. TÜRKİYE'DE REGL PRATİKLERİ VE GELENEKLER

Cinsel sınıflanmanın bir sonucu olarak kadının ikincil konuma getirilmesindeki başlıca sebeplerden biri kadının doğurabilmesi olmuştur. Kadının doğum yapabilme kabiliyeti ötekileştirilmiş ve hatta bu kabiliyetten korkulmuştur, regl de kadının bu özelliğinin temel biyolojik kanıtı olarak görülebilmektedir. Reglin bir tabu olarak günümüzde devam etmesi de bu sebeptendir. Kadının erkekten en büyük farkı olan doğum kabiliyeti sonucunda ataerkil toplumlar, kadının hem kutsal olduğunu savunmuş, hem de regl kanını tiksindirici bulmuşlardır. Korkuyla karışık bu iğrenme duygusunun sonucunda kadınlar, toplumsal rollerini yerine getirirken, gizlemeleri ve yok saymaları gereken bir dönem olarak regli içselleştirmiştir. Biyolojik olarak kan içeren bir madde olan regl sıvısının, vücuttan atılan diğer sıvılardan hatta yaralanmalar sonucu akan kandan farklı olmasının temel sebebi tabu olarak kodlanmış toplumsal düzendir (Direk, 2009). Ataerkil toplumlarda cinsel sınıf eşitliğinin mümkün olmayacağını anlatmak için Firestone "Tapılmak özgür olmak demek değildir. Çünkü tapınma eylemi başka birisinin kafasında olmaktır; o kafa da Erkek kafasıdır. Böylece tarih boyunca kültürün her evresi ve her türünde, kadınlar bedensel işlevleri yüzünden ezilmiştir." demiştir. Zeynep Direk ise bu konuda menstrüasyon gibi bedensel durumların kültür içerisinde yer edinmesi için dişinin kendisinden farklı olduğunu

“erkeğe göreli hale getiren kültürün sembolik dönüşümüne yol açabilecek” yapıbozumlar gerektirdiğini öne sürmüştür (2003) .

Türkiye gibi, kültürel çeşitliliğin olduğu toplumlarda farklı pratiklerin ve geleneklerin olduğunu söyleyebiliriz. Menş döneminden başlayarak menopoza kadar devam eden bu süreçte kadınlar öğrenilmiş kültürel kodlar ile regl deneyimlerini devam ettirmişlerdir. Temelde dilde başlayan menstrüel kodlar, bir önceki başlıkta bahsetmiş olduğum saklama kültürü ile şekillenmiştir. Kadınlar, kendi aralarında veya karşı cinse karşı kendilerini daha rahat ifade etmek ve toplumsal normlara uygunluk sağlayabilmek için bazı benzetmeler bulmuşlardır. Türkiye’de sıklıkla “hasta oldum” dendiğini ve reglin dil yoluyla da hastalıkla bağdaştırıldığını biliyoruz. Bunun yanında “Halam Geldi”, “Vişneli Günüm” “Kırmızı Yelekli Teyzem Geldi” “Anavatan Kan Ağlıyor” gibi cümleler de regli tasvir ederken kullanılmaktadır (Sakar ve diğerleri, 2015). Bu yöntemler ile regl sırasında kadınların toplum tarafından dışlanmamasını amaçlamak bir yana, ayıp kabul edilen regl olgusunun üstünü örtmenin bir yolu olarak kullanmışlar.

Reglin pekçok kültürde “kirli” olma haliyle ilişkilendirilmiş olması, kadınların davranışlarını kısıtlayan bazı pratiklere de yol açmıştır. Özellikle, Nijerya, Kenya gibi az gelişmiş ülkelerde kadınlar, ayrı kulübelerde sosyal izolasyona zorlanmaktadır. (Padmanabhanunni Jaffer, ve Steenkamp, 2018) Özel alandan dışarı çıkma izni olmayan kadınlar, ekili araziye ve suya girmemeli, toprağa kanını değdirmemeli, hayvan barınağıyla ilgilenmemelidir. Bununla birlikte yemek yapmamalı, kocasına dokunmamalıdır. (Thompson, 1966, s. 501) Türkiye’de regl olan kadınların “kirli” olarak görülmesine bağlı olarak, bazı kaçınma davranışları gösterdikleri bilinmektedir. 2015 yılında Türkiye’de yürütülen bir araştırmada, ebelik öğrencilerinin regl döneminde yaptıkları davranışları incelenmiştir. Bahsi geçen araştırma, Türkiye’nin her bölgesinden, 17-25 yaş aralığında Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümünde eğitim gören kadın öğrencileri kapsamaktadır. (Sakar ve diğerleri, 2015) Araştırmanın önemi, sağlık eğitimi almış, alandan kadınların kültürel

boyutta regl pratiklerinin değişip değişmediğini görmektir. Araştırmanın sonucunda her ne kadar regl hakkında bilimsel eğitim görmüş olsalar da kültüre özgü davranış örüntülerini devam ettirdikleri gözlemlenmiştir. Banyo yapmak, tırnak kesmek, kıl/tüy almak, saç boyamak/kesmek gibi kişisel hijyen ile doğrudan ilişkili aktiviteler, regl sırasında yapılmamaktadır. Bu da bize, farklı kültürlerde kadının regl sırasında kaçındığı davranış örüntülerindeki benzerlikleri göstermektedir. Türkiye'de hijyenin yanında dini boyutta yasaklar da benimsenmiştir: Kur'an okumak, camiye girmek, mezarlık/kabir ziyareti yapmak, nikâh kıyılması cenaze yıkamak, Abdest almak gibi davranışlar kişilerin regl oldukları süre boyunca kaçındıkları davranışlar olmuştur. Vargün tarafından yapılan araştırmada, Şanlıurfa'nın Bozova, Eyyübiye ve Harran ilçelerinde, yaşları 18-73 arasında değişen 68 kadın ile regl pratiklerine dair görüşmeler yapılmıştır. Kadınlar çoğunluk olarak, ilk defa adet gören kız çocuklarına tokat atıldığını belirtmişlerdir. Böylece, kızlar hayata karşı yaşayacakları şoklara hazır olacaklardır. Eğer tokat sonrasındaki şoku atlatırlarsa, düzenli bir adet döngüleri olacağı söylenir. Benzer şekilde, kadınların regl dönemlerini sağlıklı geçirmeleri için, regl olan kadının memesinin tutulmaması, zıplamamaları gerekmesi gibi davranışlar sergilenmektedir. (Vargün, 2021) 2010 yılında Türkiye'de evli kadınların regl deneyimleri üzerine yapılan bir araştırmada, araştırmaya katılan kadınların menarş dönemlerini %64,2 oranında olumsuz olarak nitelendirmiştir. Bu kadınların %48,8'i reglin gizli tutulması gerektiğini düşünmektedir. Önceki araştırmalara paralel olarak dini pratiklerin yerine getirilmesi uygun görülmemiştir (Çevirme, Karaoğlu, Uğurlu ve Korkmaz, 2010).

Gelenekler ve pratikler doğrultusunda regl olmadıkları süre boyunca yaptıkları eylemleri gerçekleştiremeyen kadınlar için regl özel alana çekilme zamanı olmaktadır. Kültürel bağların ve toplumsal normların güçlü olması, kadının bedeniyle olan ilişkisini zayıflatırken aynı zamanda kadın sağlığı için de bir tehdit barındırabilmektedir. Dolayısıyla geleneklerine bağlı toplumlarda, regl algısının eğitim yoluyla negatif algısının kırılması amaçlanmalıdır.

4. BÖLÜM

DİJİTALLEŞEN VAJİNALAR

4.1. DİJİTAL KAMUSAL ALANDA KADIN

Kamusal alan, Habermas (1989) tarafından, eleştirel akla dayalı iletişimin kurulması, kamuoyunun ortaya çıkmasını sağlayan bir ortam olarak kavramsallaştırılmıştır. 19. yüzyıl sonrasında iletişim araçlarının ticarileşmesinin bir sonucu olarak Habermas kamusal alanın ortadan kalktığını savunmuştur. Fraser ise kamusal alanın, eleştirel tartışma ortamı yaratmasının yanında toplumsal kimlikleri inşa ettiğini vurgulamıştır. Fraser (1992) Habermas'ın kamusal alan kavramsallaştırmasının, kadınları ve mülk sahibi olmayan sınıfları dışlaması nedeniyle yalnızca ayrıcalıklı erkeklerin yönetim becerilerini uygulayabilecekleri bir alan olarak işlev gördüğünü düşünmektedir. Kadınların, eşcinsellerin, siyahilerin ve yoksulların, ayrıcalıklı erkeklerin kamusal alanındaki varlığı tartışılmazken Schudson (1997), benzer bir şekilde kamusal alanın nadiren demokratik kararlar verdiğini savunmaktadır. Demokratik bir kamusal alan yaratmak için eşitlikçi bir katılım sağlanmalıdır. Fraser, egemen ve alt sınıfların bir arada var olduğu bir kamusal alanı idealize etmiştir.

Devletin egemenliğine karşı eleştirel bir yaklaşım getirilebilmesi için kamuoyu, basın yayın organlarını haberleşme araçları olarak kullanmışlardır. Gerekli kitlesel iletişim araçları yeni medyanın hakimiyetine kadar olan dönemde geleneksel medya organları, televizyon, gazete, radyo ve dergilerle sağlanmıştır. 19. yüzyıldan itibaren ticarileşen ve siyasi bir araç haline gelen bilgi iletişim araçları, kamusal alanın demokratik yapısını zedelemiş ve eleştirel niteliğini yitirmiştir. Merkeziyetsiz, sansürsüz, sosyo-ekonomik eşitliğin sağlanabileceği bir kamusal alan ihtiyacı duyulmuştur. İnternetin kullanılmaya

başlanmasıyla birlikte, Volkmer (2003) , bunun küresel ölçekte bir kamusal alan olduğunu iddia etmiştir. “İfade özgürlüğü”nü sağlayabileceği düşünülen internet, günümüzde yeni bir siyasi ağ olarak karşımıza çıkmaktadır. Papachrassi (2002) internetin siyasi enformasyonu sağlaması açısından yararlı olduğunu kabul ederken, bunun siyasi okur-yazarlığı artırmasının garanti edilemeyeceğini de ekler. Ayrıca siyasi eşitlik bilgisayarı ve ağ bağlantısı olan yurttaşlarca sınırlı kalmaktadır. İnternet siyasal tartışmalar için bir forum olarak kullanılabilmekte ancak bunun demokrasiye doğrudan katkısı olup olmadığı incelenmelidir. Kamusal alanın geleneksel medyada olduğu gibi kapitalist sistemlerin elinde, onların izin verdiği ölçüde özgürleşilebilecektir. Günümüzde iki medyanın da çoğunlukla ticari amaçlar gütmesiyle kitlesel iletişim araçlarına duyulan şüphe artmaktadır. Kamusal alanın dijitalleşmesiyle birlikte kamusal-özel alan arasında muğlak bir çizgi oluşmaya başlamıştır. Kamusal alanda özel alana içkin konular tartışılabilir hale gelmiştir. Ayrıca avantajsız konumdaki grupların internette kendi mikro ağlarını kurup örgütlendikleri görülmektedir. Kejanlıoğlu, medyada kamusal alanın dahiliyeti ile ilgili; “birçok kamunun ortaya çıktığı, kaybolduğu, yenilerinin oluştuğu ve kamusal alanların şiddet içermeyen kültürel ve ideolojik çarpışma mahalleri oldukları görüşünü getirmenin” esas olduğunu, medyada katılımı artırarak seslerimizi duyurmanın gerektiğini vurgulamıştır. (Kejanlıoğlu, 2009, s. 710)

Kadının dijital olanla ilişkisi ise, kamusal alan tartışmalarına paralel olarak tartışılabilmektedir. Ataerkil toplum bakışına göre sezgisel ve duygusal olmakla ilişkilendirilen kadın, teknolojik ve bilimsel gelişmelerden azade düşünülmüştür. Bunun sebebi bilişsel beceriler için erkeklerin kadınlardan daha yatkın olduğunun varsayılması olmuştur. Felsefe, bilim, matematik gibi alanlardan kadınlar özel alana adeta terk edilmişlerdir. İşgücüne katılan kadınların ise, günümüzde büyük ölçüde yol kat edilmiş olsa da, cinsiyetçi iş bölümüne maruz kaldıklarını söyleyebiliriz. Kramarae, kadınların erkek akım enformasyon ağlarının içine dahil edilmesinin bir kamusal / özel alanın çatışması olarak görüldüğünü düşünmektedir. “Teknolojinin resmi ve mesleki gelişimi ve

değerlendirilmesi, kadınların günlük yaşamları ve sorunları hakkında sınırlı bilgisi olan ve kadınların ekonomik ve sosyal özgürlüğünün genişletilmesine çok sınırlı ilgisi olan erkekler tarafından gerçekleştirilmektedir.” (Kramarae, 2005, s. 4) Hali hazırda modernleşme ile üretimleri sınırlandırılan ve özerkliklerinden feragat eden kadınlar, teknolojik gelişmelerin bir parçası olarak “erkeklerin dünyası”nda kabul görmemiştir. 2007’de ABD’de yapılan bir araştırma sonucunda ortaya çıkan sonuç ise, kadınların çalıştıkları alanlarda görünmez kılındıklarını ve böylece alandaki varlıkların toplumsal yargılar ile zamanla gerçek rakamlarda azaltıldığını ortaya koymaktadır. Okullardaki cinsiyet stereotipleri, özellikle de kız ve erkek çocukların orta ve yüksek öğretimde farklı derslere yönlendirildiği süreçler ve eğitim ile ayrılmış işgücü piyasası arasındaki bağlantıya bağlıdır (Wajcman, 2006).Kadınların fen eğitiminde, laboratuvarlarda ve bilimsel yayınlarda yeterince temsil edilmemesi giderek toplumsal normların oturduğunu ortaya koymaktadır.

2007 yılında yapılan araştırmada bilgisayar bilimlerinde kadınların yaptığı işlerin yüzdesi 1983'tekinden daha düşüktür (Bilim ve Teknoloji Profesyonelleri Komisyonu, 2004). Yetersiz temsil sonucu, yaşanan bu dışlanma ise, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kamusal alanda temsil eşitliği üzerine dijital alanda yeterli çalışmaların gösterilememiş olduğunu kanıtlamaktadır. Bununla birlikte bilgisayar tabanlı teknolojilerin kullanıldığı ofislerde, bürokratların ve sekreterlik alanında çalışan nüfusun çoğunluğu kadındır. Kadınların bu alanda ucuz emek gücü olarak sömürülmesi, görünmez emek öznesi kadınların kamusal alandaki temsiliyetini de zedelemektedir (Wajcman, 2006, s. 24). Küresel açıdan sanayileşmiş ülkelerdeki bilgisayar sahibi olma ve internet erişimi olasılıkları gelişmekte olan ülkelere göre daha yüksektir (Norris, 2001). Kadınlar, küresel olarak en yoksul grup olmaya devam ederlerken, dijital çağ bu durumu değiştirmemiştir. Kadınların internete erişim oranlarının ekonomik olarak değişmeyen konumlarına rağmen arttığı görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılan ampirik araştırmalar sonucunda teknoloji kullanımında ırk ve cinsiyetten çok dijital çağdaki uçurumu oluşturan etkenin sosyo-ekonomik

durum olduğu ortaya çıkmıştır. Kadınların, dijital alanda dezavantajlı grupta yer almasını, erişim eşitsizliğine yönelik çok boyutlu bakış açısıyla değerlendirmek daha doğru olacaktır.

Buna ek olarak siber alanda kadının varlığını en az erkek varlığı kadar artırmayı amaçlayan siberfeminizm hem sınıf eşitsizlikleri hem de cinsiyet eşitsizlikleri ile mücadele etmektedir (Aydemir, 2021, s. 140). Cinsiyet ve dijital kültür arasındaki ilişkiyi inceleyen siberfeminizm, kadının dijital kültürdeki yerini yapıbozuma uğratmayı hedefleyen feminist siyasi bir olgudur (Daniels, 2009). Yeni dijital teknolojiler özelinde internet teknolojisi, bireylerin kimliklerinden bağımsız olarak kullanabildikleri bir iletişim aracı olması özelliğiyle, siberfeminizmin, internet ile yeni bir feminist hareketini müjdelediği söylenebilir. Sadie Plant siberfeminizmin tanımını yaparken,

> Siberfeminizm, ataerkil dünyanın mal ve malzemelerinin bir isyanıdır; kadınlar, kadınlar ve bilgisayarlar arasındaki bağlantılardan, bilgisayarlar ve iletişim bağlantılarından, bağlantılardan ve bağlantıcı ağlardan oluşan dağınık, dağıtılmış bir ortaya çıkıştır (Plant'ten akt., Paasonen, 1998 s. 16)

ifadelerini kullanır. İş, eğitim, ev hayatı, sivil alanda katılım gösterme, siyasi örgütlenme, sanat, oyun alanlarında siberfeminist uygulamalar, internetin maskulen olarak kodlandığı bir kültürde varlık gösterme mücadelesi olmaktadır. (Daniels, 2009) İnternet teknolojilerini baskıcı rejimlere direnmek amacıyla kullanmak siberfeminist mücadele çevrimiçi mücadele ile çevrimdışı mücadeleyi birleştirmeyi amaçlamaktadır. Dezavantajlı konumdaki dünyanın bütün kadınlarını da mücadeleye ortak etmek gerekmektedir. Dolayısıyla internetin, maddeselliğe gömülü bir araç olarak kullanılması gerekmektedir. Sassen'in açıkladığı gibi tamamıyla dijital veya sanal bir alan olmayacaktır. Dijital olan somut olana "yerleştirilmiştir"(Sassen'den akt., Daniels, 2019). Bazı kadınlar için ekonomik bir fayda sağlamak için kullanılan internet başka kültürlerdeki kadınlar için cinsiyet rejiminden uzakta güvenli bir alan inşa etmek için kullanılmaktadır. Siberfeminizmin oluşturmayı amaçladığı bu güvenli alan kadınlar ve

dezavantajlı konumdaki bireyler için bir kamusal alan oluşturmaktadır. Gajjala, Kuzey'deki güç yapılarının Güney'deki kadınlar için de geçerli olduğunu savunmaktadır. Üçüncü dünya ülkelerindeki kadınların da internet aracılığıyla ağ oluşturma ve kendi kamusal alanlarını yaratma imkanlarının yaratılması gerektiğini savunmaktadır. (Gajjala, 1999) Siberfeminizmin bu yönüyle, kapsayıcılık konusunda hala yeterli bulunmadığı anlaşılmaktadır.

4.1.1. Kadın Sağlığı ve Yeni Medya Teknolojileri

Sosyal medya teknolojileri çevrimiçi iletişim araçlarından bireylerin sosyal destek kanalı olarak yaygın kullandıkları araçlardan biridir. Bireyler arasında kurulan iletişim ağları, sosyal medyayı bağlayıcı ve düzenleyici bir konuma yerleştirmektedir. Tüketici odaklı geliştirilen sosyal medya teknolojileri, büyük çaplı kitlelere ulaşımın kolaylaşmasının yanında enformasyon bilgilerinin de paylaşılmasına katkıda bulunur (Korda ve Itani, 2011). Toplumun farklı kesimlerinden insanlara erişebilen popüler bir teknoloji olmasıyla da, sağlık alanında da fayda sağlamak için kullanılmaya başlanmıştır. Yeni medya teknolojileri, çevrimiçi ve çevrimdışı düzlemde, kadın sağlığına yönelik kültürel beklentileri karşılamayı hedefleyen alternatif bir vizyon ortaya koymaktadır. Bu vizyonu ortaya koyarken, kadınların toplumsal rollerini tüketim araçları haline getirmeyi amaçlamıştır.

Günümüzde kadınlar, yeni medyada zihinsel ve cinsel sağlıkları konusunda basmakalıp özne konumlarındadırlar. Geleneksel ikili cinsiyet kalıpları, birçok alanda dijital temsilde sınırlayıcı olmaya devam etmektedir. Kadınlar, kendi sağlıkları üzerinde fikir sahibi olabilen, kendi bedenleri hakkında sorumluluk alabilen özgür varlıklar olarak görülmektedir. Ancak hakim kapitalist piyasa güçleri, cinsiyetçi beklentiler ile özgürlük kadınlar için oldukça sınırlayıcı olmaktadır. Dubriwny, (2012) "Savunmasız, Güçlendirilmiş Özneler" olarak tanımlamıştır. Ona göre bu özne, sağlık söyleminde ortaya çıkan postfeminist

öznedir. Bu bağlamda yeni medya teknolojilerinden cinsiyet rollerini dönüştürebilecek bir etki sağlanması koşuluyla özgürleşilebileceği beklenmektedir. İnternetin geleneksel cinsiyet rollerini dönüştürebileceği, beden ve benlik arasındaki ilişkiyi bir makine aracılığıyla değiştirebileceği fikri, son dönem postmodern feminizminde popüler bir temadır (Wajcman, 2004, 66). Merkeziyeti olmayan bir dünyada birden fazla gerçeklik algısı yaratılarak dönüştürülebilen siber gerçeklik, gücün yeniden konumlandırılması için bir fırsat olarak görülebilir. Wajcman (2013) Siber gerçeklik, doğası gereğince "aşırı" müdahaleci olmayacağını vurgulamıştır. Bu sebeple siber gerçekliğin sunduğu sağlık alanında özgürleşme pratikleri bütün kadınlar için geçerli olmayacaktır. Teknolojilerin etki alanları incelenirken ekonomik ve sosyal bağlamlar ile birlikte incelenmelidir (Teman, 2003).

Haraway'in kavramlaştırdığı siborglar, sosyokültürel normlardan azade, hem sınıf hem de cinsiyetle sabitlenmiş öznelere karşı yeni bir zemin hazırlamıştır. Günümüzde ise teknolojilerin sosyokültürel normlarla entegre oldukları görülmektedir. Kadının geleneksel konumunu pekiştirirken onlara teknolojiler aracılığıyla yeni sorumluluklar eklemiştir. "Yani kadın sağlığı uygulamaları, teknoloji temelli somutlaşmanın apolitik bir biçimini yeniden ortaya çıkararak statükoyu koruyan postfeminist çözümlerdir" (Doshi, 2018). Yeni medya teknolojilerinde kadın sağlığı uygulamaları, kadını bir proje olarak ele almaktadır. Kadın da öznesi olduğu projenin aynı zamanda yöneticisi konumundadır. Geleneksel medyanın sunduğu ideal kadın imgesi, şimdiye kadar pasif bir izleyici konumundayken, yeni medya teknolojileri ile aktif katılımcı haline gelmişlerdir. Kendi sağlıkları hakkında aktif rol oynamaları da yeni medya teknolojileri etkisiyle olmuştur."Kadına kadınlık satılır… Sağlığına ve vücut bakımına özen göstermeye, koku sürünmeye, giyinmeye, tek bir kelimeyle 'yoktan var olmaya' inanarak kadın kendini tüketir" (Sullerot'tan akt., Baudrillard, 2013, s. 113). Kadının medya yoluyla kendi kendisini tüketmesini amaçlanmaktadır. Bitmek bilmeyen bir yarışın içinde kadınların kendi seçimlerini

yapma özgürlüklerinin sağlandığı teknolojiler ise, savunmasız kadınlar yaratmaktadır.

Kendine koyduğu hedeflere ulaşmak için geliştirilen mobil uygulamalar, kadın bedeni açısından yepyeni bir tüketim nesnesine dönüşme imkanı yaratmıştır. Son yıllarda görünür bir şekilde artan 'e-sağlık' uygulamaları için Sanders (2016), dijital kendi kendini takip eden cihazların, geleneksel kadınlık kavramlarına uyum sağlayabilecek şekilde vücutların yoğun bir şekilde incelenmesine ve şekillendirilmesine olanak sağladığını ortaya koymuştur.

Ataerkil düzen ve biyoiktidar yapısının bir sonucu olarak kadın bedeni, merkeziyetsiz bir yönetim nesnesine dönüşmüştür. Birbirini besleyen iki biçim de merkeziyetsiz, uzaktan bir kontrol ile kadının rollerinin sağlamlaştırılmasında rol oynamaktadır. Dijital uygulamalar, bilgi toplama, sağlığı optimize etme ve davranış düzenleme kapasitelerini geliştirerek biyoiktidarı artırmayı hedeflemektedirler (Sanders, 2016).

4.2. KADIN SAĞLIĞININ DİJİTALLEŞMESİ: ÖZ-TAKİP UYGULAMALARI

Smith (2016) bedensel faaliyetlerimizin etkileşime girdiğimiz bütün nesnelerle, temsili ve bağlantıları ile bağlandığını ve bu bağlantının öznesi konumunda olduğumuza dikkat çekmektedir. CIA Baş Teknoloji Sorumlusu Gun Hunt 2013 yılında yaptığı bir sunumda bedenlerimizin "sensörlü yürüyen platformlar" olduğunu belirtmiştir. Ağ teknolojilerinin günlük kullanım alanlarının gelişmesi ile bedenlerimiz, ağlarla birbiri içerisine geçmiş girift bir yapıdan oluşmaktadır. Bu yapıyı bizim verilerimiz oluşturmaktadır. Verilerimizin toplanmasıyla birlikte maddesel varlığımız temsili dijital bir "var oluş" halini almıştır. Ortaya, hem katkıda bulunduğumuz hem de kendisinden beslendiğimiz veri havuzu ortaya çıkmıştır. Irma van der Ploeg'e (2012) göre veri havuzu, bir tür gözetleme

sistemine işaret etmektedir. Gözetim teknolojileri bedenlerin veri haline getirilmesi için gerekli olan veri akışlarını makine tarafından algılanabilen olgulara çevirmeye hizmet etmektedir. Bedensel çalışmaların somutlaştırma ve duygulanım bağını kullanarak elde edilen verilerin, iktidar mekanizmalarının aracı haline gelmesi sağlanmaktadır. Kurulan duygulanım bağları ile, kişisel alan ile kamusal alan arasında bir bağ kurulmuş olunur. Kişisel olanın politikliği kurulan kamusal özel alan bağıyla açıklanmaktadır (Chamberlain, 2017).

Veriler kullanılarak, ekonomik, politik ve kültürel parametreler düzenlenebilmektedir (Smith, 2016). Teknolojik gelişmeler güç politikaların etki alanlarını değiştirmekte, bedenleri veriler haline etki alanına dahil etmektedir. Haraway ise bedenlerin maddesel varlığını ele alarak Batı toplumlarındaki teknolojik gelişmeler ile birlikte, insanların makinelerle arasındaki farkın bulanıklaştığını savunmaktadır. Sanayi Devrimi sonrasında yaygılaşan makinelerin bilgisayar teknolojileriyle birlikte insan bedeninin gün geçtikçe makineleştiği, siborg kavramı günümüzde hala geçerliliğini korumaktadır. Günlük olarak etkileşimde bulunduğumuz teknolojiler, bedenimizin kapasitesini geliştirip dönüştürebilen araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Mobil teknolojiler yardımı ile insan bedeni, Mcluhan'ın vurguladığı gibi, bedenin bir uzantısı olarak kullanılır hale gelmiştir. Mobil teknolojilerden faydalanabilmek için kullanıcı bilgilerini toplayan teknolojiler sonucu, insan bedeni teknolojiyi dönüştürücü bir güce sahipken teknoloji de insanı dönüştürücü güce erişmiştir. Kişisel verilerin oluşturulması ve paylaşılabilir olması, yeni medya teknolojilerini insan bedenine bağlamıştır. (Lupton, 2014) Bu doğrultuda geliştirilen teknolojilerden biri de mobil teknolojiler için geliştirilen uygulamalar olmuştur. Mobil teknolojiler alanında insan bedeni ile doğrudan etkileşime geçen sağlık uygulamaları da yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. 2014 yılında İOS ve Android uygulama marketlerinde 100.000'i aşkın sağlık uygulamaları indirilmiştir (Research2guidance, 2014).

Sağlık mobil uygulamaları, gelişen kablosuz mobil teknolojiler ile birlikte hayatımıza girmiştir ancak yeni medya teknolojilerinde sağlık üzerine içeriklerin oluşturulması, internetin tarihi kadar önceye dayanmaktadır. (Lupton, 2014) Telefon, saat, bileklik gibi akıllı cihazlara, sağlık uygulamalarını entegre ederken bireylerin kendi sağlıklarını mobil cihazlardan takip etmesini kolaylaştıran bir teknolojidir. Kablosuz dijital teknoloji sayesinde her zaman kullanıcılara erişim sağlanabilirken aynı zamanda konumların değişiklikleri gibi bilgileri de kaydedebilmektedir (Lupton, 2012). Sağlık uygulamaları birçok alanda kullanılabilmektedir: kilo kontrolü, sağlıklı beslenme, egzersiz programları, kronik rahatsızlıkların takibi, kadın cinsel sağlığı gibi örnekler verilebilmektedir. 2022 yılında yapılan bir araştırmaya göre kullanıcılar, uygulama marketlerinde sağlık, fitness ve tıp segmentinde listelenen uygulamalar için Avrupa'da 2022'de 500 milyon dolardan fazla para harcamıştır. Bu uygulamaların kullanım oranlarına bakıldığında kilo verme, ruh sağlığı ve kadın sağlığı uygulamaları ön plana çıkmıştır (Research2guidance, 2023).

Sağlıkları üzerinde dijital çözümler sunan uygulamaların tüketici marketinde önem kazandığını söyleyebiliriz. Uygulamaların kullanıcılara kendilerini takip etmelerine imkan vermeleri, öz-takip yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Uygulama geliştiricileri, bireylerin alışkanlıklarını güncel olarak takip etmelerini sağlayan uygulamaların, kullanıcıların yaşam tarzını değiştirebilmeleri için motivasyon sağladıklarını öne sürmektedirler. Örneğin sigara veya alkol tüketen bir kişinin zararlı alışkanlıkları kullanımı denetim altına alınarak onlara eşzamanlı uyarıcılar gönderebileceklerdir. Dolayısıyla kullanıcının verilerinin toplanması kendi yararlarına kullanılacaktır (Mays ve diğerleri, 2010). Kullanıcılar, e-sağlık teknolojilerini günlük hayatlarına adapte ederek pratiklerinin bir parçası haline getirirken, e-sağlık teknolojileri de kullanıcılardan topladıkları bilgiler ile kullanıcılara anlam kazandırmış olur. Günlük hayat pratiklerinde ortaya çıkan fizyolojik verilerin girilerek, kullanıcılara sağlıklarına dair kontrolü ellerine alabilecekleri öğütleniyor. Bu dijitalleşme uygulamalarında insanlar vücutlarını detaylı olarak inceleyebiliyor ve vücut işlevlerini takip

edebiliyor, kimi zaman yönetebiliyor konuma gelmektedir. Swan (2012), sağlıklı yaşam ve önlenebilir rahatsızlıklardan korunmak için mobil sağlık uygulamalarının, sağlık hizmetlere erişimi kolaylaştıracağı için faydalı olacağını savunmuştur. Dijital sağlık teknolojileri geliştiricileri için bedenlerin dijitalleşmesinde önemli bir rol oynayacak olan kullanıcılar, gelecekteki sağlık sektöründe yaşanacak yenilikler için en büyük katkıyı sağlayacaklardır (Lupton, 2013).

Kadınların öz-takip uygulamalarını kullanımında, erkek cinsinden farklı olarak sağlığın yanında güzellik kaygısı da yoğun olarak dikkate alınmaktadır. Kadınlar, kendilerindeki 'eksikliği' giderebilmek amacıyla sürekli tetikte olmaktadırlar. Dijital teknolojiler ile etkileşime girdiklerinde mükemmel olma ve kendi kendini disipline etme gibi temel kavramlar kapsamında sağlık uygulamalarını kullanmaktadırlar. Ruh halleri sağlıksız ise, uygulamalar yoluyla kaydedip üzerinde çalışma, yedikleri yemeklerin kalorisini hesaplayıp düzenlemeye gitme, egzersizlerini, regllerini ve bedenlerine ait verileri dijitalleştirmektedirler (Sanders, 2017). İki cins arasında kullanma pratiklerinde farklı motivasyonlar görülmektedir. Sağlıklı olmak ve iyi hissetmek ortak amacıyla birleşilen uygulamalarda, kadınlar buna ek olarak, normatif kadınlığı da performe edebilmek için vücutlarını regüle etmektedirler. Yeni nesil materyalist feminizm, kadının, insanlarla olan ilişkisi gibi insan olmayanla da arasında bir ilişki olduğunu ve bu ilişkinin dinamik bir yapısı olduğunu savunur. Haraway (2016); Barad (2003) ve Bennett'in (2009) savunduğu üzere insan olanla insan olmayanın ilişkisi hareketlere, karşılaşmalara ve eylemlere yanıt veren, sürekli olarak inşa edilen ve yeniden yapılandırılan duygusal güçler ve eylemli kapasiteler üretirler. Duygulanımsal olarak etkileşime geçilen insan olmayan varlıklar, insan olanın duygulanımsal katılımı ve eylemleri ile anlam kazanır. Yeni nesil materyalist feminizme göre dijital teknolojilerin kullanımında kadınlar, bedenlerinin dijital teknoloji ile etkileşiminde ilişkisel bağlantıların eşlik ettiğini savunmaktadır. Bu etkileşim bağının ortaya çıkmasında dijital medyada

yayılan enformasyonların ve her türlü verinin toplumsal cinsiyet normlarını pekiştirmesi rol oynamaktadır (Lupton, 2018).

4.3. REGL TAKİP MOBİL UYGULAMALARI

Dijital sağlık verilerin en çok kullanıldığı alanlardan biri de kadın sağlığı olmuştur. Cinsel sağlık üzerine ve üreme ile ilgili araştırmalar için uzun zamandır bir kaynak olarak kullanılan yeni medya teknolojileri, günümüzde kadın bedeninin sağlığını aynı zamanda ölçme aracı olarak da kullanmaktadır. Kamusal olarak bir alan oluşturmayı sağlayan dijital platformlar, kadınların üreme sağlığı hakkında bilinçlenmeleri ve iletişim kurmaları için de bir araç olarak kullanılmıştır. Cinsel yollarla bulaşan hastalıklar, gebelik, menstrüasyon, cinsel rahatsızlıklar gibi alanlarda bir ağ görevi görmüştür. Normatif cinsel kimliklerin dışındaki kişiler için de yeni medya teknolojileri, enformasyon ve iletişim için önemli bir yer tutmuştur (Lupton, 2014).

Bir önceki bölümde değinilen mobil uygulamalarda da en çok indirilen kategorilerden biri kadın sağlığı uygulamaları olmuştur. Söz konusu uygulamalar, kadınların cinselliğini doğrudan verileştirerek onlara “öz-takip” imkanı veren uygulamalardır. Uygulamalar ana hatlarıyla 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci olarak kadınların menstrüal döngüleri içerisindeki bedensel değişimlerini, ilaç kullanımlarını, cinsel olarak aktifliklerini ve buna bağlı faktörlerin izlendiği ve bunu belirli aralıklar halinde gösteren durum güncellemeleri içerirler. İkinci olarak adet döngüsünü takip eden bir takvim bulunur. Bu takvime durum güncellemeleri ile birlikte menstrüal döngünün süresini, başlangıç bitiş tarihlerini, yoğunluğunu takip edebilme imkanı sunarlar. Son olarak ise bedensel değişimlerden sayısal olarak bir grafik sunabilecek verilerden bir grafik oluştururlar. (Levy ve Romo-Avilés, 2019)

2017 yılında Amerika'da regl uygulamalarının neden kullanıldığı hakkında yayınlanan araştırmaya göre Amerika'da kadınlar, regl uygulamalarını hamilelik süreçlerini kontrol etme ve adetlerini takip etmek amaçlarıyla kullanmaktadırlar. (Epstein ve diğerleri, 2017) Regl uygulamalarının bir tür regüle etme amacıyla kullanıldığı sonucuna varılmaktadır ancak menstrüasyon döngüsünün takip edilirken deneyimlenen kültürel ve politik altyapılar göz ardı edilmiştir. Bireylerin kişisel deneyimlerinin regl takip uygulamalarının kullanımında ve iktidarın güç politikalarında oynadıkları rol ve kendi bedenleri hakkında ne kadar okur-yazar bir deneyim gerçekleştirdikleri incelenmemiştir.

Regl takip uygulamaları, bundan on yıllar önce regl takibinin analog olarak takip edilmesini kolaylaştıran bir uygulama olmaktan çok daha fazlasıdır. Bedensel süreçlerin verileştirilmesi ve dijitalleştirmesinin yanında, menstrüasyon döngüsü ile bedenin arasındaki analizin derinleştirilebilmesinde de katkı sağlamaktadır. Bu alanda toplanan verilerin güvenliği açısından da regl takip uygulamaları endişe verici olabilmektedir. Kişilerin kendi rızalarıyla girdiği bilgiler uygulamanın veritabanında toplanmaktadır. Bununla birlikte, bilgilerin yayılımı uygulamaların indirilmeleri arttıkça önem kazanmaktadır. Ticari olarak önem taşıyan bilgiler, sermayenin ve iktidar güçlerinin tahakkümlerini güçlendirmektedir. Örneğin, Dünya üzerinde en çok indirilen global bir uygulama olan Glow Inc. kadın sağlığına yönelik en büyük veri havuzunun sahibi olduğunu iddia etmektedir. (Shipp ve Blasco, 2020)

5. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE REGL UYGULAMASI KULLANAN KADINLARIN KULLANICI DENEYİMLERİ

5.1 YÖNTEM

Bu tezi, regle bakışın, kadınlar için nasıl anlamlar oluşturduğunu incelemek amacıyla hazırladım. Kadın sağlığını konuşmanın en az kadınların sağlığını gözetmek kadar önemli olduğunu düşünerek araştırmanın temelini, kadınların cinsel sağlıkları üzerine aktardıkları deneyimler üzerinden formülize etmeye çalıştım.

Birincil hedefim, giderek muhafazakarlaşan Türkiye toplumunda, regl olan bireylerin günümüzde yaşadıkları tabu ve damgalamayı görünür kılabilmek ve konuşmaktan imtina edilen konuları kadınlık deneyimleri üzerinden anlatabilmek oldu. Bahsedilen deneyimlerin gelişen teknolojiler aracılığıyla dijitalleşmesi, kadın cinsel sağlığında deneyim ve pratikleri de belirli oranda değiştirdi. Yeni medya teknolojilerinin önemli bir parçası olan mobil uygulamalar, kadın sağlığına adapte olmaya başladığı için, dijitalleşen bedenlerde uygulamalar, regl deneyimlerini değiştiren özne konumuna yerleşti. Dolayısıyla bu tez araştırması araştırmacı olarak benim de bir parçası olduğum bedenlerin dijital dönüşümünü ve değişen deneyimleri incelemek amacıyla tasarlanmış oldu. Bu tez araştırması süresinde, mobil uygulamayı kullanan Türkiye'deki kadınların, reglleri ile uygulamalarını nasıl ilişkilendirdikleri tartışıldı. Bununla birlikte sağlık verilerimizin dijitalleşmesiyle kullanıcı deneyimlerinin ne şekilde değiştiği araştırıldı.

Son 20 yılda Türkiye'de değişen siyasi ve kültürel atmosferin bir sonucu olarak kadınların cinsel sağlıkları ile ilgili söylemlerin de dönüştüğü görülmektedir. Bu dönemde menarşını yaşamış, dijital teknolojilerin gelişmesiyle de reglini dijital platformlardan takip eden kadınlar, bu dönüşümün bir parçası olarak kadınlıklarını nasıl yaşadıkları ve kadın sağlığı konusunda hangi pratiklerde regl uygulamalarını kullandıkları araştırmanın odağı olmuştur. Kürtaj, regl yoksulluğu gibi cinsel sağlık hizmetlerine erişim özgürlüğünün esas olduğu konularda, iktidarın değişen dilinin kadınlar üzerindeki tesiri, Türkiye'de kadının cinsel sağlığı üzerine bir çalışmanın gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Hiyerarşik güç ilişkilerini sorunsallaştırarak, toplumsal cinsiyet meselesinin dijital platformlar üzerinden tartışılmaya açılması hedeflenmiştir. Feminist epistemolojilerin tanımladığı yöntemler, kadınların günlük yaşam pratiklerinin nasıl ikincileştirildiğini ortaya çıkarma çabası olarak görülmektedir. (Saeidzadeh, 2023) Hem öznesi hem de yalnızca bir parçası olarak bu araştırmadaki yerim, konumlanmış bilgiyi ortaya çıkarırken onu erkek egemen bilgi yargılarına indirgemeden deneyime dayalı eşitlikçi bilgi zeminine oturtabilmek olmuştur. Bu araştırma, Foucault'nun iktidar ilişkilerini ve biyopolitikasını feminist bakış açısıyla inceleyerek, dijital dönüşümün bir sonucu olarak nasıl karşımıza çıktığını incelemektedir. Dolayısıyla Foucault'nun postmodernist yaklaşımına toplumsal cinsiyet meselelerini de dahil ederek feminist araştırmalara katkı sunması amaçlanmıştır. Bunu gerçekleştirirken aynı zamanda yeni medya teknolojilerinin kadın sağlığındaki yerini Türkiye bağlamında tartışmaya açılması hedeflenmektedir. Regl takip uygulamalarının kullanımı bundan önce farklı araştırmalara konu olmuştur. Chan, 2019 yılında yazdığı yüksek lisans tezinde, regl uygulamalarının tasarımına bağlı olarak arayüzünü incelemiştir. Bunun yanında Levy, doktora tezi olarak regl uygulamalarının deneyimleri ile ilgili bir çalışma gerçekleştirmiştir. Akademik yazında var olan bu önemli katkıların yanında, bağlamının Avrupa dışında gerçekleştirildiği bir çalışma bulunmamaktadır. Bu araştırmanın doldurmasını hedeflediğim boşluk, Türkiye'de değişen siyasal yapıya uyum sağlamaya çalışan kadınların özgürlük

“mücadelesinde” regl deneyimlerinin nasıl bir yer kapladığını ve bu deneyimlerin verileştirilirken iktidar ile nasıl ilişkilendiklerini tartışmak olmuştur.

Bu tez çalışmasında nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır, saha çalışmalarından ve oto-etnografik saha çalışmasından yararlanılmıştır. Türkiye’deki regl uygulamaları kullanan bireylerin menstrüasyon döngüleriyle ve bunun dijitalleşmesine bağlı olarak değişen pratiklerine dair veriler elde edilecektir. Araştırmacı olarak içinde bulunduğum Türkiye’de yaşayan, regl olan, regl takip uygulamalarını aktif olarak kullanan, genç kadınlar evren olarak belirlenmiştir. Bunun sebebi, genç kadınların regl dönemini hem analog hem de dijital olarak kaydettikleri bir çağda yaşıyor olmalarıdır. Tabu ve stigmalara olan bağlılığın, geleneklerin uygulanmasının eğitim ve dijital okur-yazarlıkla birlikte azalacağı ön görüsünün yanında uygulamaların yarattığı güç ilişkilerinin kadınlardaki dijital regl pratiklerinde değişim yaratıp yaratmadığı araştırılmıştır. Katılımcılar ile doğrudan iletişime geçerek veriler toplanmıştır. Katılımcıların tamamı regl takip uygulamalarını kullanan kişilerden oluşmuştur. Bu sayede kişisel deneyimlerin yanında uygulama içi kullanıcı deneyimleri de araştırmanın bir parçası olmuştur. Araştırmanın verilerini zenginleştirmek amacıyla tasarlanan yarı yapılandırılmış görüşmeler ile katılımcılar ile ilgili birbirlerinden farklı konularda deneyimler aktarılırken bu deneyimlerin birbiriyle ilişkilenmeleri gözlemlenmiştir.

Araştırmanın bir ayağı olarak da, oto-etnografik bir yöntem kullanarak öznesi olduğum problemin incelenmesinde katkıda bulunmayı hedefledim. Uygulamayı Kullanım Haritası Oluşturma tekniği ile detaylı olarak inceleyip tasarımsal ve toplumsal boyutta uygulamanın rolünü incelmeyi amaçladım. Deneyimlerin yanında uygulamanın arayüzü tasarımını da araştırmaya dahil edilerek araştırmanın veri kaynaklarını zenginleştirmeyi hedefledim. Elde edilen veriler, bireylerin öz-takip uygulaması olarak regl uygulamaları nasıl pratik ettikleri ve bu pratiklerin kültürel izdüşümlerini yorumlamak için kullanılacaktır. Bu bağlamda bireylerin duygulanımlarının davranışlarıyla ve içlerinde bulundukları

sosyokültürel konumla ilişkisi üzerinden bir tartışma ortaya konulacaktır. Veriler bunun yanısıra, biyo iktidarın nüfus politikalarıyla bireylerde kurduğu tahakkümün regl döngüsünde kendisine nasıl bir yer bulduğunu açıklamaktadır. Buna bağlı olarak siber feminizm tartışmalarında öz-takibin, ne ölçüde etkili olduğu konusunu aydınlatmak için değerlendirilecektir. Görüşmeler ses-kayıt cihazıyla kaydedildikten sonra transkripsiyon yöntemiyle kayıt altına alınacaktır. Niteliksel içerik analiziyle veriler detaylı ve sistematik biçimde incelenecektir.

5.1.1 Saha Deneyimi

Araştırmanın kapsamı belirlendikten sonra araştırma soruları oluşturulmuştur. Bunun ışığında yarı-yapılandırılmış görüşmeler için sorular hazırlanmıştır. Bu görüşme yöntemi, katılımcıların bakış açıları ve etkinlikleri üzerinde öncesinden hazırlanmış sorulardan yola çıkarak, biricik deneyimler üzerinde konuşabilmek için araştırmacıya alan tanımak için kullanılmıştır. (Creswell, Creswell, 2021) Görüşmeler, benzer motiflerdeki farklı bakış açılarını yakalayabilmek, toplumun tabu olarak değerlendirdiği bir konuda araştırma yaparken katılımcılar hakkında ve konu hakkında yorumlama için de fırsat tanımaya yaramıştır. Soruların oluşturulması ve onam formunun hazırlanması ile birlikte Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'na başvurulmuştur. Tez çalışmasının komisyon tarafından incelenmesinin ardından 19.07.2023 tarihinde etik açıdan uygun bulunmuştur. Etik komisyonundan gelen onay ile birlikte görüşmelerin tarihleri planlanmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşmeler, 2023 yılının Eylül ayında başlayıp Aralık ayında sona ermiştir. Görüşmecilere ulaşılmakta herhangi bir güçlük yaşanmamıştır. Araştırma planlandığı tarihlerde gerçekleştirilmiştir. Her görüşme sonrası transkripsiyonlar manuel olarak araştırmacı tarafından yapılmıştır. Katılımcılardan tamamı, sesli olarak onam formuna rıza göstermişlerdir. Bunlardan yalnızca online olarak görüşme yapılan katılımcının yazılı onayı alınamamıştır geri kalan katılımcıların yazılı onayı da alınmıştır. Araştırma sırasında 10 kişi ile yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmıştır.

Araştırmanın başında yapılması planlanan görüşmeler, dijital okur-yazarlığı gelişmiş, eğitimli, büyük şehirde yaşayan ve regl takip uygulamasını kullanan benzer sosyokültürel yapıdan oluşan 24 - 29 yaş aralığındaki kadınlardan oluşturulmuştur. Meslekleri, yönelimleri, aile yapıları, medeni durumları birbirinden farklı olan bu kadınlardaki ortak desenler analiz edilmek üzere veriler toplanmıştır. Görüşmeciler araştırmacı olarak benim, iş hayatı, eğitim hayatı, akrabalık ilişkileri gibi hayatımda farklı sosyal çevrelerden tanıdığım kadınlardan seçilmiştir. Görüşmelerin yüzyüze yapılması birincil olarak tercih sebebi olmuştur. Bunun yanında görüşmelerden biri çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Bunun sebebi, katılımcının Almanya'ya taşınmış olması ve dolayısıyla yüzyüze görüşmenin mümkün olmamasıdır. Görüşmecilerden birçoğu araştırmaya katıldıktan sonra çevresindeki kadınları da araştırmaya dahil etmek için teklifte bulunmuştur. Oluşturulan örneklemin yapısının bozulmasından çekindiğim için kartopu tekniğinden uzak durulmuştur. Araştırmanın kapsamının bireylerin cinsel sağlıkları olması, araştırmacı olarak güvenli alan sağlayabileceğim katılımcılardan oluşmasında ayrıca önemli bir nokta olmuştur. Mahrem ve hassas bulunabilecek anlatıların veri olarak kullanılacak olması, araştırma süresince onay inşası gözetilerek ilerlememi sağlamıştır. Bu yakınlığın avantajlarının aksine araştırmacı ve katılımcı arasındaki profesyonel duruşu koruyabilmek, çalışma sırasında beni en çok zorlayacağını düşündüğüm konu olmuştur. Hayatlarının, paylaştıkları deneyimlerin bazılarında yanında olduğum kadınlar ile çalışmak, bana araştırmacı ve arkadaş kimliği ile aynı anda hareket etmem için bir fırsat tanımış oldu. Arkadaş kimliği ile sahip olduğum verilerin araştırmacı olarak ortaya koyabilmek katılımcılar için olduğu kadar benim için de yeni bir deneyim oldu. Katılımcıların iki kimliğim ile de ilişkilenebiliyor olması, deneyimlerini rahatça ifade edebildikleri bir ortam yaratmış oldu. Böylece bu araştırma, katılımcının ve araştırmacının paylaştığı bir anlatıdan oluştu.

Görüşmelerin neredeyse tamamı kafe ortamında gündelik buluşmaların gerçekleştirildiği mekanlarda tamamlandı. Katılımcıların rahat olarak konuşabilecekleri ve "Acaba duyulur mu?" endişesi taşımayacakları bir ortam

sağlanmak istemekti. Belirli sosyal kodlardan çekinilip araştırmanın seyrinin bağlam tarafından etkilenmesi engellenmek istendi. Görüşmelerden yalnızca bir tanesi, işyerinde gerçekleştirildi. Yoğunluk sebebiyle mesai saatlerinde düzenlenmiş görüşme iş arasında verilmiş olan bir mola olarak değerlendirildi. Görüşme ses geçirmeyen toplantı salonlarından birinde gerçekleştirilmiş bile olsa, iş ortamının profesyonelliği görüşmenin seyrini değiştirdi. O görüşme sonrasındaki bütün görüşmeler için rahatsız edilmeyecek bir alan oluşturmak önceliğim oldu.

Görüşme üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcılara yaş, eğitim, meslek, aylık gelir, medeni hali olmak üzere sosyo-demografik bilgileri sorulmuştur. Bu bölümde ek olarak bireylerin kendilerini kuir olarak tanımlayıp tanımlamadıkları da sorulmuştur. Araştırmanın ikinci bölümünde regl ile ilgili deneyimleri sorulmuştur. Katılımcılardan her birinin sağladığı biricik veriler, araştırmanın ana-hatlarının oluşmasında önemli bir yer tutmuştur. Araştırma sırasında ve sonrasında, görüşmeci ile ilgili detaylı notlar tutulmuş ve transkript sırasında bu bilgilerden de faydalanılmıştır. Sorular anlaşılabilir bulunmuştur. Son bölümde, kullanıcı deneyimleri ile ilgili sorular sorulmuştur. Bu bölüm başlamadan önce katılımcılardan telefondan uygulamayı açmaları bir öneri olarak sunulmuştur. Böylelikle uygulama hakkında hem sabit fikirleri alınmıştır hem de görüşmeler esnasında şekillendiğini belirttikleri dinamik fikirleri de büyük bir oranda toplanmıştır. Katılımcıların telefonlarında uygulamanın açık olarak görüşmenin yapılması, kullanıcılara uygulama ile ilgili keşif alanı sunarken araştırmacı olarak bana da hem tasarımdaki deneyimler hem de regl deneyimlerini değerlendirmek için geniş bir perspektif sunmuştur. Görüşmeciler kullanıcı olarak fikirlerini bu yolla ifade etmenin daha kolay olduğunu da görüşme sırasında belirtmişlerdir.

5.1.2 Katılımcılar

Araştırma 9'u Ankara'da 1'i de Berlin'de ikamet etmekte olan 10 farklı kadın ile gerçekleştirilmiştir. Ankara'daki katılımcılar Çankaya, Yenimahalle, Keçiören, Etimesgut ilçelerine bağlı yerlerde yaşayan kadınlardan oluşmaktadır. Katılımcılardan 5'i lisans eğitimini, 1'i ise yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Kalan katılımcılardan 2 tanesi lisans eğitimini sürdürmekte, 2 tanesi de yüksek lisans eğitimlerini sürdürmektedir. Örneklem oluşturulurken eğitim ve gelir seviyeleri birbirinden önemli ölçüde ayrışmayan katılımcılar tercih edilmiştir. Araştırmanın belirleyicisi toplumsal sınıf ayrımları değil, ortak deneyimlerin oluşturduğu desenler olmuştur. Bununla birlikte 2023 yılında yapılan görüşmelerde katılımcıların 5'i aylık olarak 20.000 TL ve üzeri kazandığını, 3 tanesi ise 15.000 TL - 20.000 TL arasında kazandığını belirtmiştir. Katılımcılardan 2'si öğrenci olduğu için çalışmamaktadır. Katılımcılardan 4'ü reklamcı olarak, 2'si doktor, 2'si öğrenci, 1'i sanatçı, 1'i mühendis olarak çalışmaktadır. Orta gelir ile orta-üst gelir sahipleri olarak konumlanan kadınların tamamı *Pepapp* isimli uygulamayı kullanmaktadır. Katılımcılardan biri bu uygulamaya ek olarak *My Calender* uygulamasını kullanırken biri de *Clue* uygulamasını kullanmaktadır. Katılımcıların tamamı biyolojik olarak kadın bedenine sahiptir. İçlerinden 1'i kendisini ikili cinsiyet tanımının dışında tutmaktadır, kalan 9'u kendilerini cis kadın olarak tanımlamaktadır. Bunlardan 6 tanesi heteroseksüel olduğunu belirtmişlerdir. 3 tanesi biseksüel iken 1'i lezbiyen olarak cinsel yönelimlerini beyan etmiştir. Katılımcılardan 4'ü kendisini kuir olarak tanımlamaktadır. Farklı cinsel yönelimlerden katılımcıların olması uygulamanın heteroseksüel cis-kadınlar için tasarlanmış yapısının kullanıcı olarak geri dönütlerini araştırmayı sağlamıştır. Görüşmecilerin yapısı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Görüşmeci	Cinsiyet Kimliği	Cinsel Yönelim	Yaş	Meslek	Eğitim	Kuir
Cemre	Kadın	Heteroseksüel	25	Reklamcı	Lisans	
Yaprak	Kadın	Heteroseksüel	25	Reklamcı	Lisans	
Ayça	Kadın	Heteroseksüel	25	Doktor	Lisans	
Özge	Kadın	Heteroseksüel	26	Mühendis	Lisans	
Nil	Non-Binary	Lezbiyen	25	Sanatçı	Yüksek Lisans	X
Cansu	Kadın	Heteroseksüel	26	Öğrenci	Yüksek Lisans	
Hülya	Kadın	Heteroseksüel	25	Doktor	Lisans	
Gülçin	Kadın	Biseksüel	25	Reklamcı	Yüksek Lisans	X
Burcu	Kadın	Biseksüel	23	Öğrenci	Lisans	X
Hande	Kadın	Biseksüel	25	Öğrenci	Lisans	X

Tablo 1: Görüşmecilerin Demografik Bilgisi

5.1.3 Veri Toplama ve Veri Analizi

Katılımcılar izinleri dahilinde, görüşme boyunca ses kaydıyla kayıt altına alınmışlardır. Bu kayıtlar araştırmacı olarak benim tarafımdan yazıya geçirilmiştir ve katılımcıların istekleri dahilinde istedikleri takdirde araştırmadan çekilme haklarının bulunduğu bilgisi verilmiştir. Ses kayıtları ve yazılı kayıtların yanında, görüşme notları tutulmuştur. Görüşme notlarında görüşme sırasında araştırmaya katkı sağlayabilecek veriler kayıt altına alınmıştır. Katılımcılardan hiçbiri daha sonra araştırmadan çekilme talebinde bulunmamışlardır. Veri

toplama süreci, bulguların kayda geçirilmesi ile eş zamanlı olarak yürütülmüştür. Bu süreç ham verilerin toplanması, kayda geçirilmek üzere organize edilmesi ve elle kodlanması adımlarını kapsamıştır. Verilerin toplanmasının ardından analiz için, Tesch'in nitel araştırmalarda veri analizi yaparken izlenecek sekiz adımı çalışması kullanılmıştır. (Tesch'ten akt. Creswell, 2021) Bilgilerin bütünsel bir mantık edinmek için öncelikle tümevarımsal şekilde incelenmesi yapılmıştır. İncelemeyi ortak kodlar üzerinde birleştirmek için katılımcılar ile ilgili çıkarılan notlara transkripsiyon sonrası notlar eklenmiştir. Her katılımcı ile ilgili veriler toplandıktan sonra yeni bir tema daha oluşup oluşmadığı teyit edilmiştir. Bütün katılımcılar ile ilgili ham verilerin analizi tamamlandıktan sonra katılımcı bilgileri birleştirilmiştir. Literatür taraması ve kültürel değerlere bağlı olarak kabul edilen kodlar, görüşmeler öncesinde ortaya çıkması beklenen temaları oluşturmuştur. Bunun yanında görüşmeler ışığında ortaya çıkan sürpriz temalar da veri analizine zenginlik katmıştır.

5.1.4 Otoetnografi

Araştırmanın bu bölümünü, uygulama ile doğrudan etkileşimimi aktaran bir izdüşüm olarak tasarladım. Dijitalleşme yolculuğum ve veri mahremiyetimi incelemek üzere otoetnografik bir çalışma yürütmeye karar verdim. Bu noktada tercih ettiğim yöntem, bana bireysel deneyimleri kültürel olana bağlayabilmem için bir yol göstermiş oldu. Otoetnografik olarak hazırladığım bölüm, bugüne kadar olan deneyimlerim ile uygulama kullanırken yaşadığım deneyimlerimi birleştirdiğim bir anlatı olarak ortaya çıktı.

Bir otoetnografi yazarken erişilebilir, anlamlı ve çağrışımsal bir anlatıdan yola çıkılması, araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için önem arz eder (Ellis ve diğerleri, 2011) Dolayısıyla çağrışımsal bir hikaye yaratmak için önce kültürel yapı sonra da kendi hikayemi saptadım. Kullanıcı deneyimi ve deneyimlerin kültürel izdüşümünü araştıran çalışma ortaya koymak için iki adımı birbiriyle eşzamanlı yürütmeye karar verdim. İlk olarak 2017 yılından beri kullandığım

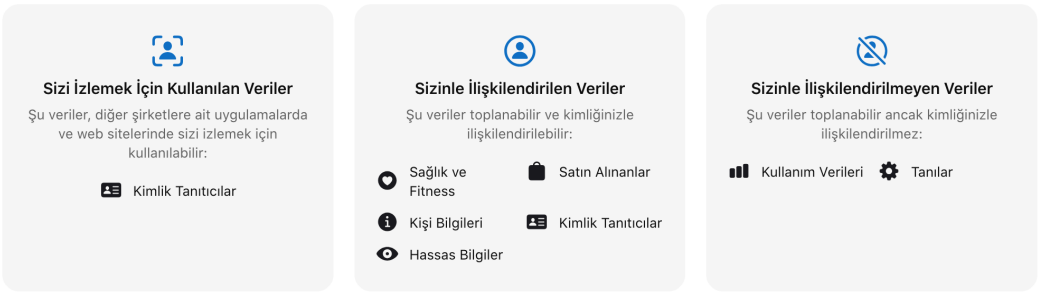
öz-takip uygulaması Peppap'i odağıma alıp kendi deneyimlerimi yansıttığım bir anlatı oluşturdum. Bunun yanında uygulamayı kullanan bir kullanıcı olarak, adım adım uygulamayı kullanırken yaşadığım deneyimleri aktardığım *Kullanım Haritası Oluşturma Yöntemin*den faydalandım. Kullanım Haritası, uygulamanın kullanıcı tarafından gerçekleştirilecek eylemler için kullanacağı her ekranı inceleyen ve bunu yaparken kullanıcı deneyimini belgelemeye yarayan bir yöntemdir. Kültürel referanslar, uygulamanın geliştirdiği teknolojiler ve uygulamanın tasarımı, kullanıcı deneyimini etkileyen faktörlerdir (Duguay, 2023) Bu faktörlerin geliştirilmesi için kullanıcılara optimum deneyim ortamının oluşturulması amaçlanır. Bu sebeple, arayüzleri incelenirken mümkün olduğunca günlük hayatta uygulamanın kullanıldığı eylemlerin taklit edilmesine özen gösterilir. (Light ve diğerleri, 2018) Kullanım desenleri incelenerek hedef kitlenin sosyokültürel bakışı saptanır ve düzenlemeler bu bilgiler ışığında gerçekleştirilir. Bu yöntem aracılığıyla uygulamadaki optimizasyonlar yapılarak kullanıcıların uygulamada daha az vakit geçirmelerine yol açacak engeller ortadan kaldırılır. Algoritmalar, kişiselleştirmeler ve verileştirme yollarıyla toplanan bilgiler, sermayenin kullanımı için hazır hale getirilmiş olur. (Duguay, 2023) Uygulamalar, günlük verilerimizi toplayan en önemli araçlardan biri haline gelmiştir. Dolayısıyla uygulamanın kullanım şekli de gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Veri kaynaklarının sermayenin bir tür "açık kaynağı" haline gelmesi de verilerin sömürü nesnesi haline gelmesine sebep olmaktadır. (Couldry ve Mejias, 2019) Kullandığımız uygulamalardaki ayak izimiz, açık kaynak olarak sunduğumuz veriler için bir yol gösterici olmaktadır. Dolayısıyla özellikle sağlık alanında toplanan veriler ve toplumların halk sağlığı, sermayenin gözetiminden kurtulamamış oluyor. Bu sayede, Kullanım Haritası yöntemi sayesinde yalnızca uygulamanın kullanımı için "kullanıcı dostu" bir çıktı almaktan çok daha fazlasını ortaya koymuş oluyoruz.

5.1.5 Veri Analizi

Bu araştırmada, saha görüşmelerinin veri analizini yaparken izlenen adımlar tekrar edilmiştir. Bireysel notlar, belirlenen temalara uygunluk gösterecek şekilde incelenmiş ve kategorize edilmiştir.

5.2 PEPAPP KULLANIM HARİTASI

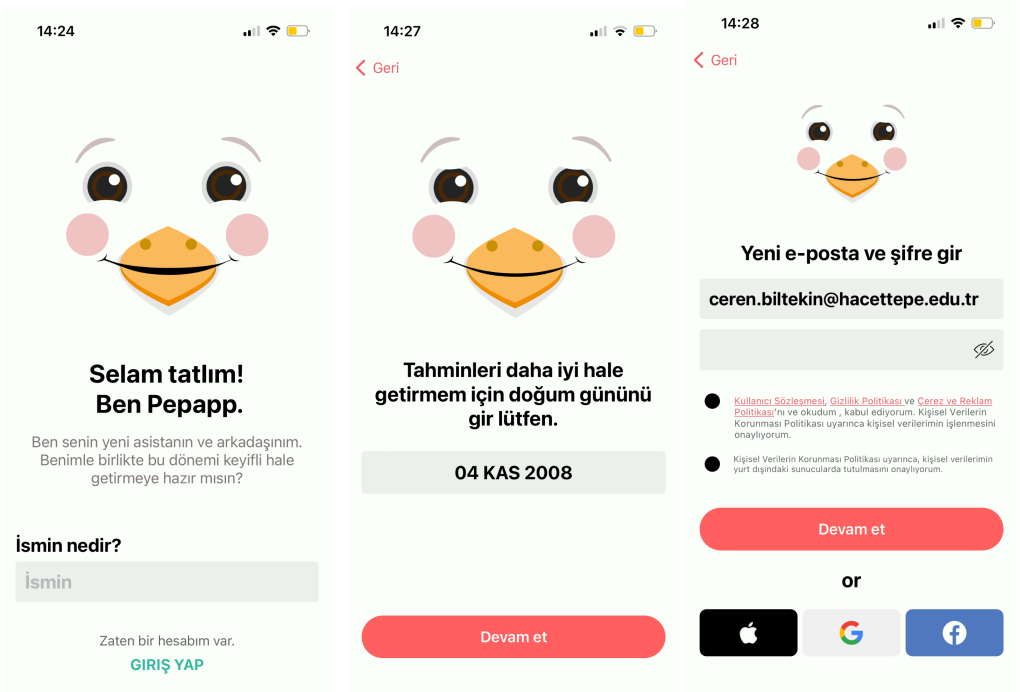
Uygulama arayüzlerinin tasarlanırken dikkat edildiği bazı veri toplama yöntemleri olduğundan bir önceki bölümde bahsetmiştik. Pepapp uygulaması, Türkiye'de en çok kullanılan regl takip uygulaması olması yanıyla, hem kültürel hem de verilerin toplanması boyutunda oldukça önemli bir yere sahiptir. Dijital verilerin kaydedilmesi ve kültürel olarak regl takip uygulamasının nasıl kullanıldığını incelemek amacıyla tezin bu bölümünde, uygulamayı Kullanım Haritası oluşturma yöntemi ile inceleyeceğim. Bunu yaparken hem sosyal bilimlerden hem de tasarım prensiplerinden faydalanacağım. Böylece iki perspektifi de kapsayan bir izdüşüm ortaya koymaya çalışacağım. Pepapp hem IOS hem de Android işletim sistemine sahip mobil araçlarda kullanılabilen bir uygulamadır. IOS işletme sistemine ait Iphone, Ipad, Ipod Touch ve Apple Vision araçlarından ulaşım imkanı sağlamaktadır. Aynı şekilde Anrdoid işletim sistemine sahip akıllı telefon ve tabletlerden de ulaşılabilmektedir. Pepapp, Apple Sağlık ile de verilerin eşleştirilmesi imkanı sağlamaktadır. Böylece, Pepapp'e kaydedilen bilgilere Apple Sağlık üzerinden de erişim mümkün olmaktadır.

Görsel 1: Apple Store Pepapp Uygulama Gizliliği Ekran Görüntüsü

Uygulamayı indirmeden önce uygulama gizliliği politikaları hakkında uygulama

marketlerden bilgi alınabilmektedir. Pepapp'in diğer uygulamalarda ve websitelerinde gezerken bıraktığımız verileri izlediği bilgisine bu şekilde ulaşabilmekteyiz. Bu veriler, günlük hayatta internette karşımıza çıkan reklamların kişiselleştirilmesi için kullanılan izleme verileridir. Bunun sebebi, sizin hedef kitle olabileceğiniz tüketim ağına sizi dahil etmektir. Bununla birlikte uygulamaya kayıt olduğumuzda verdiğimiz kişisel bilgiler, girdiğimiz sağlık ve fitness verileri, hassas bilgilerimiz, uygulama içi satın alımlarımız verileştirilirken kimliğimiz ile ilişkilendirilebilir olduğunu da görebilmekteyiz. Bu aşamada belirtmekte fayda vardır ki kullanım verilerimiz kimliğimizden bağımsız olarak toplanmaktadır.

Görsel: 2 Pepapp Kayıt Ekran Görüntüleri

Uygulama indirildikten sonra ilk açıldığında soldaki sayfa açılır. Bu Pepapp'i kullanmaya başlamadan önce girmemiz gereken bilgileri içeren bir akışın ilk adımıdır. Ekranda ilk gördüğümüz "Selam tatlım! Ben Pepapp." cümlesi ile uygulamanın dili ile kullanıcının tanışması sağlanır. Doğum tarihini girdikten sonra e-mail ve şifre bölümlerini de doldurup üyelik işlemleri tamamlanmış olur. Kullanıcı Sözleşmesi, Gizlilik Politikaları ve Çerez ve Reklam Politikası onaylanmadan hesap oluşturulamamaktadır. Bunun yanında "Kişisel Verilerin

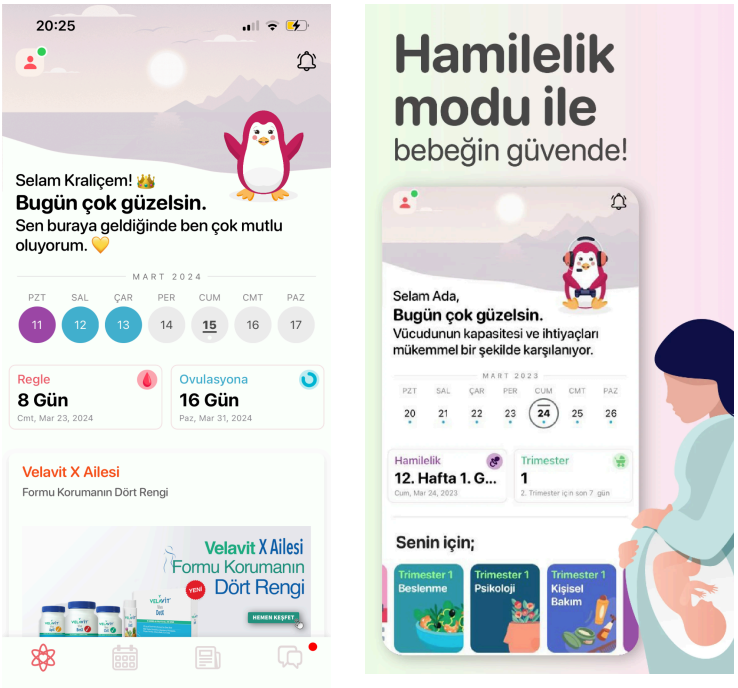
Korunması Politikası uyarınca kişisel verilerin yurt dışındaki sunucularda tutulmasını onaylıyorum.” ibaresini de kabul etmek zorunlu tutulmuştur. Uygulamaya Google, Apple veya Facebook kimliklerinden birini kullanarak da erişim sağlanabilmektedir. Uygulama, regl döngüsü boyunca hem kişisel asistan olarak çalışacağını hem de dilinden anlaşılacağı üzere daha “arkadaş” tonlarına sahip olduğunu iddia eder. Geliştiricilerinden Emrah Yiğit, 2020 yılında Pepapp ile ilgili verdiği röportajda kullanıcılara samimi bir zemin oluşturmak istediklerinden bahsetmiştir. Kadınlar ile kurulması amaçlanan “arkadaşlık” bağının, pazarlama bağlamında diğer uygulamalardan ayrışmak için kullanıldığını belirtmiştir.

> Pepapp, bugün bir karakteri olan penguen PepQueen ile kadınlarla konuşuyor, onlara içinde bulundukları güne, döneme özel kişiselleşmiş mesajlar, bildirimler gönderiyor. Büyük veri çağında, kullanıcıyla iletişim kurmanın ve duygusal bağ yaratmanın önemini herkes biliyor. … Eğer duygusal bir fayda sağlayamıyorsanız, içinde bulunduğumuz ‘yeni nesil pazarlama’ çağında terk edilmeye mahkumsunuz. (Kariyerim Dergisi, 2020)

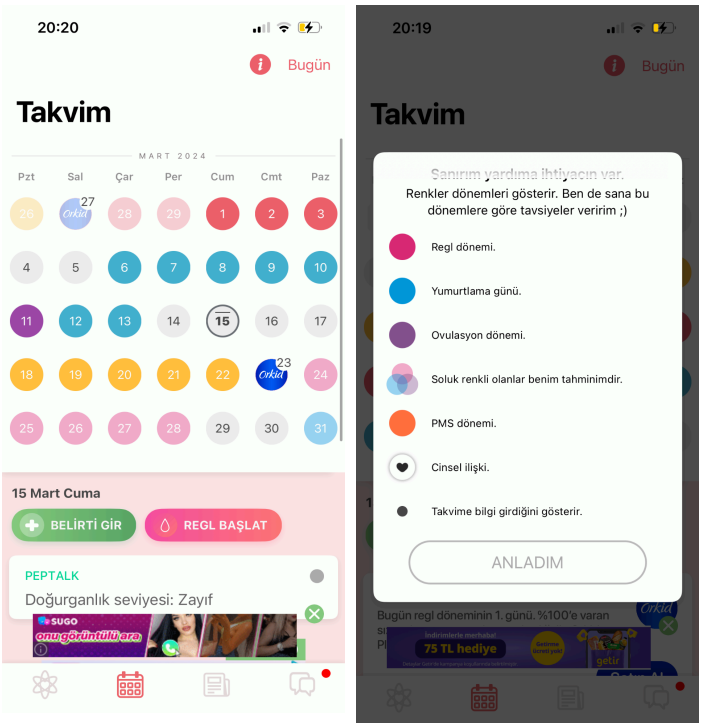
Emrah Yiğit’in bu açıklaması, dilin, Pepapp’in geliştirdiği stratejiyi yansıttığını ortaya koymaktadır. Kullanıcı olarak, gün içerisinde Pepapp’in gönderdiği bildirimleri telefonumdan kapattığımı belirtmemde de fayda var diye düşünüyorum. Günün herhangi bir saatinde gönderdiği “tatlı” mesajların ise kullanıcıların bir kısmı için benimsenirken, yaptığım görüşmelerden yola çıkarak benim gibi bu yapay “iltifat”ları almak istemeyen kullanıcılar da mevcut. Uygulamanın aynı zamanda bir sosyal mecra olarak da kendisini kabul ettirmeye çalıştığını görebiliyoruz. İnteraksiyon, kullanıcılara kendisini hatırlatıcı iltifatlar göndererek sağlanmaktadır.

Görsel 3: Apple Store, Pepapp Uygulama Önizleme Ekran Görüntüsü

Görsel: 4 Pepapp Hamilelik Modu Önizleme Ekran Görüntüsü

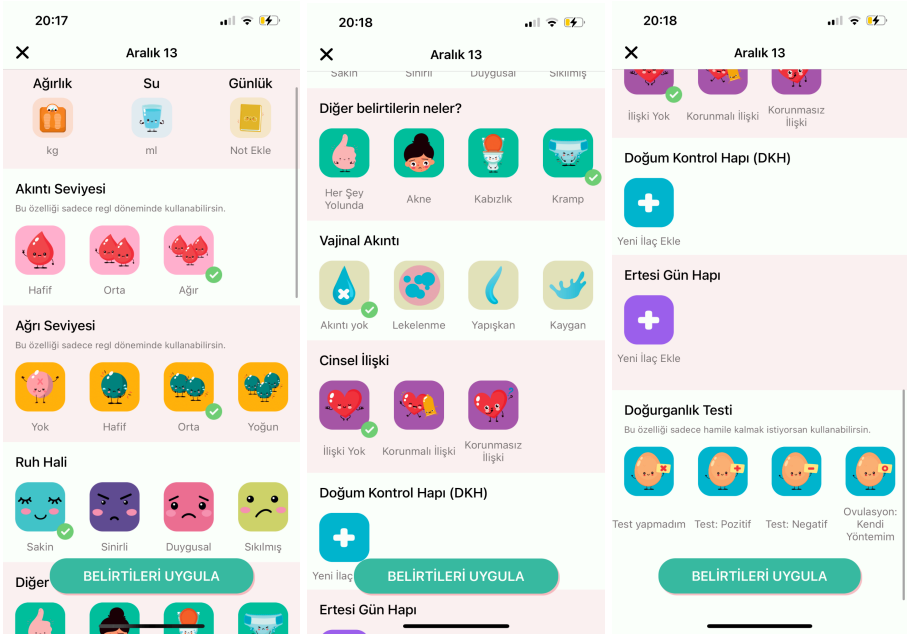
Arayüzün “Header” bölümünde penguen maskotun karşılamasıyla giriş yapılmaktadır. Regl döngüsüne göre penguen, sizi motive edecek iltifatlar etmektedir. Hemen altında yer alan haftalık takvim, o hafta boyunca döngünüzün hangi bölümünde olduğunuzu hatırlatmaktadır. Regle ve ovulasyona kaç gün kaldığı ise onun altındaki iki kutucukta belirtilmektedir. Bunun sebebi, uygulama geliştiricilerin en çok odaklandığı iki konunun hamilelik ve regl dönemlerini göstermek olmasıdır. Öyle ki hamile olduğunuzda Pepapp, Hamilelik modu açılmaktadır. Normal arayüzüne benzer şekilde, hamileliğin süreçleri ve Trimester’lerin gösterilmesi amaçlanmıştır. Bunun yanında hamilelikte işe yarayabilecek tüyolar da “senin için” bölümünde yer almaktadır.

Görsel 5: Pepapp Takvim Ekran Görüntüsü (Solda), Renklerin İşaret Tablosu (Sağda)

Uygulamanın aktif olarak en çok kullanılan bölümü, en alttaki takvim ikonuna bastığımız zaman açılan takvim bölümüdür. Bu bölümde farklı renklerde gösterilen regl döngü aşamaları görülmektedir. Bir önceki regllerinizin tarihlerinden referansla oluşturulan bölümde pembe renk hangi zamanlarda regl olacağınızı, mavi yumurtlamanın ne zamanlar aralığında olabileceğini, mor ise ovulasyon dönemini gösterir. Benim bu uygulamada en güvenilir bulduğum veriler bu veriler olmaktadır. 25 yaşında, herhangi bir hormonal rahatsızlığı olmayan ve düzenli bir şekilde regl olan bir kadın olarak ben, takvimin neredeyse benim için kusursuz işlediğini söyleyebilirim. Sarı renkte ise reglden hemen önce görülen PMS yani Premenstrüal Sendrom'un ne zaman olacağını göstermektedir. Uygulamanın benim PMS dönemime geldiğimi göstermesi, yaşadığım duygusal ve fiziksel değişimlerin benim için anlamlandırılabilir olduğunu göstermektedir. Böylece bu süreçte yaşadığım ani ve yoğun duygu değişimlerinin "Sarı" renkteki günlerimde olduğumun bir işareti olarak daha az

kaygıyla atlatabilmekteyim. Takvimin hemen altında ise “Belirtileri Gir” butonu bulunmaktadır. Tıkladığımızda uzun bir liste açılır.

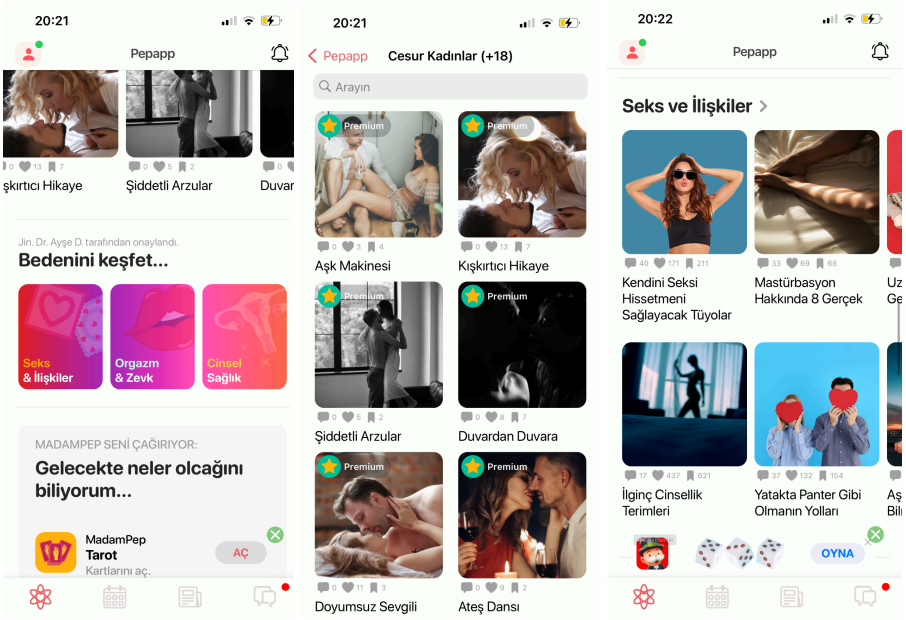

Görsel 6: Regl Dönemi Belirtileri Girme Ekran Görüntüsü

Sırasıyla ağırlık, günlük tükettiğimiz su miktarının yanında, günlük tutmamıza yarayan bir bölüm de mevcuttur. Bedenimizin günler içerisindeki değişimini fark etmemiz için kullanılabilen bir araçtır. Regl dönemimizde isek regl akıntımızın miktarını ve ağrılarımızın boyutunu not edebiliriz. Regl sırasında her gün değişen fiziksel kondisyonumuz, uygulamaya verdiğimiz verilerin doğruluğunu ve efektifliğini artırmak için kullanılmaktadır. Bedenlerimiz ile oluşturduğumuz veri akışları, genellikle şeffaf olmayan şekillerdedir. Çünkü bu veriler anlık olarak toplanmayabileceği gibi, bireyin kendisi ile olan ilişkisi ile de ilgili olabilmektedir.

Veriler, duygulanım karakterlerini oluştururlarken, toplumsal yapıda değiştirici ve dönüştürücü bir etki göstermektedir. Toplumsal hayatta, bizim uygulamalara girdiğimiz verilerin kullanımı bu sebeple çeşitlilik göstermektedir. (Smith, 2016) Pepapp bağlamında verdiğimiz verileri üretirken, üretici olarak gösterdiğimiz kadarını kullanabileceğini söyleyebiliriz. Verilerin gözetilmesini kapsayan

gözetim teknolojileri, bedenin maddeselliğini amaçlayan temsili veri akışları ortaya çıkarır. Bu bağlamda verilerin “somutlaştırma, verileştirme ve duygulanım bağı” oluşturulmalıdır. (Smith, 2016) Pepapp uygulaması, beden ve veri diyalektiğini somutlaştırma ve duygulanım bağını oluşturma yönüyle, telefonumuzdaki diğer aplikasyonlardan ayrışmaktadır. Ruh hali, vajinal akıntı, cinsel ilişki sırasında korunup korunulmadığı gibi veriler, bireyin bedenine olan farkındalığını da değiştirmektedir. Belirtileri girmek benim reglin yalnızca ilk günü kullandığım bir özellik oluyor. Kullandığım süre boyunca, vücudum hakkında daha temkinli davrandığımı gözlemliyorum. Bunun sağlık okur-yazarlığı konusunda bireyi olması gerekenden fazla uyaranla başbaşa bırakabileceğini de düşünüyorum. Döngünün hangi noktasında olursa olsun sürekli olarak bedensel ve ruhsal halimizin farkına vararak ve bunu kaydederek yaşamanın, öz-takip yöntemlerinin sınırının nerede çekileceğine dair kaygılarımı da artırıyor. Bu gibi içeriklere maruz kalınması ve nicel değerlerin sıklıkla takibi, beden ile olan ilişkiyi değiştirmeye yol açabilmektedir. Bunun yanında üreme sağlığının takibini yapabilmek için, bu takvimden yararlanmanın da oldukça faydalı olduğunu düşünüyorum. Yaklaşık olarak verilen değerlerin, kendi döngümle uyumlu olması, yolunda gitmeyen bir şey olduğu zaman alarm niteliği taşıyor.

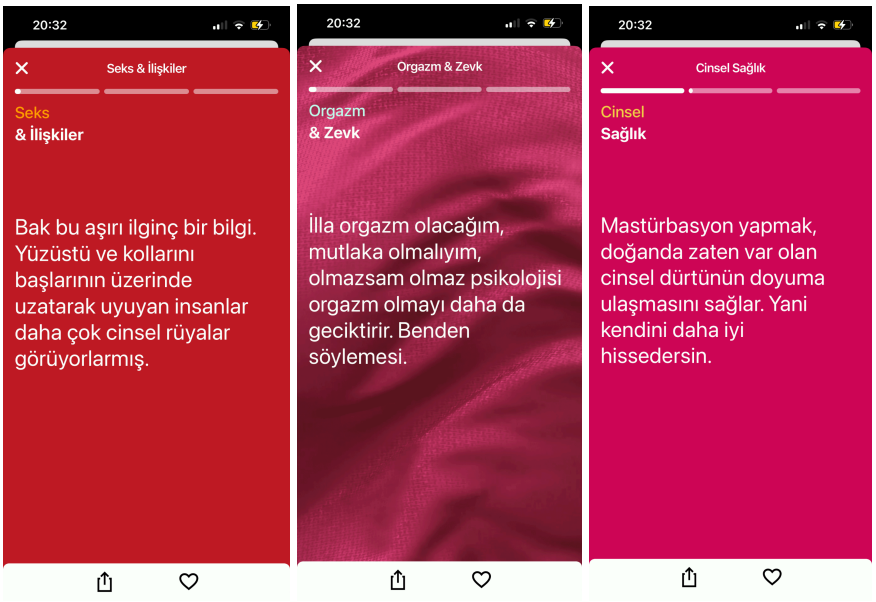

Görsel 7: Pepapp Ana Ekran Görüntüleri

Takvimden çıkıp anasayfada aşağılara inildiği zaman üreme sağlığı üzerine bilgilendirici içerikler yoğunlaşmaktadır. Bilgilendirici içerikler yanında, kadınlar için oluşturulmuş kurgusal cinsel hikayelerin de yer aldığını görebilmekteyiz. Kadın cinselliği, pornografinin eril tahakkümü altında kendisini tekrardan özel alana hapseden bir olgu olarak kendini göstermektedir. Sosyal medyada kolay kolay karşımıza çıkmayacak olan kadınlar için hazırlanmış cinsellik hikayeleri ancak ve ancak kadınlar ve regl olan bireyler dışında kimse tarafından indirilmeyeceğine emin olunan bir bağlamda paylaşılmaktadır. Bunun yanında, özellikle X başta olmak üzere pekçok sosyal medya kanalında pornografinin yaygın bir şekilde paylaşıldığını görebilmekteyiz. Kadına içkin cinsel “haz” alma dürtüsü görmezden gelinmektedir, gelinmiyorsa da kapılı kapılar ardında gizlenmektedir.

Üreme sağlığına yönelik blog yazılarının yaygınlaşması ve doktor eşliğinde bilgilendirici içeriklerin paylaşılmasının kadın sağlığı üzerinde olumlu bir etkisi olabileceğine inanıyorum. Anonim olarak kadınların bilgilerden faydalanması, içerikleri beğenmesi, kaydetmesi hatta onlara yorum bırakması, mümkün tutulmaktadır. Kadınlar için reglin dahi bir tabu olduğunu göz önünde

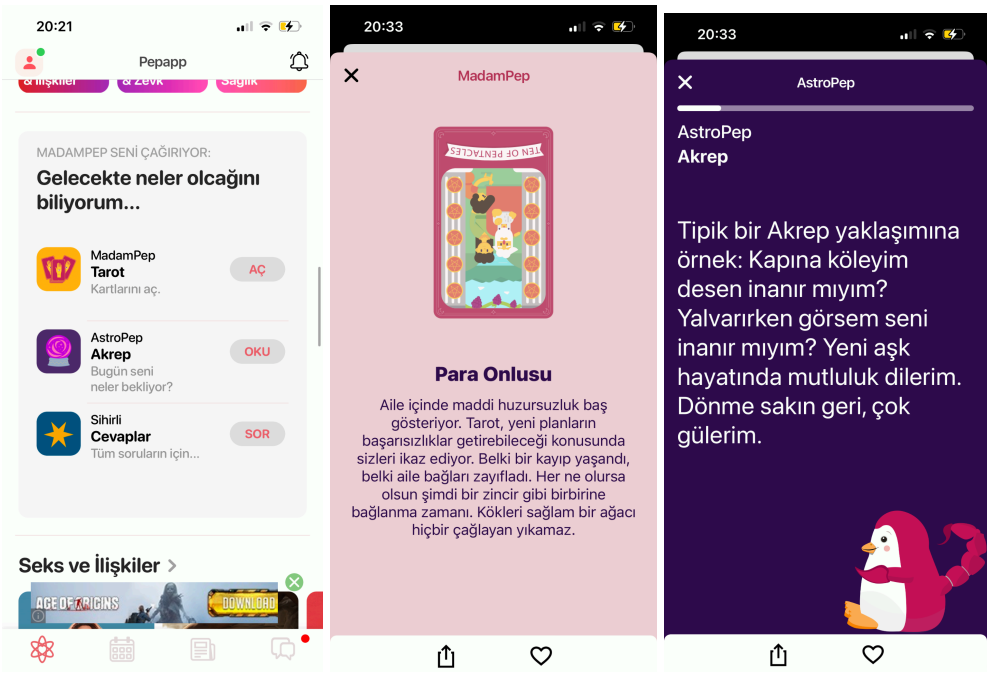
bulundurarak konuşulmasından çekinilen birçok problem için kaynak niteliğinde olabileceğine inanıyorum. Türkiye'de regle olan bakış açısından bundan önceki bölümlerde bahsetmiştik. Sosyo-kültürel konumunu ele aldığımız zaman üreme sağlığı hizmetlerine erişimi olmayan kadınların bu platformlar aracılığı ile bilgiye ulaşabilmesi önem kazanmaktadır. Bunun yanında var olan bilgilerin ise denetlenmesi ve bireylerdeki sağlık okur-yazarlığının artırılması hedeflenmelidir.

Görsel 8: Pepapp "Bedenini Keşfet" Bölümü Ekran Görüntüleri

Jinekolog Dr. Ayşe D. tarafından hazırlanmış olan cinsel sağlık ile ilgili hap bilgileri içeren "hikaye" formatında metinler paylaşılmaktadır. Bu bilgiler yoğunluklu olarak kadınların örtük cinselliklerini yaşamaları önündeki engelleri kaldırmak amacıyla hazırlanmaktadır. Doğru bilinen yanlışların anlatıldığı, orgazm olmak gibi kadına dair doğal ancak görmezden gelinen bir gerçeğin hatırlatıldığı bazı hatırlatıcıların olması, kadınların kendilerini daha anlaşılabilir hissetmelerini sağlamaktadır. Ben günlük hayatımda her gün kontrol etmesem de reglimin ilk günü, güncellemeleri yapmak üzere Pepapp'i açtığımda uygulamada bol bol vakit geçirebiliyorum. Bu esnada bütün bu bilgileri okumak bana Türkiye'nin her yerinden, birçok farklı yaştan kadınla benzer bir "anlaşılma" hissi sağladığını görebiliyorum. Kadınların bu konuları aileleri,

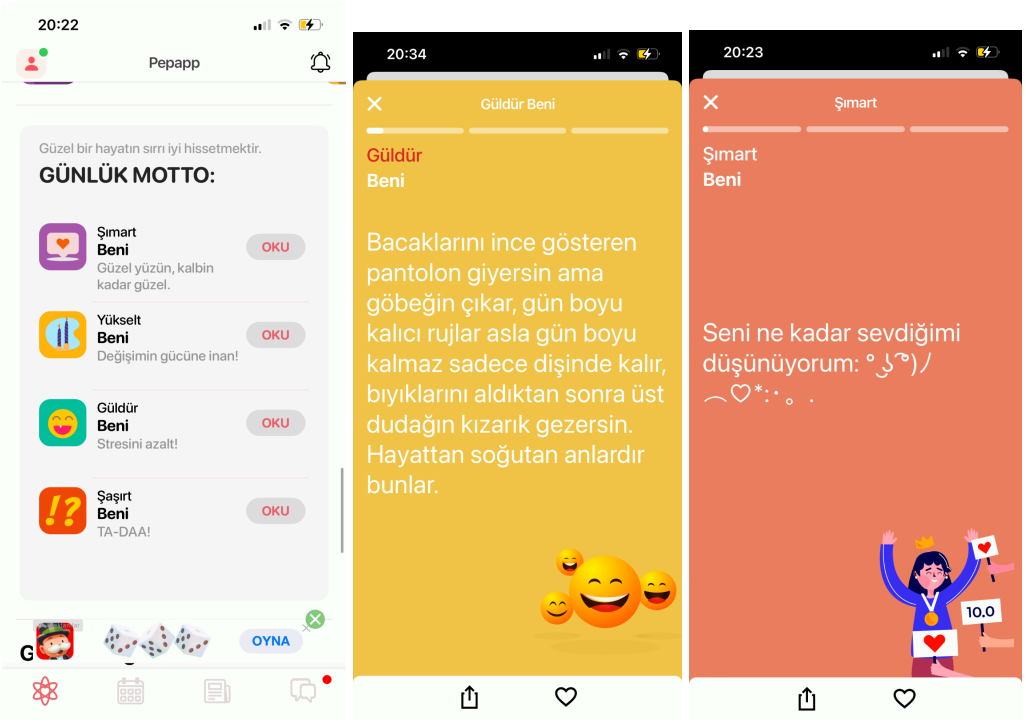
arkadaşları hatta eşleri ile bile paylaşamadığı ve cinsel sağlık hizmetlerine erişimde sorun yaşadığı bir toplumda, bilgiye ulaşmak için kayda değer bir yöntem olduğunu düşünüyorum.

Görsel 9: Pepapp "MadamPep" Ekran Görüntüleri

Cinsel içerikler arasında "MadamPep" yani, "spiritüel inanışları olan modern kadınlara" özel olarak tasarlanmış bir bölüm bulunmaktadır. Cengiz, Küçükkural ve Gür'ün yaptığı araştırmada, spiritüelliğe olan eğilim, iyi eğitimli, beyaz yakalı orta sınıfların kendilerini mutsuz, izole ve yalnız hissetmelerinden kaynakladığını ve bu durumun bireylerde bir sosyalleşme ihtiyacı doğurmasından ileri gelmektedir. (2021) Bireysel bir düşünce sistemi olan spiritüellik, Türkiye'de muhafazakarlaşan bir toplumda yaşayan daha seküler orta sınıfın, dini cemaatlerden uzak kendileri için bir alan arayışları sonucu vardıkları noktalardan biri haline geldi. Kültürümüzdeki "Fala inanma, falsız kalma." sözünün, günümüzde orta sınıf seküler kesim tarafından kendisini tarot falı ve astroloji olarak yeniden inşa etti. Bu sebeptendir ki Pepapp'te günlük olarak tarot falı baktırabileceğiniz, günlük burç yorumunuzu okuyabileceğiniz ve

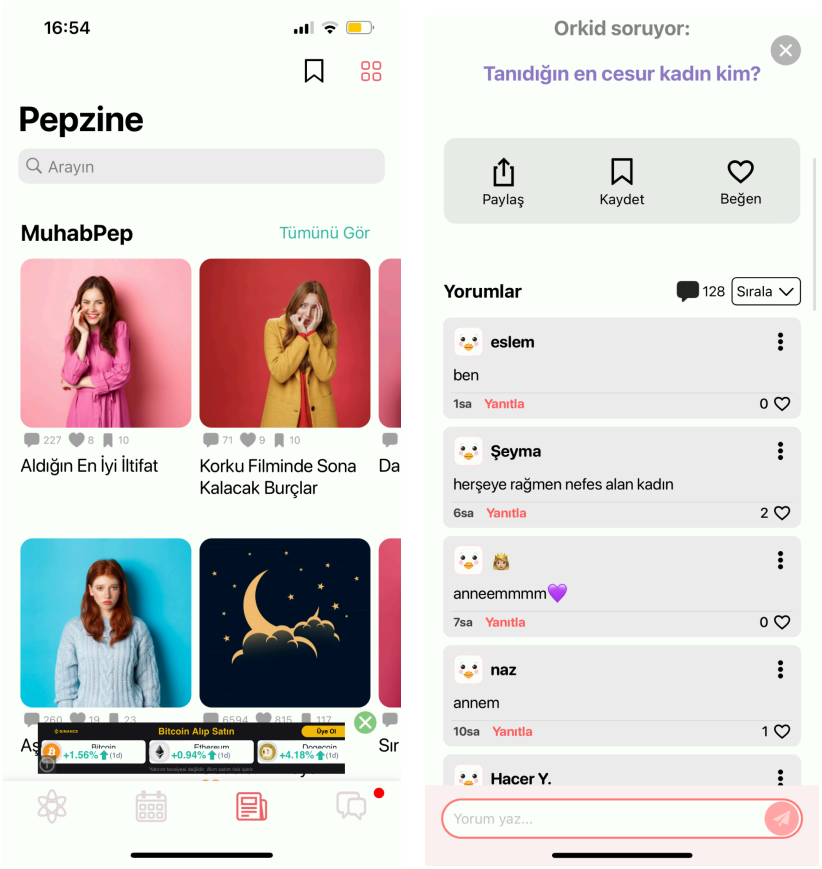
hatta aklınızdan bir soru geçirip bunu uygulamaya sorabileceğiniz eklentiler mevcuttur.

Görsel 10: Günlük Motto Ekran Görüntüleri, Güldür Beni Bölümü (ortada) Şımart Beni (sağda)

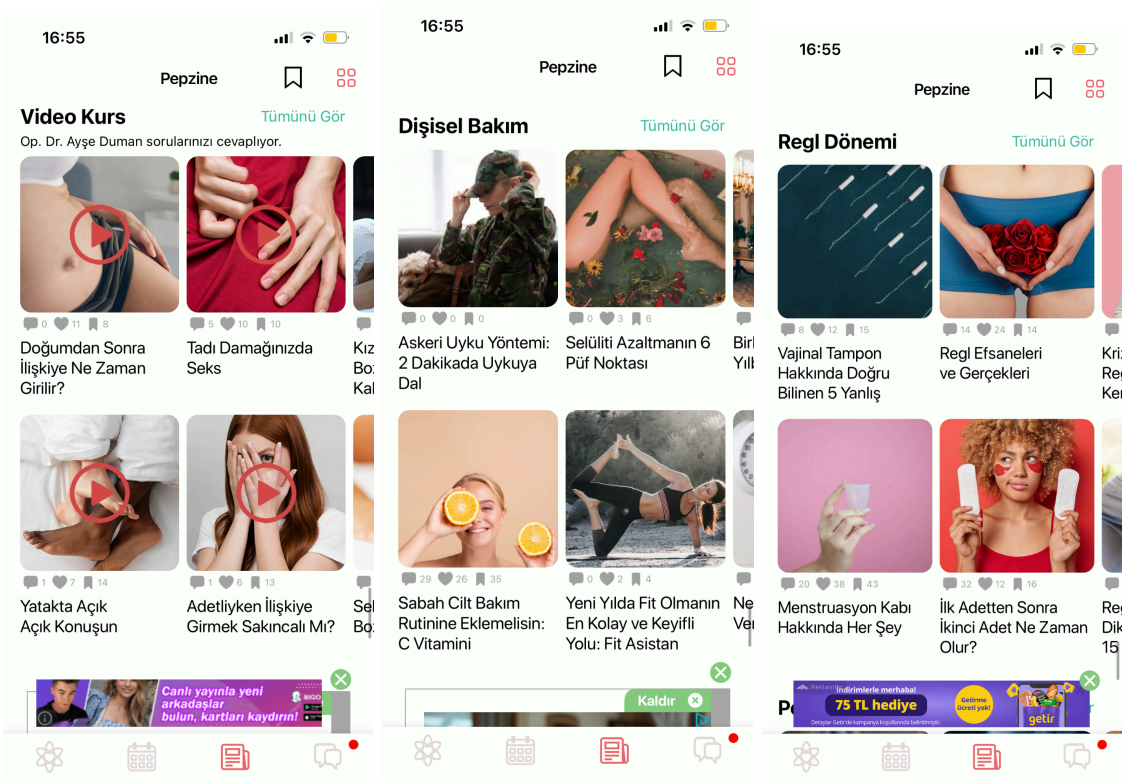
Benim için Pepapp hem regl takip uygulaması olarak kullanabileceğim hem de forum olarak birçok kadının kullandığı ve her zaman merak ettiğim bir sorunun cevabına ulaşabileceğim bir platform olarak fayda sağlamaktadır. Uygulamanın kullanıcılara sosyal bir alan açtığı bölüm “Pepzine ve Pepforum” bölümlerinden oluşmaktadır. Papacharissi’nin tartıştığı üzere internet katılım için bir alan sağlamaktadır. (2002) Bu alanın kamusal bir mekan olarak inşa edilmesi ise Pepapp uygulaması üzerinden incelenebilmektedir. Kolektif bilincin sağlamlaştırılarak erişimin mümkün kılındığı alan, kadın sağlığı ve hatta kadınların kendi aralarında paylaşmak istediği pekçok “mahrem” sırrın da paylaşımını kolaylaştırmıştır. İnternete ve sağlık hizmetlerine ulaşımın güç

olduğu, kendine dair özel konuları konuşabilecek bir alanı olmayan kadınlar için bu bölümler, kamusal alan olarak değerlendirilebilir.

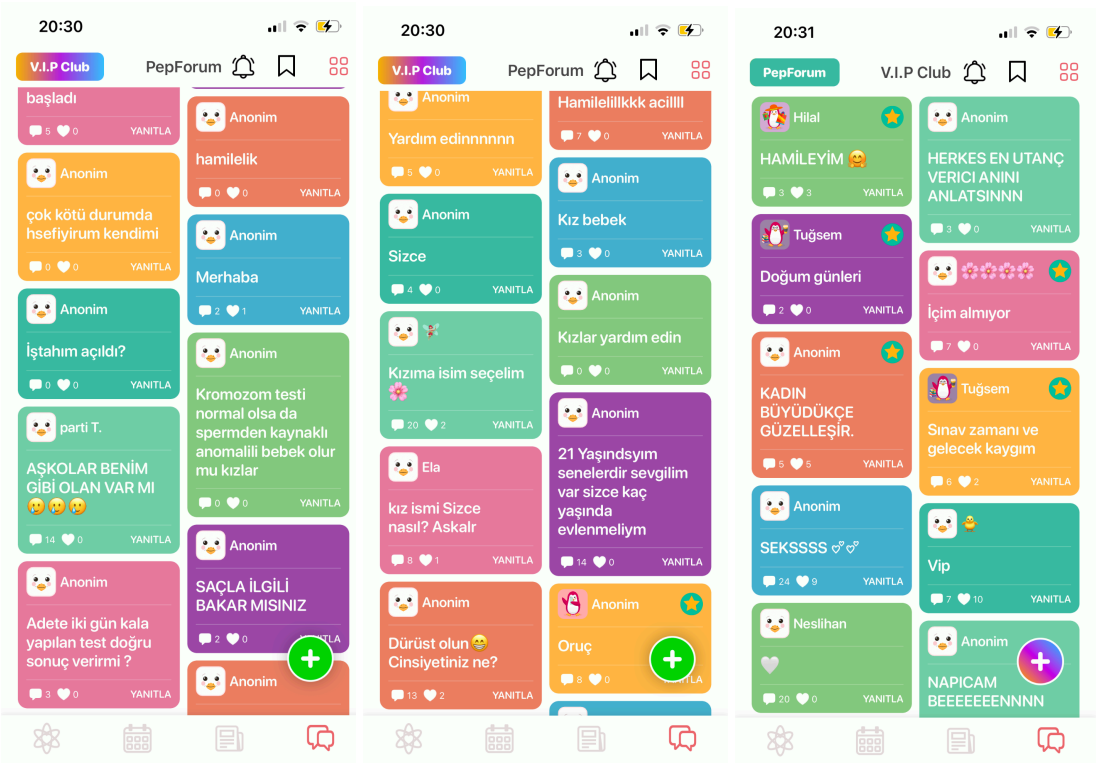
Görsel 11: Pepzine Ekran Görüntüleri (solda), "Orkid Soruyor" Forum alanı (sağda)

Pepzine alttaki navigasyon ikonlarından üçüncüsü yani dergi ikonuna tıklandığı zaman açılmaktadır. Bu bölüm kadın dergilerinde görmeye alışık olunan konulardan oluşmaktadır. Soru-cevap bölümünü kapsayan "MuhabPep" bölümünde kadınlar sorulan soruları cevaplamaktadır. Böylece kadınların kendi aralarında kurdukları iletişim güçlenirken, uygulama ile olan bağları da artırılmaktadır. "Kadınsal" konulardan oluşan Pepzine'de burçlar, seks hikayeleri, regl dönemine ait bilgilendirici metinler gibi içerikler mevcuttur.

Görsel 12: Pepzine Ekran Görüntüleri, Video Kurs (solda), Dişisel Bakım (ortada), Regl Dönemi (sağda)

Bu sayede her ihtiyaç için tek bir uygulamayı indirmenin yeterli olması amaçlanmış gibi görünmektedir. Bu tip çeşitli uygulamaların fonksiyonlarını tek bir uygulama bünyesinde taşıyan uygulamalara “Super-App” adı verilmektedir. Pepapp’in yıllar içerisinde bir Super-App’e evrildiğini görebilmekteyiz. (Salehi ve diğerleri, 2024) Bu fonksiyonlardan bir tanesi de çevrimiçi kadın dergisi özelliği taşıyan bölümdür. Kadın dergilerinde yer alan içeriklerin zenginleştirilerek sanal bir dergi olarak sunulmuş olmasının başka kullanıcıların düşüncelerini yorum olarak bırakabilmesi gibi avantajları da bulunmaktadır. Çok yönlü kullanımının bazı kadınlar için, özellikle evli çocuklu ve sosyalleşme imkanı daha kısıtlı kadınlar için sosyalleşmenin bir ayağı olarak değerlendirilebilir diye düşünüyorum. Ben “Dişisel Bakım” ve “Regl Dönemi” bölümlerindeki içerikleri uygulamanın bu bölümüne girdiğim zaman tüketiyorum. Çünkü hem hap bilgileri içermesiyle bilgiye hızlı bir erişim sağlıyorken diğer kullanıcıların yorumlarını, deneyimlerini de merak ediyorum.

Görsel 13: PepForum Ekran Görüntüleri

Pepapp uygulamasını diğer uygulamalardan ayıran en önemli özelliğinin ise forum kısmı olduğunu düşünüyorum. Anonim olarak birçok sorunun paylaşıldığı, kadınların kendi deneyimlerinde yola çıkarak tavsiyeler verdiği, destek oldukları bir dayanışma ağı olarak da görebiliriz bu forumu. En çok, hamilelik sırasında, öncesinde meydana gelebilecek komplikasyonlar, kadınların eşlerinin aileleriyle ilgili problemleri ve tabii ki cinsellik temelli sorular ele alınmaktadır. Psikolojik desteğin yanında, fiziksel olarak da yardımcı olabilecekleri noktalarda birbiriyle dayanışan kadınların Türkiye'nin dört bir yanından ve farklı sosyokültürel yapılardan geldiklerini söylemek mümkündür.

5.3 BULGULAR

5.3.1 Geleneksellikten Dijitale Pratiklerin Değişimi: Türkiye'deki Kadınların Örf Adet ve Geleneklerinin Dijitalde Yansıması

Regl pratikleri dijitalleşmenin etkisiyle günden güne evrimleşmektedir. On görüşmecinin sekizi, beş yıldan fazla süredir Pepapp uygulamasını kullandığını beyan etmişlerdir. Bu mobil teknolojilerin kullanımının artması ve bedene dair verilerin mobil olarak tutulması bir önceki neslin alışkanlıklarından farklı alışkanlıklar geliştirildiğini göstermektedir. Mobil teknolojileri kullanırken geleneksel takip yöntemlerini kullanma ihtiyacı neredeyse sona ermiştir. Bu da geleneksel yapının giderek değiştiğini göstermektedir. Bu yapının değişimini gözlemleyebilmek için hem uygulama öncesinde regl olan ve analog şekilde reglini takip edebilmiş, hem de mobil teknolojilere çabuk adapte olabilecek bir grup ile görüşme yapılmıştır. Görüşmecilerden bir önceki neslin bir yansıması olacak şekilde aileleriyle olan ilişkileri de incelenmiştir. Ailelerine göre yeni medya teknolojilerine daha hakim ve dijital okur-yazarlığı daha gelişmiş olan kadınların, yetiştikleri aileden farklı perspektifler kazandıkları görülebilmiştir. Böylece kültürel izlerin değişen yapıyla birlikte nasıl şekillendiğini görebilmek mümkün olmuştur. Kültürün ve dijitalleşmenin etkisi ile yepyeni bir deneyim yaşanmaktadır.

Menarş dönemlerinden itibaren deneyimlerini paylaşan görüşmecilerin tepkileri, ailelerinin geleneklere bağlılığı ile doğrudan ilişkilenmektedir. Ebeveynlerin tutumları, görüşme yapılan bütün kadınlarda, reglin içselleştirilmesinde belirleyici rol oynamıştır. Bununla birlikte pratikleri de kültürel faktörler ile birlikte inşa edilmektedir. Berktay, *Tek Tanrı'lı Dinler Karşısında Kadın* eserinde bedenin anlamını belirleyenin kültür ve toplum olduğunu vurgular. Aynı

zamanda bir “toplumsal denetimin pratik odağı” halindeki bedenler, bu iki unsur ile birlikte değerlendirilmektedir. (2023, s. 145)

Regl olmadan önce ajandaya, not defterine not aldığını söyleyen görüşmecilerin menarş deneyimleri, hiç takip etmediğini veya tahmin ettiğini söyleyenlerden farklı olmuştur. Ailedeki kadınların ve esas olarak annelerin dönütleri, menarş döneminde kadınların bundan sonraki regl döngülerinde verdikleri tepkiyi değiştirmiştir.

> Regl olduğumda annemin bana söylediği cümleyi iyi hatırlıyorum: Artık yetişkinliğe geçtin, hediye alalım sana. (Ayça, 25, Doktor)

> Altıncı sınıfın bitiminde babannemin yazlığındaydım. Denizden çıktığımda regl olmuştum, anneme söyledim. Babanneme haber verdi ve çok heyecanlandılar. Benim için bir pasta kesmişlerdi. Bu sırada ben gerçekten çok gergindim. (Hande, 25, Lisans Öğrencisi)

Regl döneminin kutlanmaya değer bulunması, kadınların bundan sonraki regl deneyimlerinde ailelerine ve çevrelerine karşı bu konuda daha açık iletişim kurabilmelerini sağlamıştır. Simone De Beauvoir, *İkinci Cins* (1993) adlı yapıtında, Kadınların, regl dönemi öncesinde bedenleri ile daha barışık olduklarını, regl olduktan sonra annelerinin “tiksinmesi” ile onların da benzer duygulara kapıldıklarını öne sürmüştür. Bu yaşanan utanç duygusunun temelinde yatan tiksinti, öğrenilen bir duygudur. Nesilden nesile aktarılan bu durum, Beauvoir’a göre, erkeklere has kadınlara duydukları gizemli korkudan kaynaklanmaktadır. (1993, s. 281) Bununla birlikte Houppert, *Lanet: Son Tabuyla Yüzleşme: Adet Kanaması* (2004) adlı eserinde, kadınların yaşadığı utanç duygusunun altında, regl döngüsü boyunca bedene olan hakimiyetin yitirilmesine bağlamıştır. Regl döneminde yaşanan “sızıntı” hali bu kontrolü sağlanmasını engellemektedir.

> “Uygar beden” her zaman hakimiyet altına alınabilen sınırlara sahip bir “alan” olarak simgelenmesine rağmen beden ifrazatları bu sınırları durmadan ihlal edecektir: Uygarlık, temizlik ve düzen ile bedeni sürekli denetleme eğilimi arasındaki bağ kendisini bu şekilde ortaya

> koyar. Bu ifrazatın sınırları ihlal şeklinin düzenlenmesi de tıbbileştirme sürecinin bir parçası, belki de kadın bedenini denetlemeye dönük en verimli düzeneklerden biridir. (Köse, 2009, s. 76)

Sınırları ihlal eden kadın bedeninin, iktidarın tahakküm ilişkisine dair bir mücadele alanı olduğu görülmektedir. Kadınların menarş dönemlerinin kültürel olarak simgelediği "olgunlaşma" erkekler için sünnet olma süreci ile yaşanmaktadır. Sünnet olma sürecinde kadınların "gizlenme" ihtiyaçlarının tam tersi bir yaklaşım görülebilmektedir. Sünnet olan çocuğun "erkekliğe adım" attığı söylenir ve çocuk hayatında ilk kez erkekler hamamına götürülür. (Akkayan ve Aydın, 1983, s. 68) Erkekler, yaşadıkları deneyimler ile sünnet oldukları yaştan itibaren kadından farklı konumlanmayı öğrenmektedirler. Bu perspektiften bakıldığında görüşmecilerin kutlama olarak adlandırdıkları törenlerin de toplumsal cinsiyet normları içerisinde "sessizce" yürütüldüğü söylenebilir. Berktay, eril ile dişil arasındaki düalizmin Batı'nın hiyerarşiye dayanan düşünce geleneğinden gelen bir karşıtlık olarak değerlendirilir. İyi / kötü, gündüz / gece gibi eril / dişil karşıtlığı olduğunu savunur. (2023, s. 145) Bu dualizmin ilk kümesinin olumlu ikinci kümesinin olumsuz konumlanması, ataerkil toplum yapısındaki bakışı yansıtmaktadır.

> İlk reglimi evde oldum. "Kızım Regl Oldu" partisi verdi annem. Benim yaş grubumdaki kızlar ve anneleri geldi. Annem ben küçükken, kızım regl olunca parti yapacağım diye söz vermiş kendine. Sünnet düğünün yandan çakması gibi. (Yaprak, 25, Reklamcı)

"Sünnet düğünün yandan çakması" gibi yapılmış olan tören, sünnetin aksine yalnızca kadınların katılım sağladığı bir "parti" olarak kutlanmıştır. Bu görüşmecinin ilerideki dönemde regle dair bakışının, diğer görüşmecilerime göre daha "cinsiyetsiz" olduğunu gözlemlemek mümkündür.

> 15 senemin birlikte geçtiği okul arkadaşlarımla bir zamandan sonra cinsiyetsizleştiğimizi söyleyebilirim. Ben çok net bir şekilde bir erkek arkadaşımdan bana ped getirmesini istediğimi hatırlıyorum mesela. (Yaprak, 25, Reklamcı)

Aileleri tarafından ilk reglleri desteklenen kadınlar, utanma duygusuna daha az kapılmalarının yanında reglleri konusunda daha önceden bilinçlendirilmiş ve regl pratiklerini yerine getirirken daha bilinçli ve temkinli bir grubu oluşturmuştur. Regl ile ilgili bilgi sahibi olmanın bir getirisi olarak destekleyici ailelerin çocukları, regllerinin düzenli aralıklarla tekrarlayacağı bilincine daha çabuk varmışlardır. Beauvoir, *İkinci Cins* (1993) eserinde, regle bakışın anne ile şekillendiğini belirtirken aynı zamanda regle dair, hamilelik süreçlerinden ve kadın erkek ilişkilerinden bahsedildiği, regl döngüsünde yaşanan kanamalara değinilmediğini öne sürer. Bu nedenle nesiller boyu reglin biyolojik deneyimi aktarılırken geri planda bırakılmıştır. Görüşmecilerden üçü, menapoz dönemi olmamasına karşın hayatları boyunca, annelerinin regl olduklarına hiç şahit olmadıklarını, veya bu deneyimi onlarla paylaşmadıklarını belirtmiştir. Bunun sonucunda ailelerin paylaşımları ve çocuklarını bilinçlendirmesinin ilerideki dönemde bireylerin regl davranışlarını değiştirmiştir. Bilinçlenen bireyler, Pepapp uygulamasını kullanırken daha detaycı bir yaklaşım benimsediklerini söylemişlerdir.

> Uygulamadan önce reglimi deftere not ediyordum. Aynı zamanda ajandama da yazıyordum. Böylece planlamamı buna göre yapıyordum. Uygulama kadar tutarlı bir yöntem değildi ancak her zaman hazırlıklı olmamı sağlıyordu. (Ayça, 25, Doktor)

İlk reglinde ailenin daha az tepki gösterdiği durumlar da mevcuttur. Regl olan çocuklarına pedi nasıl kullanmaları gerektiğini anlatan ve bunun normal bir döngü olduğunu anlatan aileler, bunu genellikle menarş sonrası anlatmışlardır. Hem daha seküler ailelerin çocukları hem de “muhafazakar” ailelerde yetişen çocukların regl deneyimlerinde benzer motifler görülebilmektedir. Saklama kültürü geleneksel yapıdan bağımsız olarak Türk aile yapısında yer bulmaktadır. Bu anlayışın yerleşmesinde, Türkiye’nin mufazakarlaşan bir düzleme oturmasının yattığını gözlemlemek mümkündür. İslam inancının kadın bedenine getirdiği bazı sorumluluklar vardır. İslam temelli aile yapılarında *“namus”* ve *“onur”* kavramlarının önemi büyüktür ve namus kavramı kadın ve kadın bedeni üzerinden denetlenmektedir. (Berktay, 2023, s.171) Doğurganlığın bir sonucu

olarak regl olmak, ahlaki olarak doğuştan erkeklerle kadınların aynı düzeye erişememesine neden olmaktadır. Çünkü regl olmak, kirlenmek ile ilişkilendirilmiştir. Kadınların aileleriyle kurdukları bağ da bu kirlilik ekseninde "utanç" duygusunu beslemiştir. Bu sebeple bireylerin, aileleriyle kuramadıkları bilgi alışverişini erken dönemlerde çevrelerindeki başka insanlarla kurdukları gözlemlenmiştir. Regl olgusuna özellikle ergenliğe geçiş döneminde derslerde, arkadaş gruplarının sohbetlerinde, öğretmen öğrenci ilişkilerinin içinde rastlamak mümkün olmaktadır.

> Arkadaşlarım benden bir yaş büyüktü ve bana anlatmışlardı. Dolayısıyla ne ile karşılaşacağımı biliyordum. Yoksa annemle aramızda böyle bir konuşma geçmedi. Annem bana regl olacağımı anlatmadı, yalnızca pedin nasıl takılacağını gösterdi. (Cansu, 25, Yüksek Lisans Öğrencisi)

Burada görüldüğü üzere çocuklar ilk iletişimlerinde birbirleri ile dayanışmakta ve aynı tecrübeleri yaşayan yakın yaşta insanlar olması sebebiyle kolay iletişim kurabilmektelerdir. Ailesinden regl olduğunu gizleyen görüşmecilerimden biri Özge, kendisinden küçük kız kardeşlerine kendi deneyimini aktarmakta daha rahat hissettiğini ve sebep olarak onların "reglerini gizleme yöneliminde olmalarını istemediğini" belirtmiştir. Akran iletişimi dışında biyoloji derslerinde bazı hocaların üzerinde durduğu bir konu olarak da regl, çocukların karşısına çıkmıştır. Dış kaynaklar ile regl hakkında bilgi sahibi olduğunu söyleyen kadınların tamamı, aileleri ile cinsel sağlık konusunda açık iletişim kurmamış gruptan oluşmuştur.

> Ortaokuldayken hocamızın bilim kitapları vardı, çocuklara yönelik cinselliği anlatan kitaplar da vardı. Oralardan öğrendiğim bazı bilgiler vardı. (Hülya, 25, Doktor)

> Regli, çocukken okuduğum anne-bebek ansiklopedisinden öğrenmiştim. Annemle konuştuğumu hatırlamıyorum. O da olmamı bekledi belki de. (Hande, 25, Lisans Öğrencisi)

Anne bebek ansiklopedisi incelemekle başlayan öğrenme süreci, dijitalleşmenin

etkisiyle farklı boyutlar kazanmıştır. Çınarlı, *21. Yüzyıl için Sağlık İletişimi* adlı kitabında kitle iletişim araçlarının halk sağlığı enformasyonu konusunda en etkili yöntem olduğunu belirtmiştir. (2020, s. 149) Buna karşın karşılaşılan en önemli engel, enformayon teknolojilerine ulaşımın eşit olmaması ve kullanıcıların sağlık okuryazarlığı yanında medya okuryazarlığı konusunda eğitimli olmaları gerekmesidir. İnternetin, cinsel sağlık için bir bilgi kaynağı olması, farklı coğrafyalardan insanlara bilgiye erişim imkanı verebilirken, erişimi olmayan insanlar ile aralarındaki eşitsizliği derinleştirmektedir. (Çınarlı, 2020, s. 149) Görüşmelerde kadınlar, cinsel sağlık ile ilgili bir sorunları olduğu zaman en çok yeni medya teknolojilerinden faydalandıklarını ve ikincil olarak annelerinden ve arkadaşlarından fikir aldığını belirtmiştir. Medya okuryazarlığı yüksek kadınların bu kaynaklara ulaşımında ise tereddüt tamamen kaybolmamaktadır. Görüşmecilerden yalnızca bir tanesi hiçbir kaynağa başvurmadan doktora gideceğini söylemiştir. Buna rağmen kalan görüşmecilerimin tamamı, internet kaynaklarına bakmayı tercih ettiklerini söylemiştir.

> Kadınların özellikle anonim olmaları sayesinde, dayanıştıkları güvenli bir alan oluşturulabiliyor internette. Pepapp'in bence özelliklerinden biri de bu. İnsanlar kendi deneyimleri üzerinden birbirlerine yardımcı oluyorlar. Tabii ki, okuduğum her şeye daha temkinli yaklaşıyorum internette, özellikle cinsel sağlık konusundaysa. (Ayça, 25, Doktor)

> Sağlıkla ilgili bir endişe yaşıyorsam önce internete bakıyorum. Pepapp'teki bilgiler de bu ihtiyacımı karşılıyor. Arkadaşlarımla daha duygusal destek kısmını paylaşıyoruz. (Hande, 25, Lisans Öğrencisi)

Bu dönemi daha olumsuz bir tecrübe olarak nitelendiren kadınlarda ise geleneksel saklama kültürünün izleri görülebilmektedir. Saklama kültürünün yerleştiği özel alanlarda kadınlar, reglleri ile ilgili konuşmaya daha kapalı olmaktadırlar. Ailedeki erkekler ve özellikle baba figürü, menarş itibariyle regl deneyimine olabildiğince mesafeli yaklaşmaktadır. Bu ortamda kadınlar, hormonlarının tetiklediği pekçok ruh değişimini yaşarken de özel alanda ataerkil aile yapısının geleneklerine adapte olmuşlardır. Sosyokültürel ve ekonomik olarak orta, orta-üst kesimin çocukları için de baba figürü, geleneksel aile

yapısının ördüğü duvarlara sahiptir.

> Babam tarafından açılmaz böyle konular tabii. Dinen olmasa da babamın kafa yapısı kapalıdır. (Yaprak, 25, Reklamcı)

Bunun sonuçlarından biri de, çocukluk döneminde sağlık problemlerinin konuşulması bir sorun yaratmazken yetişkinliğe geçişte "ayıp" karşılanmasıdır. Regl kanının vajina kanalı yoluyla gelmesinin cinsellik ile ilişkilendirilmesi, Türkiye'deki muhafazakar aile yapıları dışında daha açık görüşlü oldukları beyan edilen ailelerde de görülmektedir. Dolayısıyla, olumlu bir deneyime sahip kadınlar da, aynı aile içerisinde baba figürleriyle iletişim kurmamaktadırlar. Kimi katılımcılar içinse regl deneyimlerini anlatırken baba figüründen bahsedilmesi uygunsuz bulunmuştur ve cevaplandırılmamıştır. Katılımcılar cinsel sağlık bağlamında yalnızca regl değil, diğer problemlerinde de aile içinde paylaşımda sıkıntılar yaşadıkları görülmüştür.

> Küçüklüğümden beri bu konularda asla utanmamamı öğütleyen bir ailede büyüdüm. Sistit olduğum zaman beni doktora babam götürmüştü. Üstelik o zaman bir partnerim olmuştu ve doktorum babamın arkadaşıydı. O zaman acaba söyler mi diye endişelenmiştim. (Cansu, 25, Yüksek Lisans Öğrencisi)

Çekincelerin aile içinde yalnızca baba figürü ile yaşanmadığı dolayısıyla bireylerin cinsel sağlık problemlerinde bireysel çözümlere yönelik eğilimleri ortaya çıkmaktadır.

> Annemin hastanede çalıştığı dönem, annem kendi çalıştığı hastanede jinekoloğa görünmemi istemedi. Partnerim olduğunu bilsinler istememişti. (Hande, 25, Lisans Öğrencisi)

Görüşmecilerin iki farklı eğilimde yeni medya teknolojilerini cinsel sağlıklarına adapte ettikleri sonucuna varılabilmektedir. Birinci olarak temkinli ve bilinçli ailelerde yetiştikleri için öz farkındalıkları yüksek olan kişiler, cinsel sağlığa yönelik verilerini dijital ortamda takip etme ve sağlama yapma amacıyla regl

takip uygulamalarını kullanmaktadır. Analog olarak düzenli takibini yaptığını belirten grup dijitalleşme ile birlikte regl pratiklerini çevrimiçi ortama taşımışlardır.

İkinci olarak ise, bireysel olarak bedenlerini keşfeden kadınların bilgiye ulaşmada regl takip uygulamalarını kullandıkları görülmektedir. Ovülasyon, regl ve PMS dönemlerinde yapılabilecek tavsiyeleri de içeren uygulamanın, cinsel bir sağlık sorunu ile karşılaşıldığında da kaynak olarak kullanıldığı görülmektedir.

> Bilinçaltımda huzursuz hissediyordum bu uygulamayı kullanmıyorken. Bu histen kurtulmamı sağladı bence bu uygulama. Reglim geciktiğinde endişelenmem gereken bir durum varsa görebiliyorum. (Cansu, 26, Yüksek Lisans Öğrencisi)

5.3.2 Dijital Mahremiyet ve Damgalama

Kadınlar için hayatlarında önemli bir dönüm olarak reglin görülmesinin arkasında reglin bir stigma olması yatmaktadır. Biyolojik olarak sağlıklı bir kadının hayatında belirli periyodlarda yaşaması beklenen süreç toplumsal kodlarla birlikte deneyimi değiştirmektedir. Görüşmecilerin regl olmaya başladıklarından itibaren yaşadıkları çeşitli duygu motifleri bu stigmaların yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu duygulardan en belirgin olarak ortaya çıkanlar korku ve utanç temaları olmuştur. Görüşmecilerden ikisi, regl olduklarını bir iki döngü boyunca ailelerinden ve arkadaşlarından gizlediklerini belirtmiştir. Bu sırada hissettikleri ortak duygunun korku olduğunu belirtmişlerdir.

> Aileme söylemediğimi ve çok korktuğumu hatırlıyorum ama hiçbir şekilde paylaşmak istemiyordum bu durumu. Ped yerine peçete gibi temizlik ürünleriyle idare etmiştim farkedilmesin diye. (Özge, 26, Mühendis)

İlk regl oldukları dönemlerde ve özellikle menarş döneminde korktuklarını on görüşmeciden sekizi söylemiştir. Bunun sonucu olarak bunu gizlemeye ihtiyaç duyan iki görüşmeci dışında diğer altısı bu korku deneyimini yalnızca anneleriyle ve çok yakın arkadaşlarıyla paylaşabilmişlerdir. Ayrıca sekiz kişiden dördü, regl hakkında daha önceden bilgi sahibi olmalarına karşın bu korkuyu hissetmişlerdir. Bilgisizlik yanında, regle dair toplumsal mitler de korku duyulmasında etkili olmuştur. Görüşmecilerden ikisi reglin dini olarak sorumluluklarının başlangıcı olarak gördüğünü belirtmiştir. Regl ile birlikte günahların yazılmaya başlayacağına olan inançlar, kadınların regle verdikleri tepkileri değiştirmiştir. Öyle ki, kulaktan kulağa yayılan bilgilerin gücü, kadınların dini bakış açıları içerisinde yeniden yorumlanmıştır.

> Ben küçükken kısır olmaktan korkardım. Kısır insanlar regl olmuyor diye biliyordum. Ya regl olmazsam? Diye korkuyordum. Çünkü işin bir de günah boyutu var. Bize 15 yaşından sonra regl olmazsanız bile artık günahlarınız yazılmaya başlayacak denmişti. Biraz içim rahatlamıştı. (Cemre, 25, Reklamcı)

Din temelli toplumsal baskıların da muhazakar aileden gelmiş görüşmeciler için belirleyici bir rolü olmuştur. Ailelerini muhafazakar olarak değerlendiren görüşmecilerimden ikisi de ailelerinin oruç tutma konusunda onlara baskı yapmadıklarını belirtmişlerdir.

> Arkadaşım bu konuda babasından çok çekinir, her yıl sahura kalkar. Regliyken oruç tutulmaz zaten ama tutuyormuş gibi yapar. Benim ailemde böyle bir kısıtlama söz konusu değildir. Ama mahallede arkadaşlarım “Annen oruç tutuyor mu?” Diye sorarlarsa annem mutlaka tuttuğunu söylemem için beni tembih ederdi. “Hasta deme, oruç tutuyor de.” Derdi. (Cemre, 25, Reklamcı)

Mahalle baskısının ve toplumsal olarak öğrenilmiş davranışların bu şekilde yerleştiğini ve devam ettirildiğini görmek mümkündür. Ancak ailelerin çocuklarına karşı bu konuda daha anlayışlı bir tavır gösterdiği de görülmüştür.

> Cinsel sağlık hakkında konuşulmaz, ama regl konusunda çoğu yaşıtlarımdan şanslıyım bence. Kadınlar bizde regl olsalar bile sahura kalkmaya devam eder. Bizim ailede bu zorunluluk yoktur. (Hülya, 25, Doktor)

Prof. Dr. Nevzat Tarhan, 10 yaşından itibaren kadınların anatomik ve fiziksel olarak değişmeye başladığını belirtir. Boy uzaması, ciltteki yağ dokusunun değişmesi, vücut hatlarının yuvarlaklaşması söz konusudur. (2005, s. 31) Bu değişimin başlaması, ergenlik çağındaki bireylerin vücutlarına yabancılaşmasına neden olabilmektedir. Toplumsal kodların da etkisiyle bireylerin kendilerine olan bakışı da değişmektedir. Regl ile birlikte "olgunlaşan" kadınlar, bunun beraberinde getireceği sorumlulukları olduğunun bilincindedir. Bu sebeptendir ki kadınlar arasında, olmamış gibi davranma, gizleme gibi davranışlar görülmüştür. Ergenlikle birlikte kadınların cinsel olarak objeleştirildiği ve erkeklerin "cinsel saldırganlıklarının" odağında olduklarını kabul ettikleri kabul edilmektedir. (Cheng ve diğerleri, 2014) Bununla birlikte yaşanan korku ve utancın da cinselleştirilmelerinden kaynaklandığı görülebilmektedir. Görüşmecilerden Özge, regl olduğu dönemi anlatırken "Göğüslerimin belirginleşmeye başladığı dönem" betimlemesini kullanmıştır. Bireylerin hayatındaki bu döneminde korkunun yanında utandırılma refleksinin de yaşıtları tarafından yaşatıldığı görülmüştür. Aynı zamanda mitler de bu utandırılmanın bir parçası olmuştur. Bu konuda belirleyici olan faktörlerden biri, akranlarına göre "erken" veya "geç" regl deneyimleri olmuştur. Görüşmecilerimden ikisi, akranlarından daha erken regl olduklarını belirtirken üçü de akranlarından geç regl olduklarını ifade etmişlerdir. Akranlarından daha erken regl oldularsa bunu gizleme eğiliminde olduklarını belirtmişlerdir. Bunun farklı sebepleri görülmektedir ancak temelde damgalanmaktan çekindikleri için gizlediklerini belirtmişlerdir. Erken regl olduğunu belirten görüşmecilerimden biri ondan önce yalnızca bir kızın regl olduğunu ve çok erken olduğu için kendisinde yanlış bir durum olduğunu düşündüğünü belirtmiştir.

> 6. Sınıftaydım, banyoya girdiğimde regl olduğumu gördüm. Çok korkmuştum, anneme söyledim “Saçmalama, erken daha.” demişti. Okula gittiğimde, diğer arkadaşlarımdan daha farklı hissediyordum. Kimseye anlatmamıştım. (Hülya, 25, Doktor)

Ailelerin erken veya geç regl olan çocuklarına verdikleri tepkiler, bireylerin deneyimlerinde etkili olduğu görülmüştür. Kendilerini “öteki” olarak görmüş ve bu konu hakkında konuşmaktan çekindiklerini belirtmişlerdir.

> Regl olunca boyun uzaması durduğunu duymuştum, daha fazla uzamayacağımı farketmesinler diye arkadaşlarımdan regl olduğumu gizlemiştim. Boyu en uzun olan arkadaşım ne zaman regl olursa ben de o zaman itiraf edecektim.” (Naz, 25, Sanatçı)

Bazı kulaktan dolma bilgilerin varlığı, yine regl konusunda konuşmakta güçlük yaratmıştır. Tarhan, kadınların boy uzamalarının tepe yaptığı yaşların 12-13 yaşlar olduğunu belirtmiştir (2005, s. 31). Ancak boyun tamamen uzamasının durması konusuna değinilmemiştir.

> Bir arkadaşım erken yaşta regl olmuştu ve regl olmanın boyu kısalttığını düşünüyorduk. Arkadaşımız da kısa boyluydu ve sebebinin hep bu olduğunu konuşuyorduk. (Cemre, 25, Reklamcı)

Bunun gibi inançların, beden ve regl ile kurulan ilişkiyi ileriki dönemlerde etkilediği görülmüştür. Benzer motife, geç regl olan görüşmecilerde de rastlanmıştır.

> “Bu sene de olmazsan, doktora gideceğiz haberin olsun.” Annemin bana böyle dediğini hatırlıyorum, yaşıtlarımdan 1 yıl sonra regl olmuştum ama o süreçte sık sık bende yanlış giden bir şeyler olduğunu düşünüyordum. (Gülçin, 25, Reklamcı)

Sağlık problemlerinin yaşanması veya yaşanma ihtimali, görüşmecilerimden dördü için endişe verici problemlerden biri olmaktadır. Bunun temelinde hormonal bozukluklar, yeme davranışları, kalıtsal yatkınlıklar yer almaktadır.

> Ben regl olduğuma şükrediyorum çoğu zaman. Benim anneannem 21 yaşında menapoza girmiş. Benim çocuk sahibi olmak gibi bir hayalim yok ama sana doğduğun andan itibaren verilen özelliğin elinden alınabilmesi ihtimali beni rahatsız ediyor. (Yaprak, 25, Reklamcı)

Saha araştırması sırasında regl deneyiminin görüşmecilerin sekizi için hem endişe verici hem de güven verici olarak benimsendiği anlaşılmaktadır. Temelde doğurganlığı simgelediğini düşündükleri için yaklaşımları çeşitlilik göstermiştir. Görüşmecilerden ikisi bunun yalnızca bir "dönem değişikliği" olduğunu düşünmektedir.

> Karmaşık hissediyorum, birincisi hamile olmadığım için seviniyorum. Bir döngüde olduğumu farkediyorum. Hem çok seviyorum hem nefret ediyorum. Hem çok güçlü hem çok güçsüz hissediyorum. (Hande, 25, Öğrenci)
> Evrimsel süreçte bir hata olduğunu düşünüyorum. Çok saçma hamile kalmadığın için cezalandırılmak. (Hülya, 25, Doktor)
>
> Aslında çok olumlu bakamıyorum. Her ay vücudumuz bir yumurtayı öldürüp dışarı atıyor. Biyolojik olarak üzülüyor bile olabilirim. Çocuk doğurmayı da düşünmeme rağmen yumurtalarım azaldığı için üzülüyorum. (Cansu, 26, Y. Lisans Öğrencisi)

Bu farklılıkların yalnızca aileden kaynaklı olmayabileceğini ve çevresel faktörlerin etkisini de incelemek gerektiğine karar verdikten sonra görüşmecilerin okul yaşantıları üzerine çalışmayı sürdürdüm. Görüşmecilerin tamamı ortaöğretimlerini gördükleri okullarda "regl eğitimi" aldıklarını beyan etmişlerdir. Araştırmacı olarak, bu eğitimin benim okulumda verildiği zamanı hatırlıyorum. Ancak eğitim sonrasında bize verilen pedlerin ne anlama geldiği konusunda aklımdaki soru işaretlerinin gitmediğini de hatırlıyorum. Görüşmecilerimden üçü de bu eğitimlerde regl olma deneyimine dair bir fikir edinmediklerini beyan etmiştir.

> Ben zaten regl olmayacağım ki, diye düşünüp verilen pedi anneme hediye etmiştim. (Cemre, 25, Reklamcı)

Bu eğitimler yalnızca kız öğrencilerin katıldığı bir salonda, reglin biyolojik döngüsünün anlatıldığı bir sunum şeklinde ilerlemiştir. Regl eğitimi sırasında erkek öğrencilerin bu sunumun dışında bırakılmıştır. Sonrasında erkek çocuklarının bir kısmı tarafından merak unsuru olduğunu belirtmişlerdir.

> Ped nasıl kullanılır eğitimi aldığımı hatırlıyorum. Çıkışında erkek öğrenciler yanımıza gelip "Size ne verdiklerini biliyoruz." diyip çantalarımızdan pedi çıkarmışlardı. (Ayça, 25, Doktor)

Erkeklerin bu alandan dışlanmasının iki farklı sonucu olmuştur. Birincisi kadınların regli ile ilgili gizemli yapılarına duyulan merak, ikincisi de mahremiyet olgusunun pekişmesi. Regle dair genel geçer bilgilerin erkekler tarafından benimsenmiş olması, kadınların gizleme ihtiyacını artırmıştır. Özellikle regl öncesi PMS dönemi ile ilgili görüşmecilerden ikisi, erkeklerin PMS dönemlerine ön yargılarından kurtulmak için regl hakkında konuşmadıklarını söylemiştir.

> "İşte siz böylesiniz, regl olunca kendinize hakim olamıyorsunuz. Dengesizsiniz." Hep bu tepkiyle karşılaşıyorum. (Hande, 25, Lisans Öğrencisi)

> Herkes aynı şeyi deneyimliyormuş gibi davranılması beni daha çok geriyor. Hormonal değişiklikler oluyor tabii ki ama erkekler tarafından avutulmayı sevmiyorum. (Yaprak, 25, Reklamcı)

Bazı görüşmecilerim ise özellikle yakın çevrelerindeki erkeklerin ve babalarının bu konu hakkında konuşulmasından rahatsızlık duyacağını düşündüğü ve rahatsızlık vermemek için konuşmadığını belirtmiştir. Bunun yanında varsayımsal olarak erkeklerin bu konu hakkında bilgi sahibi olmadıkları da düşünülmektedir.

> Sağlıkla ilgili bir durum olursa ailemle konuşurum tabii ki. Ama aile derken baba değil değil mi? O ne anlayacak çünkü, "Akıntı ne?" Der." (Cemre, 25, Reklamcı)

Mahremiyet ihtiyacı, eğitimcilerin de pekiştirmesiyle birlikte reglin en mühim konularından biri haline gelmiştir. Ailede olduğu kadar çevresinde de erkekler ile konuşmaktan imtina edilmesinin yanında kadınlarla olan iletişimi de

kısıtlandırmıştır. Görüşmecilerden dördü cinsel sağlığına ve regliye dair konuları hiç kimse ile özel olarak paylaşmadığından bahsetmiştir. Bunun en büyük sebebi “mahrem” bulunması olmuştur.

> Ne kadar modern olduğumu düşünsem de çok yakın kız arkadaşlarımla bile ilk cinsel deneyimimi paylaşmadım. Eğer konuşuluyor olsaydı da bunu sır olarak değerlendiririz.” (Yaprak, 25, Reklamcı)

> Yakın bir arkadaşımla regllerimiz denk gelince konuşmaya başladık. Ama ben bunu bir erkeğe asla söylemem. Bir erkekle genel olarak çok samimi olamadığımdan da olabilir. Ama benim için çok mahrem açıkçası bu konu. Zaten burada (Almanya) kimse bunu samimiyet olarak düşünmez, kimsenin umrunda da olmaz. (Cansu, 25, Y. Lisans Öğrencisi)

Mahremiyetin değerlendirilmesinin, kişilerin öz-takip yöntemlerine de yansıdığı görülmüştür. Araştırmacı olarak kendi deneyimlerim, mahremiyeti algılama biçimimi sorgularken belirleyici olmuştur. Tamamen kişisel bir alan olan telefonun içerisindeki bir mobil uygulamalara dair ne kadar dürüst olabildiğimi sorgulamayla sürece başlamıştım. Reglin yanında cinsel sağlığa dair detayların girilmesi, uygulamanın doğruluk payını artırırken kullanıcıya da daha doğru bir öngörü sunmayı sağlamaktadır. Görüşmecilerimden 7’si uygulamayı kullanırken belirtileri de girdiklerini ifade etmişlerdir. Hatta Hande, uygulamayı cinsel sağlığı için özel bir günlük olarak kullandığını ifade etmiştir. Hande’nin aynı zamanda cinsellik ve regl üzerine ettikleri sohbetleri bir sosyalleşme biçimi olarak tanımlamıştır.

> Şu an bizim sosyalleşmemiz de cinsellik üzerine olabiliyor. Ailemizle hiç konuşmadığımız konular bunlar. Onların bizim zamanımızda bu kadar ifade alanları da yokmuş zaten. Yine de kendi aralarında paylaştıklarını düşünüyorum. Bizim kadar reglleriyle iç içe değillerdir belki. Şu an ben regl uygulamasını bile her gün kullanıyorum. Takvim kısmına günlük notlarımı yazıyorum. (Hande, 25, Lisans Öğrencisi)

Araştırmacı olarak ben, regl uygulamalarına açıklıkla yazamadığımı fark ettim. Regli konuşmaktan cinsel sağlığım hakkında gerekli adımları atmaktan çekinen bir kadın olmasam da, orada gireceğim cinsel hayatıma dair verilerin benim aleyhime kullanılabilecek "mahrem" bir bilgiyi ortaya çıkarabileceğine dair kuşku duyuyorum. Bilgilerin depolanmasıyla ve üçüncü taraf uygulamaların erişimi hakkında güven ortamının oluşturulmaması, uygulamanın birebir öz-takibimi yapmam açısından kullanışlı olmadığını düşünüyorum. Bunun yanında dijital verilerin korunması ve saklanmasının görüşmecilerim üzerinde nasıl bir fikir uyandırdığını da sorgulama ihtiyacı hissettim.

Görüşmecilerimden dokuzu uygulamaya verdikleri bilgilerden etkilenmediklerini söylemiştir. Bu konudaki ortak görüş, uygulamaya verilen bilgilerin zararına olmayacağına dolayısıyla doğruluk payı yüksek tahminleri vermeye devam ettikçe regl bilgilerini vermeye devam edeceklerini açıklamışlardır.

> Bu bilgilerimi napacaklar diye düşünüyorum açıkçası. Organ mafyası için lazım olabilir en fazla. (Hande, 25, Lisans Öğrencisi)

Uygulamanın yapısı gereği kişinin oldukça mahrem bulduğu bilgileri içermesi, samimi bir atmosfer yarattığı için ve tutarlı olduğu için başarılı kabul edilmektedir. Aynı zamanda kullanıcılar, verilerin gizliliği konusunda bir eşiğin aşıldığını düşünmektedirler. Zygmunt Bauman ve David Lyon'un *Akışkan Tüketim* (2016) yapıtında belirttikleri gibi, algoritmaların verilerin gizliliği ve gözetime dahil olmasında temel olarak tüketicinin tüketme arzusunu besleme ihtiyacı yatmaktadır. Kişiselleştirilmiş, kendi fikirlerimizle donatılmış bir internet deneyimi yaşayan kullanıcıların "alışılmış şeylere olan arzumuzu tetikledikleri ve bilinmeyen tehlikelere karşı duyarsızlaştıran bir otopropaganda" yöntemi olduğunu savunmaktadırlar. (Bauman, Lyon, 2016, s. 138) Görüşmecilerimin görüşlerine paralel olarak Bauman, Amazon'un kişiselleştirilmiş önerileri ile ilgili fikirlerini şöyle beyan etmiştir:

> Amazon servis sağlayıcıları artık benim seçimlerimi veya hobilerimi benden daha iyi biliyor. Artık onların önerilerini reklam gibi değil, kitap piyasası ormanındaki gezintiyi kolaylaştıran dostça yardımlar olarak görüyorum. Dolayısıyla, minnettarım. Her yeni alışverişim de, onların veritabanındaki seçimlerimi güncellemenin ve gelecekteki alışverişlerimi eksiksiz biçimde yönetmenin de ücretini ödemiş oluyorum. (2016, s. 140)

Tüketimi kolaylaştıracak şekilde kişiselleştirilmiş verilerin paylaşımı, "kendi yararlarına" olduğu sürece kullanıcılar için sorun olmadığı yönünde ortak görüş ortaya koymuşlardır.

> Döngümü girmek bana güvensiz hissettirmiyor, E-devlet'te daha büyük bilgilerimiz var ve onlar daha güvensiz muhtemelen. (Burcu, 23, Reklamcı)

Bu uygulamaların diğer mobil uygulamalardan farkı bu mahremiyeti sağlamış olmalarıdır. Kullanıcılar her ne kadar bunun daha özel bir alan olduğunu düşünse de 2016 yılında yapılan bir araştırmada, Glow isimli regl takip uygulamasının kullanıcılarının açık izni olmadan, hesapları bağlamasını sağlayan güvenlik açıkları ortaya çıkmıştır. Bunun yanında benzer bir uygulama olan Flo'nun Wall Street Journal tarafından kullanıcı verilerini Facebook ile paylaştığı ortaya çıkmıştır. (Fowler ve diğerleri, 2020) Bu verilerin günümüzün en değerli sermayelerinden biri olduğu görülmektedir. Günümüzde şirketlerin bu veriler ile bu oranda ilgilenmesinin sebeplerini, Dan Cuiriak (2020) üç temel başlıkta incelemiştir: Verimliliği artırmak ve maliyetleri azaltmak; piyasaya yeni ürünler tanıtarak mevcut piyasanın aktörlerini değiştirebilmek; endüstrileri baştan aşağıya değiştirebilme gücünü elde etmek. Bütün bu gelişmelerin şirketler tarafından uygulanıyor olmasının en önemli kaynağı, sürekli gelişen makine öğrenme teknolojileri ile verilerin işleniyor olmasıdır. Şirketlerin etki alanlarını artırmak için veriye dayalı ekonominin gelirin "rant payında" artışa sebep olduğu görülmüştür. İnsan kaynaklı bilgi sermayesi, yapay zeka teknolojilerinin yaygınlaşması ile önem kazanacaktır. (Cuiriak, 2020)

Verilerimizin kullanılması ve toplanıyor olduğunu bilmelerine karşın kullanıcıların verileri paylaşmakta bir beis görmemesi, dijital alanın aynı zamanda mahrem kabul edilldiğini göstermektedir. Kullanıcıların gün içerisinde pedlerini tuvalete götürürken saklama ihtiyacı hissetmesi, ancak dijital olarak regl ve cinsel sağlık bilgilerinin paylaşılmasında bir sakınca görmemeleri, dijitalin özel alana ait görüldüğünü göstermektedir.

5.3.3. Öz-Takip Uygulamaları ve İktidar

Enformasyonel kapitalizmin para birimi olarak nitelendirebileceğimiz verilerin, uygulamalar yoluyla üçüncü taraf izleyicilere açık hale getirildiğinden bahsetmiştik. Verilerin meşru veyahut gayrimeşru yollarla kullanılabilecek olması, kültürel ve ekonomik olarak kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Verilerin toplanması arttıkça elde edilen verilerin işlenme boyutları da büyükmekte, veri sahiplerinin izlerinin kaybolması ihtimali giderek azalmaktadır. Birbirine örülen veriler sonucunda “gözetleme toplumu” ortaya çıkmıştır. (Smith, 2016) Ne zaman ve ne ölçüde gözetlendiklerini bilemedikleri ve buna göre davranışlarını regüle ettikleri gözetleme toplumunda amaç kendi kendisini dizginleyebilen bir toplum anlayışını ortaya koymaktadır. Dijital ayak izlerinin toplanması da Foucault’nun Panoptikonizm kavramıyla benzemektedir. Bentham’ın tasarladığı bir hapishane modeli olan Panoptikon, merkezinde bir gardiyanın yer aldığı ve etrafında hücrelerin bulunduğu bir yapıyı anlatmaktadır. Mahkumlar, iktidarın onları ne zaman gözetlediğini bilmedikleri bu yapının içerisinde her an gözetim altında hareket etmektedirler. Günümüz toplumunda, katılımcının dijital araçlar kullanarak gözetleme mekanizmasına girdiğini görebilmekteyiz. Giyilebilir teknolojilerle birlikte öz-takip uygulamalarının yaygınlaşması da bu kontrol ağının genişlediğini göstermektedir. Teknolojinin gelişmesiyle Foucault’nun iktidar anlayışı için yeni bir gözetleme mekanizması gelişmesi anlamına gelmektedir. Bu yolla kullanıcılar kendi rızalarıyla bu sisteme dahil olurken “optimum insan” formuna gelmek için çaba sarfetmektedirler. Dijital ayak izinin

gözetiminin de hangi ölçüde yapılacağı ve bu konudaki güvenlik açıklarının tamamen giderilmemiş olması verilerin güvenliği için endişe verici olmaktadır.

Bunun yanısıra kişinin kendisini sürekli takip etmesiyle birlikte “hastalık” odaklı bir bakış edindiğini söyleyebiliriz. Görüşmecilerden üç tanesinin cinsel sağlık sorunları yaşıyorlarsa bunu regl takip uygulaması üzerinden kontrollü bir şekilde yürüttüklerini ifade etmişlerdir.

> Doğum kontrol hapı kullandığım süre boyunca 24 beyaz hap 4 pembe haptan oluşan bir ilaç kullandım. 4 pembe hapı içtiğim günlerden birinde regl olmam gerekiyordu. Onun takibini Pepapp üzerinden yürüttüm. Sağlamasını yapmak gibiydi benim için. (Yaprak, 25, Reklamcı)

> D vitaminini bana hatırlatması için eklemiştim mesela, cinsel ilişki ve ilaçlarımın takibini de buradan yapıyorum. (Hülya, 25, Doktor)

Buraj’a göre bu döneme dair en ayırt edici özellik, bireylerin kendi kontrollerini kendi ellerinde tutuyor olmasıdır. (2018) Bu öz-takip sistematik bir kontrol mekanizması yaratmaktadır. Kişinin sağlığı konusunda sorumlulukları eline almasının da bunun bir sonucu olarak düşünebilmekteyiz. Normativitenin getirdiği ortalama sağlıklı vatandaş olma ihtiyacı, kişinin kendi sağlığını sürekli kontrol altında tutmasına sebebiyet vermiştir. Foucauldian bir bakışla bu öz-takip mekanizmalarına uyum sağlamak, iktidarın gözetleme yapısına uyum sağlamak demektir. Günümüzde sağlık ve fitlik üzerine kurulu bir anlatının etkili olduğunu görmekteyiz. Sağlıklı yaşam için harekete geçilmesi için gerekli adımların atılması konusunda Amerika ve Avrupa’da sağlık politikaları yaygınlaştırılmaktadır. (Sharon, 2017) Yakın gelecekte insan sağlığı üzerine gerçekleştirilecek adımlarda ise şu anda giyilebilen veyahut mobil teknolojilerin elde ettiği verilerden yararlanılacağını söylemek mümkündür. İnsan bedeninin öz-takip yöntemleriyle sağlıklı olacağı anlatısı yaygınlaşmıştır. Böylece insan kendi bedeninde gücünü hissedebilmektedir. Oysaki güç ilişkileri izin verdiği boyutta insan, öz-takibini dijital olarak gerçekleştirmektedir. Ve bunu yaparken

verdiği bilgileri, onlar için tüketim veya kontrol mekanizmasına dahil etmek için kullanmaktadır. Dolayısıyla söylenebilir ki teknolojik gelişmeleri kullananlardan ziyade tasarlayanlar iktidar gücünü elinde tutmaktadır. (Lifkova, 2019) Kullanıcılar olarak uygulamaların bize verdiği öz-takip imkanıyla bedenimizle ilgili daha kontrol sahibi olabiliriz. Ancak Foucault'nun biyopolitik görüşünün katkısıyla bedenlerimiz üzerinde tahakküm kurabilecek bir verileşme ağının içerisinde olduğumuzu da unutmamak gerekmektedir. Normativiteye uygun olarak güç yapıları değişmekte ve gelişmektedir.

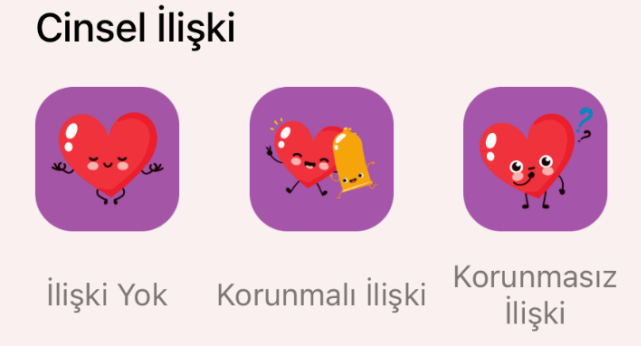
5.3.4 Kuir Kapsayıcı Kullanıcı Deneyimi Mümkün Mü?

Kullanıcı deneyimi, uygulamanın tasarım süreciyle başlamaktadır. Sosyokültürel bağlamda tasarım dilinin daha dinamik bir yapısı olduğunu söylemek mümkündür. Bunun sonucunda tasarımın dahil olduğu süreçler giderek daha eleştirel bir zemine taşınmıştır ve farklı tasarım türleri tartışılmaya başlanmıştır. Bunlardan birisi de kapsayıcı tasarımdır. (Luck, 2018) Ortaya çıkmasının temel sebebi, tasarlanan ürünün herkes tarafından benimsenebilecek kapsayıcılıkta olmasını sağlamaktır. İktidarın biyolojik normativitesine karşın cinsel, ırksal, sınıfsal ve fiziksel normların ötesinde "herkes için deneyimler" oluşturulması hedeflenmektedir. Bu açıdan regl takip uygulamalarının kapsayıcılığı üzerinden bir tartışma açmanın, teknolojik gelişmelerin tasarım dili için yol gösterici olabilmesini umuyorum.

Regl takip uygulamalarından araştırmaya dahil edilen Pepapp, biyolojik olarak kadın atanan bireylerin kullanımı için tasarlanmış bir arayüze sahiptir. Kuir deneyimler ve kadın+'ların deneyimleri açısından kullanıma açık olmadığı görülmektedir. Bunun sebeplerinden en önemlisi, kültürel olarak regle atanan cinsiyetin heteroseksüel cis kadın olarak kabul görmüş olmasıdır. Doğurganlığın biyolojik kadınlara özgü bir deneyim olmasına karşın cinsel sağlık kadın+'lar için de konuşulması ve ele alınması elzem bir konu olmaktadır. Pepapp uygulamasında gördüğümüz "cinsel birliktelik" belirtilerini girerken heteronormatif ilişki kalıplarına göre bir tercih yapılabilmektedir. Aynı zamanda

bu yaklaşım, kadınların cinsel yaşamları hakkında korumacı ve daima tetikte olmaları gerektiği fikrini pekiştirmektedir. Uygulamada açıkça veya örtülü olarak kadınlara yüklenen toplumsal normun annelik ve kadınlık rolleri üzerinden pekiştirildiği görülmektedir. Heteronormatif kalıplar içerisinde sıkıştırılmış uygulama yapısı, aynı zamanda cis kadınlara da kadınlıkları ile ilgili yönlendirmeler yapmaktadır. (Thomas ve Lupton, 2015)

Görsel 14: Pepapp Cinsel İlişki Kayıt Ekranı

Cinsel sağlık ve regl konularında bir "Super App" olma özelliği taşıyan Pepapp'in kullandığı tasarım dilinde de benzer toplumsal kodların benimsendiği görülmektedir. Korunmalı ilişki için tercih edilen ikon prezervatif olmuştur. Normatif olarak ilişkinin bir erkek ve bir kadın tarafından yaşandığı ön kabulü ile kuir dışlayıcı bir yaklaşım benimsenmiştir.

Dijital teknolojilerdeki cinsiyet eşitsizliğine dayalı güç dengelerini ortadan kaldırmayı amaçlayan siberfeminizm, dezavantajlı konumdaki kadın ve kadın+'lara da bir alan açmayı amaçlamıştır. Çevrimiçi mücadele ile çevrimdışı mücadele iç içe olmalıdır. (Daniels, 2009) Ataerkil dijital yapının kadınlar için de güvenli bir alan haline gelmesi, kapsayıcılığın benimsenmesiyle sağlanacaktır. Kuir bireylerin cinsel sağlığını ve cinsel yaşamının görmezden gelinmesi, kuir deneyimlere karşı yaratılan önyargıları pekiştirmektedir. Dijital teknolojilerde de bunun izlerini görmekteyiz. Araştırmaya dahil edilen kadınların bu konudaki deneyimleri ise çeşitlilik göstermiştir. Görüşmecilerden dördü kuir kimlikleri olduğunu beyan ederken yalnızca bir tanesi uygulamanın kendisini kapsamadığını öne sürmüştür. Uygulamanın kendisini kapsadığını düşünen üç kuir görüşmecinin hepsi biseksüel cis kadın olduklarını belirtmişlerdir. Bunun

yanında kapsanmadığı kanaatinde olan görüşmeci ise ikili olmayan cinsiyete ait ve lezbiyen olduğunu belirtmiştir. Cinsel yönelimlerin bireylerin kapsayıcılıklarında belirleyici olmadığını görebiliyoruz. Bunun yanında biseksüel olduğunu beyan eden görüşmeciler, doğurganlığın biyolojik olarak heteroseksüel bir eylem olması sebebiyle uygulamanın heteronormatif kalıplar içerisinde olmasını önemsemediklerini söylemişlerdir.

> Kapsayıcı olmayabilecek neyi var diye düşünüyorum. Doğurganlık, penis ve vajinayı içeriyor ama bu biyolojik bir konu sonuçta. Bu yüzden uygulamanın ayrıştırıcı olduğunu düşünmüyorum. (Buse, 23, Öğrenci)

İkili olmayan cinsiyetteki görüşmeci ise konuyu cinsel sağlık bağlamında da değerlendirmek gerektiğini öne sürmüştür. Kuir bireylerin cinsel sağlıkları konusunda önyargılar ile karşılaştıkları ve çeşitli stigmalara hapsedildiklerini söylemiştir. Bununla birlikte mahremiyet olgusunda olduğu gibi utanç duygusu ve gizleme temaları ortaya çıkmıştır.

> Lezbiyen ve non-binary kişiliğim yüzünden cinsel sağlık ile ilgili yaptırdığım her testte çevremdekilere açıklama yapmak zorunda hissediyorum. (Naz, 25, Sanatçı)

SONUÇ

Bu araştırma kadın sağlığının deneyimlenmesinde dijital teknolojilerdeki cinsiyet eşitsizliğinin rolünü ve bu teknolojilerin güç ilişkilerini incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Kadın sağlığı üzerine regl takip uygulamalarını kullanan genç kadınlar ve kadın+ların deneyimlerinden yola çıkılan araştırmada nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Araştırmacı olarak araştırmanın öznesi olmak ve oto-etnografik yöntemlerden faydalanmak, derinlemesine bir anlayış sunabilmek adına faydalı olmuştur. Araştırmanın temel soruları "Türkiye'de regl takip mobil uygulamalarını kullanan bireyler uygulamayı nasıl deneyimlemektedirler?", "Sosyo-kültürel bakımdan reglin uygulama üzerinden takibinin yapılması Türkiye bağlamında kullanıcılar için nasıl anlamlar oluşturmaktadır?" ve "Menstruasyon döngüsünün uygulama yoluyla takip edilmesi bedenin dijitalleşmesi üzerindeki ilişkisi nasıldır?" olmuştur. Bu sorulara yanıt aramak için yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Bu bölümde, çalışma sonucunda ortaya çıkan bulgular değerlendirilecektir. Ayrıca gelecekte uygulanabilecek çözümler ve araştırmanın kısıtlarından bahsedilecektir.

Kadınların sağlık sorunlarında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yanında iktidarların politikaları da etkili rol oynamaktadır. Kadın sağlığını bu yönüyle bireysel sağlık sorunları olarak değerlendirmek yerine bütüncül bir anlayış benimsenmelidir. İnci Çınarlı, *21. Yüzyıl İçin Sağlık İletişimi* eserinde, sağlığın boyutlarını belirli şemalar ile incelemiştir. (Çınarlı, 2020, s. 20) Şemanın çekirdeğinde; Fiziksel Sağlık, Zihinsel Sağlık, Sosyal Sağlık, Cinsel Sağlık, Ahlaki ve Duygusal Sağlık gelmektedir. Bu temel sağlık elementleri bireysel sağlığı oluşturur. Onu çevreleyen yapı, toplumsal boyuttur. Toplumun sağlığı toplumun kendi içerisinde bölümlerinin yapılandırma biçimiyle ilgilidir. Barınma, gıda, para kazanmak gibi konular toplumsal sağlığa tabiidir. Çevresel sağlık ise, toplumsal sağlığı da kapsayan en geniş kümedir. Fiziksel çevre koşulları, hijyen, ev, ulaşım gibi temel ihtiyaçları kapsamaktadır. (Naido ve Wills'ten akt., Çınarlı,

s. 20 -21) Sağlığa bütünsel yaklaşım modeli ile sağlığın biyolojik olduğu kadar politik, ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etmenleri de kapsadığı görülmektedir.

Kültürel olarak kadın bedeninin “mahremiyeti” de sağlığını ele alış biçimini etkilemektedir. Berktay, “Hiyerarşik ataerkil toplumlarla kadınlar, duyguların, ilişkilerin, bağlılıkların ve “namus” kavramının taşıyıcıları oldukları gibi mülkiyetin de taşıyıcısı olabilirler.” demiştir (2020, s.133). Bunun sonucunda “mahrem” olana ait görülen kadının toplumsal denetimi ve baskısı pekiştirilmektedir. Türkiye gibi çoğunluğu Müslüman olan kültürlerde de kadının özsel değerinin bedene indirgendiğini göstermektedir. Dolayısıyla kadınların beden sağlığına yaklaşımında kültürel değerlerin gücü azımsanmamalıdır. Kadın erkek dualitesinde, Türkiye’deki ünlü İslamcı kimliklerden biri olan İsmet Özel’in “erkeklerin bir derece üstün olduğunu söylüyorum.” beyanı ile kadının bedensel farklılıkları baz alınarak dini açıdan erkeklerden “bir derece” geride olduğu inancı yerleştirilmiştir (Özel’den akt, Berktay, 2020 s. 137). Kadınların damgalandığı “mahrem”, “namus” sıfatları, İslam dininde kadınların cinselliklerine duyulan korku ile bağdaşmaktadır. Kadın cinselliğinin “Fitne” olduğunu düşünen din insanları, kadının özel alana yani “harim”e olan bağlılığını ve kadın bedeninin örtünmesini bu şekilde meşru kılar. Bakan erkek için fizyolojik olarak bir “tehlike” arzeden kadın, “ümmet” yani kamusal alana çıkarken, “yokmuş gibi” giyinmelidir (Berktay, 2020, s. 173). Kadının kamusal alandaki varlığının fizyolojik farklılıklar nedeniyle mücadele alanı haline gelmesiyle, dijital teknolojilerin kullanımı, dijital okur yazarlığı olan kadınlar için de devrim niteliğinde olmuştur. Halk sağlığı enformasyonu konusunda kitle iletişim araçlarının en etkili yöntem olması, sağlık alanındaki gelişmelerin teknolojik altyapısını da güçlendirmiştir. Bu yönüyle, dijital okur yazarlığı yüksek kişilerin kültürel olarak toplumsal cinsiyet rollerinden farklı perspektifler kazanabildiklerini söylemek mümkündür. Görüşmecilerin tamamında görülen motif de bu şekilde olmuştur. Ailelerinden öğrendikleri toplumsal baskıları, “kendileri gibi olan” kadınlar ile kurdukları sanal ağlar ile aşmakta ve

ailelerinden, toplumdan öğrendiklerinden farklı düşünme eğiliminde olmaktadırlar. Ancak bu konuda, kitle iletişim araçlarına erişimi olan kadınlar ve olmayan kadınlar arasındaki eşitsizliğin güç geçtikçe artması endişe verici olmaktadır. Bilgiye erişimi olan bireyler ile olmayanlar arasındaki dengesizlik, halk sağlığı adına engel teşkil etmektedir. (Çınarlı, 2020, s.149)

Araştırmanın hedefindeki dijital okur yazarlığı yüksek kadınlar, mobil uygulamalar yoluyla üreme sağlıklarını, takip ve "kontrol" edebilmeye başlamışlardır. Ovülasyon tarihlerini ve olası regl, PMS gibi döngüleri gösteren bir mobil uygulama olan "Pepapp" yardımıyla kadınlar, istenmeyen gebelikler üzerinde daha hakim kararlar alabilmektedir. Ayrıca regl döngülerinde yaşanan bir aksamayı bu takvimler yardımıyla kolayca tespit edip aksiyon alabilmektedirler. Görüşmecilerim bu yönüyle regle ve üreme sağlığına bakışlarında regl uygulamalarının, yeni bir perspektif kazandırdıklarından bahsemişlerdir. Bunun yanında, farklı özellikleri içermesi, uygulama içinde vakit geçirmeyi artırmayı sağlarken kadınların bilgi alabildikleri, forum olarak kullanabildikleri ve keyifli vakit geçirebildikleri bir sosyal ağ konumuna gelmiştir.
Bu yönüyle Pepapp'i aynı zamanda kadınlar için sosyal bir mecra olarak değerlendirmek de mümkündür. Böylece, kadının özel alanı içerisinde sanal olarak dahil olduğu bir kamusal alan sağlanmıştır. Kadınlar kimlikleri ile var olma mücadelesinde hem çevrimiçi hem de çevrimdışı bilinç kazanmışlardır. Araştırmanın bu bilinç dışında kalan kültürel, siyasi boyutunu inceleyebilmek amacıyla belirli bir bilinç seviyesinde ve dijital okuryazarlık sahibi genç kadınlar, çalışmaya dahil edilmiştir. Kadınların büyüdükleri ailelerin, orta sınıf olmalarına karşın, farklı geleneksel yapılardan oluşmaları, ilerideki dönemde bu kadınların regl ve kendi bedenleri ile olan bağını değiştirmiştir. Bunun ışığında bireylerin regl deneyimleri de değişmiştir

Değişen Pratikler

Görüşmecilerin tamamı regl takip uygulamalarını kullanmadan önce de regli deneyimleyen kadınlardan oluşmaktadır. Bu kadınların uygulama öncesi takip yöntemleri iki kategoride incelenmiştir. Birinci grup, ajandasına veya takvime not almak yoluyla regllerini takip etmiştir. Bu gruptaki kadınların ayırt edici özellikleri olarak aileleri ile kurdukları iletişim olduğu görülmüştür. Aileleri tarafından menarş öncesi eğitim verilmiş kadınlar, regllerini takip ederken diğer gruptaki kadınlara göre daha hassas davranmışlardır. Bununla birlikte öz-takibin daha sıklıkla ve detaylı olarak yapıldığı görülmüştür. Bu grubun içerisinde hormonal sağlık sorunları nedeniyle regllerini menarştan itibaren düzenli olarak takip etmek zorunda kalmış kadınlar da yer almaktadır. Hastalığın kontrol altında tutulması, bireylerdeki öz farkındalığı genç yaştan itibaren geliştirmiştir.

İkinci gruptaki kadınlar ise uygulamadan önce regllerini takip etmediklerini beyan etmişlerdir. Tahmini olarak belirli tarihlerde olacaklarını söyleyen kadınların regllerini takip etmemelerinde muhafazakar aile yapısı etkenlerden biri olmuştur. Dini olarak kadınların regl olduktan sonra olgunlaştıkları inancı ve dini yaptırımlarla karşılaşmaya başlayacak olmaları temel motivasyonları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bilgi dahilinde ilk regl olduklarında kadınlar, regllerini gizlemeye eğilimi göstermişlerdir. Bu sebeple menarşlarının devamındaki birkaç döngülerinde gerekli sağlık ürünlerine erişimleri sağlanmamıştır. Regllerini takip etmeyen kadınlardan bazıları ise akran utandırmaları ve “mitler” nedeniyle regllerini gizlemiştir. Bu mitlerin yoğunlukla kısırlık ve boy uzaması ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu gruptaki kadınlar benzer yaştaki kadınlardan daha erken veya daha geç regl oldukları için hissettikleri utanç duygusu nedeniyle bu eğilimde olmuşlardır. Bunun yanında ergenliğe girmenin verdiği bir utanç duygusunun da on kadından dördünde olduğu saptanmıştır. Regl olmayı, ergenliğe girişin bir işareti olarak gören kadınlar hemcinslerine olduğu kadar karşı cinslere karşı da bir utanç duygusu beslemişlerdir. Bu utanç duygusunun temelinde, kadınların regle duyduğu tiksinti ile birlikte, olgunlaşmanın getirdiği

sorumlulukların farkında olmak da yer almaktadır. Olgunlaşma ile belirgin hale gelen kadınla erkeğin toplumsal rolleri, kadınlar için toplumsal baskıyı artıran bir nitelik taşımaktadır. Fizyolojik değişimlerle birlikte, toplumun bakış açısının değişmesiyle kadın kendi bedenine karşı yabancılaşma ve utanç duyma duyguları geliştirir. Beauvoir, bu konuda annelerin de kızlarına regl hakkında biyolojik yerine toplumsal bilgileri vermeye daha yatkın olmalarını, çok eskiye dayanan, kadın bedeninin anlamlandırılamamasına bağlı erkeklerin yaşadığı korkuya bağlamıştır. (1993) Utandırılmanın yanında en çok karşılaşılan tepkilerden bir diğeri bu nedenle “korku” olmuştur. Korku, regl hakkında bilinçlendirilmiş olsalar dahi on kadından sekizi tarafından deneyimlenmiştir. Bu duygunun altında, beden ile kurulan muğlak ilişki, dini olarak regl olmanın toplumdaki rolü ve ergenliğe geçişte bireylerin ne ile karşılaşacaklarını bilmemelerinden kaynaklı yaşadıkları belirsizlik olmuştur. Reglin gizliliğine karşı toplumsal konsensüs, korku ile karşılaşan kadınların destek almaları konusunda engelleyici olmuştur. Saklama kültürü, Türkiye toplumunda regl olan kadınlar için ortak bir deneyim olmaktadır.

Görüşmecilerin tamamı için regl takibi uygulamaları, cinsel sağlıklarına olan ilgiyi artırmıştır ve regl döngüsünün uygulama yoluyla takip edilen bir olgu olduğunu benimsemişlerdir. Bununla birlikte kendi cinsel sağlıkları ile ilgili bir sorun yaşadıklarında uygulamadan ve dışarıdan destek alma eğilimi, analog olarak regllerini takip ettikleri döneme göre belirgin bir artış göstermiştir.

Görüşmecilerin hiçbirinde, geleneksel regl ritüelleri yapılmamıştır. Menarşını geçiren kız çocuğuna tokat atmak, çocukların zıplamalarını yasaklamak gibi adetlerin bu araştırma grubunda gerçekleşmediği gözlemlenmiştir. (Vargün, 2021)

Dijital olarak verilerin uygulamaya işlenmesi, görüşmeciler için bir kaygı unsuru olmamıştır. Dijital okuryazarlığın artmasıyla birlikte verilerin takibini yapma kabiliyetinin artmasına karşın kadınlar, uygulama içerisindeki verilerin onlar için

bir sorun teşkil etmediğini belirtmiştir. Kadınlar için önemli olanın, uygulamanın doğru saptamalar yapması olmuştur. Ayrıca bu verilerin verilmesinin karşılığında beklenmedik bir anda regl olacakları endişesinden kurtulduklarını belirtmişlerdir.

Öz-Takip ve İktidar İlişkisi

Öz-takip yöntemlerinin bireysel bir sağlık kontrolü sağlamasının, dijital teknolojilerin tıbbileştirilmesi yoluyla hayatımızda yer edindiğini görmekteyiz. Beden sağlığı hakkında talep ettiğimizden fazla bilgiye kolayca erişebiliyor olmak, bedenlerimiz üzerinde daimi bir tahakküm kurmamıza yol açmıştır. İktidar olarak kendi bedenimize hükmederken, iktidar politikalarının da bunu bir kontrol mekanizması olarak kullanmaları iki taraflı bir regülasyon sağlamaktadır. Sanders, bu teknolojilerin, neoliberal stratejilerin bedenleri metalaştırmaya yönelik bir hareket olduğunu ifade ederek kullanıcılar için ‘direniş mikro politikası’na katılmaları gerektiğini savunan alanyazınına karşı çıkmıştır. Kişilerin bedenleri üzerinde kurdukları tahakkümün verdiği hazzın, uygulamaları kullanmayarak ortadan kaldırma politikalarından daha baskın geleceğini iddia etmiştir (Sanders, 2016)

Günümüzde bir tercih olarak sağlık verilerimizi verebildiğimiz uygulamaların yanında devletler yoluyla sağlık bilgilerimizin toplandığı bazı kaynaklar da mevcuttur. Türkiye’de, devletin sağlık sisteminin denetlenmesi ve idaresi için kullandığı E-Nabız bunlardan birisidir. Biz uygulamaya regl takip uygulamalarında olduğu gibi bilgilerimizi girmiyor olsak bile, kayıtlarımız, hastalıklarımız, randevularımız gibi birçok bedensel sağlığımıza dair bilginin depolandığını görebilmekteyiz. Regl takip uygulamalarının devlet eliyle denetlenen sistemlere engtegre edilmediğini biliyoruz - şimdilik. Ancak ilerleyen dönemde, cinsel sağlığımızın devlete bağlı kurumlar içerisinde de denetlenebileceğini öngörebiliriz. Biyoiktidarın güç alanı genişledikçe bedenler üzerindeki hakimiyeti de artacaktır.

Kapsayıcılık

Hakimiyetin, genişletilmesi açısından ele alınması gereken tek mevzu teknolojik gelişmeler değildir. Bununla birlikte öz-takibe dayalı sağlık teknolojilerinin herkesin deneyimi için kapsayıcı olması göz önünde bulundurulmalıdır. Kapsayıcılığın uygulamalar ve gelişen teknolojiler için önemi, çevrimdışı olarak normativite dışında kalan bireylerin ötekileştirilme deneyimlerinin çevrimiçi ortamda da görülmesinden kaynaklanmaktadır. “Öteki” için de bir ifade alanının oluşturulması, kullanımın yaygınlaşması ile sonuçlanacaktır.

Araştırmanın kapsamını kuir deneyimler için uygulamaların kapsayıcı olup olmadığı ile sınırlandırmıştım. Bunun sonunca kuir bireylerin cinsel yönelimlerinin uygulamanın kapsayıcılığı ile ilgili bir sorun yaşamalarında etken olmadığı ortaya çıkmıştır. Görüşmecilerden dördü kuir olduğunu beyan ederken yalnızca biri uygulamanın dışlayıcı olduğunu beyan etmiştir. Cinsiyet kimliklerini kadın olarak ifade eden bireylerin bu konuda bir hassasiyetleri bulunmadığı görüşmecilerden gelen dönütlerle belirlenmiştir. Araştırmayı planlarken kapsayıcılığın, kuir bireylerin regl takip uygulamaları üzerinde daha büyük bir tartışma açacağını tahmin etmiştim. Ancak, yaptığım görüşmeciler sonucunda kadınların büyük çoğunlukla bu konu ile ilgili bir çekincelerinin olmadığı görülmüştür. İkili cinsiyet kimliklerinin dışında olduğunu beyan eden görüşmecimin ise bu konuda çevrimdışı problemlerinin çevrimiçi problemlerini desteklediğini söylemiştir. İkili cinsiyet kimliklerinden birine atanmamış olması ve cinsel yöneliminın lezbiyen olması, sosyal çevresinde cinsel sağlık sorunlarını paylaşma çekinceleri yaşamasına neden olduğunu beyan etmiştir. Gizleme refleksinin yargılanmama amaçlı edinildiği görülmüştür.

Bu araştırma sırasında kapsayıcılık hakkında farklı kategoriler açılabileceği de ortaya çıkmıştır. Görüşmeciler, bazı sorularda kendi rızaları dahilinde, kendi regllerinin yanında yakın çevrelerindeki insanların deneyimlerini de

paylaşmışlardır. Paylaşımlar ışığında, reglin kuir kapsayıcılık ile tartışılmasının yanında farklı sağlık sorunlarından ve yaşam tarzlarından dolayı Amenore, yani regl olamama ile mücadele ettikleri ortaya çıkmıştır. Bunun yanında menapoz dönemine giren kadınların ve düzensiz regl olan kadınların, takip uygulamaları için dışlanan bir grubu oluşturdukları söylenebilmektedir. Düşünsel boyutta kapsayıcı bir yaklaşım benimsemenin kapsayıcı kullanıcı deneyimleri sağlayabileceği görülmektedir.

Alanyazında sağlık uygulamalarının dijitalleşmesine yönelik getirilen eleştiriler, bedenlerin gözetim altında olmaları ve toplumsal cinsiyet rolleri ile şekillendiklerini açıklayan görüşler ağırlıkta olmaktadır. Bu araştırmada, bütün bunların yanında, dijital okur-yazar olan eğitimli ve genç kadınların Türkiye bağlamında, kültürel değerler etkisiyle de bakışlarını oluşturdukları görülmüştür. Muhafazakarlaşan toplumlarda regle dair fikirlerin tabu olarak görülmesi ileriki yaşlarda kısmen açılmış olsa da çocukluktan itibaren işlenen öğretiler, reglin ve cinsel sağlığın hala bazı toplumsal normlar içerisinde yaşandığı görülmektedir. Görüşmeciler, ilk regl oldukları zaman ile şuan arasındaki bilinçlerini kıyasladıklarında, dijital teknolojilerin yardımıyla büyük bir değişiklik olduğunu öne sürmektedirler. Ancak, bilinçdışı eylemler olarak düşünce dünyalarının aksine davranışlar sergilediklerini söylemişlerdir. Alanda yazılan tezlerin konuyu siyasi veya cinsiyet temelli yürütmeleri, çok boyutlu bir çalışmanın eksikliğini ortaya çıkarmıştır. Oysa yaşanan deneyim farklı olguların sentezlenmesiyle şekillenmektedir. Bu yönüyle bu çalışma, diğer araştırmalardan ayrılmaktadır. Müslüman çoğunluğun yaşadığı inançlı bir Orta Doğu ülkesi olarak, burada yaşanan deneyimlere dair, gelişen yapıya ve regl takip uygulamalarına başka bir perspektif ile yaklaşmayı sağlamıştır.

Son olarak söylenebilir ki, bireysel boyutta değerlendirdiğimiz deneyimler aslında girift bir yapıya sahiptir. Siyasi olarak iktidar güçlerinin bireyleri gözetim altında tutmalarının yanında ekonomik olarak tıp alanının kapitalist sistemler için

bir araç olarak görülmesi birlikte ele alınmalıdır. Bunlarla beraber kadın olma deneyimi yaşanırken bunu toplumsal cinsiyet kodlarımıza göre yaşarız. İçerisinde yaşadığımız kültürün ise bambaşka bir yapısı vardır. Bütün bu normlar ergenliğe yeni girecek biyolojik olarak kadın olan bireylerde farklı tepkiler oluşturduğu görülmüştür. Zaman içerisinde adapte oldukları yeni medya teknolojileri ise, kadınlara daha önce varlık göstermedikleri bir alan açmasında faydalı olmuştur. Giderek entegre olduğumuz teknolojiler ise, Haraway'in (2006) Siborg ütopyası için bir giriş olarak görülebilir.

KAYNAKÇA

Akkayan, T.; Aydın, M.H. (1983) *Ertuğrul Gazi'den Bugüne Söğüt,* Yenilik Basımevi.

Aldanmaz, B., Eskitascioglu, İ. (2022). Türkiye'de Regl Yoksulluğu. Konuşmamız Gerek Derneği.

Ayta, F., Şen, M. (2023). Türkiye'de kadın istihdamının Genel Görünümü: İstihdamın Artırılması Kapsamında seçilmiş ülke örnekleri. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 9(2), 421–454. https://doi.org/10.20979/ueyd.1327737

Aydemir, D. (2021). *Siberfeminizm*. Urzeni Yayınevi.

Barad, K. (2003). Posthumanist performativity: Toward an understanding of how matter comes to matter. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 28(3), 801–831. https://doi.org/10.1086/345321

Baudrillard, J. (1998). *Foucault'yu unutmak* (O. Adanır, Çev.). Dokuz Eylül Yayınları.

Baudrillard, J. (2021). *Tüketim toplumu*. (N. Tutal, F. Keskin, Çev.) (10. Basım) Ayrıntı Yayınları.

Bauman, Z., Lyon, D. (2021). *Akışkan Gözetim* (E. Yılmaz, Çev.). Ayrıntı Yayınları

BBC News Türkçe (07-05-2018). Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2012'den bugüne tartışma yaratan nüfus planlaması açıklamaları. https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-44026368 Erişim Tarihi: 18.02.2024

Behjati-ardakani, Z., Akhondi, M. M., Mahmoodzadeh, H., Hosseini, S. H. (2016). An evaluation of the historical importance of fertility and its reflection in ancient mythology. *Journal of Reproduction and Infertility*, 17(1), 2–9.

Bennett, J. (2010). *Vibrant matter: A political ecology of things*. Duke University Press.

Berktay, F. (2023). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın.* (Dokuzuncu Basım). Metis Yayınları.

Bhartiya, Aru. (2013). Menstruation, Religion and Society. *International Journal of Social Science and Humanity* 3 (6): 523–27.

Bomastyk, M. (2017). *Donna J. Haraway, Staying with the Trouble*. Making Kin in the Chthulucene, Duke University Press. *Ruch Filozoficzny*, *73*(2), 113–122. https://doi.org/10.12775/RF.2017.017

Bora, A. (2004). *Kamusal Alan Sahiden Kamusal mı?* M. Özbek içinde, Kamusal Alan. Fil Yayınları.

Bora, A. (1998) Kamusal Alan/ Özel Alan: Mahrumiyet-Özgürleşme İkileminin Ötesi, *20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı Bildirileri*, Ed. Oya Çitci, Ankara, TODAİE Yay., 63-70

Buraj, I. (2018). *Manipulation as power, manipulation and freedom. Filozofia Roč*. 73(9).

Butler, J. (2016). *Cinsiyet Belası* (B. Ertür, Çev.),(5. Basım). Metis.

Calogero, R. M. (2004). A Test of Objectification Theory: The Effect of the Male Gaze on Appearance Concerns in College Women. *Psychology of Women Quarterly*, 28(1), 16-21. https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2004.00118.x

Cengiz, K., Küçükkural Ö., Gür H. (2021). *Türkiye'de Spiritüel Arayışlar.* İletişim Yayıncılık

Ceylan, S. (2021). Adölesan Sağlığı İçin Bir Tehlike: Menstruasyon Hijyeni ile İlgili Türkçe Web Sayfalarındaki Bilgiler Ne Kadar Güvenilir?. *Sakarya Tıp Dergisi / Sakarya Med* J, 11(2), 366-372.

Chan, M. (2019). Experience Design Of Digital Period Trackers. [Yüksek Lisans Tezi, University of Twente]

Cheng, S., Hamilton, L., Missari, S., Ma, J., Kuo-H. (2014). Sexual Subjectivity among Adolescent Girls: Social Disadvantage and Young Adult Outcomes. *Social Forces*, *93*(2), 515–544. https://doi.org/10.1093/sf/sou084

Couldry, N., Mejias, U. A. (2019). Data colonialism: Rethinking big data's relation to the contemporary subject. *Television and New Media*, 20(4), 336–349. https://doi.org/10.1177/1527476418796632

Creswell, J. W., Creswell, J. D. (2021). *Araştırma Tasarımları, Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları* (E. Karadağ, Der.). Nobel.

Critchley, H. O. D., Babayev, E., Bulun, S. E., Clark, S., Garcia-Grau, I., Gregersen, P. K., Kilcoyne, A., Kim, J.-Y. J., Lavender, M., Marsh, E. E., Matteson, K. A., Maybin, J. A., Metz, C. N., Moreno, I., Silk, K., Sommer, M., Simon, C., Tariyal, R., Taylor, H. S., … Griffith, L. G. (2020). Menstruation: Science and society. *American Journal of Obstetrics and Gynecology*, *223*(5), 624–664. https://doi.org/10.1016/j.ajog.2020.06.004

Cuiriak, D. (2020) The Data-driven Economy Will Be Shaped by the Nature of Data. *Centre for International Governance Innovation.*

Çakır, S. (1996) *Osmanlı Kadın Hareketi,* Metis Yayıncılık.

Çevirme A.S., Çevirme H., Karaoğlu L., Uğurlu N. Korkmaz Y. (2010). The Perception of Menarche and Menstruation among turkish married women: attitudes, experiences, and behaviors. *Social Behavior and Personality*, 2010, 38(3), 381-394.

Çınarlı, İ. (2020). *21. Yüzyıl İçin Sağlık İletişimi*. Nobel Yayıncılık.

Daniels, J. (2009). Rethinking Cyberfeminism(s): Race, Gender, and Embodiment. *Women's Studies Quarterly*, *37*(1/2), 101–124.

De Beauvoir, Simon (1993), *Kadın, Genç Kızlık Çağı*, (B. Onaran, Çev.) (7. Basım). Payel Yayıncılık.

Demir Özen B. (2019). *Biyopolitika ve Queer AIDS Krizi, Bağışıklık ve Ötesi*. Nika Yayınevi.

Direk, Z. (2003). Adet kanaması tecrübesi: sınırlar ve ufuklar. *Cogito*, *37*, 251–261.

Doğan, M. (2011). Türkiye'de Uygulanan Nüfus Politikalarına Genel Bakış, *Marmara Coğrafya Dergisi*, (23), 293-307.

Elçik, G. (2016). Beden, İki Nokta Üst Üste. *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları* içinde (s.185–210). Dipnot Yayınları.

Ellis, C., Adams, T. E., Bochner, A. P. (2011). Autoethnography: An Overview. *Historical Social Research. 36*(4 (138)), 273–290. http://www.jstor.org/stable/23032294

Ergeç E., N., Kantar Davran, M., Yarpuz Bozdoğan, N., Avcıbay, B., Yazgan, H., Karacan, O. (2023). Regl Döneminin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Açıdan incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi / Istanbul University Journal of Women's Studies*, *27*(1), 20–40. https://doi.org/10.26650/iukad.2023.1293397

Epstein, D. A., Lee, N. B., Kang, J. H., Agapie, E., Schroeder, J., Pina, L. R., Fogarty, J., Kientz, J. A., Munson, S. A. (2017). Examining Menstrual Tracking to Inform the Design of Personal Informatics Tools. *Proceedings of the SIGCHI conference on human factors in computing systems. CHI Conference*, *2017*, 6876–6888. https://doi.org/10.1145/3025453.3025635

Erkmen, S. (2020). *Türkiye'de Kürtaj AKP İktidarı ve Biyopolitika*. İletişim.

Erdoğan: Kürtaj Bir Cinayettir. Milliyet. (2012). https://www.milliyet.com.tr/siyaset/erdogan-kurtaj-bir-cinayettir-1545254

Firestone, S. (1993). *Cinselliğin Diyalektiği*. (Y. Salman, Çev.). Payel Yayınları.

Fraser, N. (1992) 'Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy', içinde (C. Calhoun, ed.) *Habermas and the Public Sphere*, 109–42. MA: MIT Press.

Fraser, N. (1999). Social Justice in the age of identity politics: Redistribution, recognition, and participation. *Culture and Economy after the Cultural Turn*, 25–52. https://doi.org/10.4135/9781446218112.n2

Fraser, N. (2004), "Kamusal Alanı Yeniden Düşünmek: Gerçekte Varolan Demokrasinin Eleştirisine Bir Katkı, içinde *Kamusal Alan* (M. Özbek, Ed.) Fil Yayınları.

Freud, S. (1912-1913). Totem and Taboo. (J. Strachey vd. Çev.), The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, (13. Basım) Hogarth Press.

Foucault, M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu*, (M. A. Kılıçbay, Çev.). İmge Kitabevi Yayınları. (1992)

Foucault, M. (1994). *Dostluğa Dair Söyleşiler*, (C. Ener, Çev.). Telos Yayınları.(1992)

Foucault, M. (2016) *Özne ve İktidar.* (I. Ergüden, O. Akınhay, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Foucault, M.(2003). *Cinselliğin tarihi*, (H. U. Tanrıöver, Çev.). Ayrıntı Yayınları.

Fowler, L. R., Gillard, C., & Morain, S. R. (2020). Readability and accessibility of terms of service and privacy policies for menstruation-tracking smartphone applications. *Health Promotion Practice*, *21*(5), 679–683. https://doi.org/10.1177/1524839919899924

Gajjala, R. (1999). 'Third World' perspectives on cyberfeminism. *Development in Practice*, 9(5), 616–619. https://doi.org/10.1080/09614529952774

Gedik, E., Pehlivanlı, E. (2022). Narratives about menstruation in Turkey: Self-shame, suppression and silence. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, *25*(3), 471–487. https://doi.org/10.18490/sosars.1196604

Germain, S. (2014). Daha Fazla T.O.M İstemiyoruz. İçinde Kadın sağlığı hareketinden sesler. Birinci Cilt. (Seaman, B. ve Eldridge, L. Der.). (A. Bora, E. E. Akşit, S. Coşar, N. Tokdoğan, B. Şimşek, S. Aydıngil, Çev.) Ayizi Kitap, 250-253.

Gilligan, C. (2017). Kadının Farklı Sesi: Psikolojik Kuram ve Kadının Gelişimi (D. Dinçer, F. Arısan, M. Elma, Çev.). Pinhan Yayınları.

Habermas, J. *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society,* (T. Burger Çev.), Polity Press, 1989.

Hardt, M., Negri, A. (2002). *İmparatorluk* (A. Yılmaz, Çev.). Ayrıntı Yayınları.

Haraway, D. (2006). *Siborg Manifestosu: Geç Yirminci Yüzyılda Bilim, Teknoloji ve sosyalist-feminizm*. (O. Akınhay, Çev.). Agora Kitaplığı.

Houppert, K. (2004). *Lanet,* Ayrıntı Yayıncılık, İstanbul.

Kariyerim Dergisi. (2020). Pepapp Kurucularından Emrah Yiğit İle Röportaj: Başarılı Bir Girişimin Yolu Duygulara Dokunmaktan Geçiyor. Erişim Adresi https://www.kariyerimdergisi.com/pepapp-kurucularindan-emrah-yigit-

ile-roportaj-basarili-bir-girisimin-yolu-duygulara-dokunmaktan-geciyor/

Kejanlıoğlu, B. (2009) “Medya Çalışmalarında Kamusal Alan Kavramı”, Kamusal Alan içinde, (M.Özbek, Der.), Hil Yayınları.

Klm, Posts, Klmm. (1970, March 24). CIA’s chief technology officer says you’re a walking sensor platform. Design Victim. https://www.designvictim.org/cias-chief-technology-officer-says-youre-a-walking-sensor-platform

Korda, H., Itani, Z. (2011). Harnessing Social Media for Health Promotion and Behavior Change. *Health Promotion Practice*, 14(1), 15–23. https://doi.org/10.1177/1524839911405850

Kramarae, C. (1988). Technology and women’s voices: Keeping in touch. Routledge ve Kegan Paul.

Lamborn, A. M. (2017). It’s about ‘that time’ to break the cycle: A rhetorical analysis of challenging menstrual taboos [Yüksek Lisans Tezi, Abilene Christian University]. Digital Commons @ ACU, Electronic Theses and Dissertations.

Leach, M. (1972). Standart Dictionary of Folklore, Mythology and Legend. Funk and Wagnalls.

Lee, J., Sasser-Coen, J. (1996). Memories of menarche: Older women remember their first period. *Journal of Aging Studies*, 10(2), 83-101.

Levy, J., Romo-Avilés, N. (2019). “A good little tool to get to know yourself a bit better”: A qualitative study on users’ experiences of APP-supported menstrual tracking in Europe. *BMC Public Health*, *19*(1). https://doi.org/10.1186/s12889-019-7549-8

Lifková, A. (2019). Digital Power: Self-tracking technologies through Michel Foucault lens. *Politické Vedy*, *22*(4), 81–101. https://doi.org/10.24040/politickevedy.2019.22.4.81-101

Light, B., Burgess, J., Duguay, S. (2016). The walkthrough method: An approach to the study of apps. *New Media and Society*, *20*(3), 881–900. https://doi.org/10.1177/1461444816675438

Lister, R. (1997). Private—Public: the Barriers to Citizenship. İçinde (Campling, J., Ed.) *Citizenship: Feminist Perspectives*. Palgrave, London. https://doi.org/10.1007/978-1-349-26209-0_6

Luck, R. (2018). Inclusive Design and making in practice: Bringing bodily experience into closer contact with making. *Design Studies*, *54*, 96–119. https://doi.org/10.1016/j.destud.2017.11.003

Lupton, D. (2012). M-health and health promotion: The Digital Cyborg and surveillance society. *Social Theory and Health*, *10*(3), 229–244. https://doi.org/10.1057/sth.2012.6

Lupton, D. (2013). The digitally engaged patient: Self-monitoring and self-care in the Digital Health Era. *Social Theory and Health*, *11*(3), 256–270. https://doi.org/10.1057/sth.2013.10

Lupton, D. (2014). Quantified sex: A critical analysis of sexual and reproductive self-tracking using apps. *Culture, Health and Sexuality*, *17*(4), 440–453. https://doi.org/10.1080/13691058.2014.920528

Lupton, D. (2019). Australian women's use of Health and Fitness Apps and wearable devices: A feminist new materialism analysis. *Feminist Media Studies*, *20*(7), 983–998. https://doi.org/10.1080/14680777.2019.1637916

MacFarlane, K. A., O'Neil, M. L., Tekdemir, D., Çetin, E., Bilgen, B., Foster, A. M. (2016). Politics, policies, pronatalism, and practice: Availability and accessibility of abortion and reproductive health services in Turkey. *Reproductive Health Matters*, *24*(48), 62–70. https://doi.org/10.1016/j.rhm.2016.11.002

Marissa J. Doshi (2018) Barbies, Goddesses, and Entrepreneurs: Discourses of Gendered Digital Embodiment in Women's Health Apps, *Women's Studies in Communication*, 41:2, 183–203, https://doi.org/10.1080/07491409.2018.1463930

Martel, S. L. (2013). Biopower and reproductive loss. *Cultural Studies*, *28*(2), 327–345. https://doi.org/10.1080/09502386.2013.840327

Mays, D., Cremeens, J., Usdan, S., Martin, R., Arriola, K. and Bernhardt, J. (2010) The feasibility of assessing alcohol use among college students using wireless mobile devices: Implications for health education and behavioural research. *Health Education Journal* 69(3): 311–320

Miller, D., Costa, E., Haynes, N., McDonald, T., Nicolescu, R., Sinanan, J., Spyer, J., Venkatraman, S., Wang, X. (2016). Gender. *İçinde How the World Changed Social Media* 1(1): 114–127. UCL Press. https://doi.org/10.2307/j.ctt1g69z35.15

Norris, P. (2001). *Digital Divide? Civic Engagement, Information Poverty and the Internet Worldwide.* Cambridge University Press. http://dx.doi.org/10.1017/CBO9781139164887

Nüfus Plânlaması Hakkında 2827 Sayılı Kanun, 1983, https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2827.pdf Erişim Tarihi: 18.02.2024

Özdemir, S., Şimşek, A. (2022). Menstrual Kanamaya Yönelik Algı ve Tutumların Kadın Sağlığına Etkisi. *Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, *4*(1), 76–81. https://doi.org/10.46413/boneyusbad.1028246

Paasonen, S. (1998). “Digital,Human,Animal,PLANT: The Politics of Cyberfeminism?” . *International Feminist Art Journal*, *2*.

Paasonen, S. (2011). Revisiting cyberfeminism. *Communications*, *36*(3). https://doi.org/10.1515/comm.2011.017

Padmanabhanunni, A., Jaffer, L., Steenkamp, J. (2018). Menstruation experiences of South African women belonging to the ama-Xhosa ethnic group. Culture, *Health and Sexuality*, 1058, 1–11. https://doi.org/10.1080/13691058.2017.1371335

Papacharissi, Z., (2002). The Virtual Sphere: The Internet As a Public Sphere, *New Media and Society*, 4(1), 9–27.

Plant, S. (1998). Beyond the screens: Film, Cyberpunk and cyberfeminism. *Feminisms*, 503–507. https://doi.org/10.1093/oso/9780192892706.003.0089

Research2Guidance (2023). Global Digital Health Business Outlook Survey – 2023: What will 2023 bring to the digital health industry?. Erişim adresi: https://research2guidance.com/product/global-digital-health-business-outlook-survey-2023/

Saeidzadeh, Z. (2023). Gender Research and feminist methodologies. *Gender-Competent Legal Education*, 183–213. https://doi.org/10.1007/978-3-031-14360-1_6

Sakar, T., Özkan, H., Saraç, M. N., Atabey, K., Nazbak, M. (2015). Öğrencilerin Menstruasyon Dönemindeki Kültürel Davranış ve Uygulamaları . *Turkish Family Physician*, 114–123.

Salehi, S., Miremadi, I., Ghasempour Nejati, M., Ghafouri, H. (2024). Fostering the adoption and use of Super App Technology. *IEEE Transactions on Engineering Management*, *71*, 4761–4775. https://doi.org/10.1109/tem.2023.3235718

Sanders, R. (2016). Self-tracking in the digital era: Biopower, patriarchy, and the new biometricbody projects. *Body and Society*. 23(1), 36–63.

Sarıtaş, E. (2016). Normativite Kırılganlık ve Yas: Judith Butler'ın Düşüncesinde Biyopolitikanın Yeri. *Biyopolitika Foucault'dan Günümüze Biyopolitikanın İzdüşümleri* içinde (s. 299–326). NotaBene Yayınları.

Saygılıgil, F. (2016). *Toplumsal Cinsiyet tartışmaları*. Dipnot Yayınları.

Schudson, M. (1997) 'Why Conversation is Not the Soul of Democracy', *Critical Studies in Mass Communication* 14(4): 1–13.

Sezgin, D. (2015). Toplumsal Cinsiyet Perspektifinde Sağlık Ve Tıbbileştirme. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, *18*(1). https://doi.org/10.18490/sad.63338

Sharon, T. 2017. Self-tracking for Health and the Quantified Self: ReArticulating Autonomy, Solidarity, and Authenticity in an Age of Personalized Healthcare. *Philosophy and Technology*. 2017. 7 Mart 2024 tarihinde erişim sağlandı.

Shipp, L., Blasco, J. (2020). How private is your period?: A systematic analysis of menstrual app privacy policies. *Proceedings on Privacy Enhancing Technologies*, *2020*(4), 491–510. https://doi.org/10.2478/popets-2020-0083

Simmel, G. (2009). *Bireysellik ve Kültür.* (T. Birkan, Çev.) Metis.

Singh, K., Allen, K. R., Scheckler, R., Darlington, L. (2007). Women in Computer-Related Majors: A Critical Synthesis of Research and

Theory from 1994 to 2005. *Review of Educational Research*, *77*(4), 500–533.

Skalli, L. H. (2006). COMMUNICATING GENDER IN THE PUBLIC SPHERE: WOMEN AND INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE MENA. *Journal of Middle East Women's Studies*, *2*(2), 35–59. https://doi.org/10.2979/mew.2006.2.2.35

Smith, Gavin. (2016). Surveillance, Data and Embodiment: On the Work of Being Watched. *Body and Society*. 22. 108–139. https://doi.org/10.1177/1357034X15623622

Soysal, G., Özcan, C., Akın, A. (2022b). Dünyada ve Türkiye'de Kadın, Anne ve Çocuk Sağlığının Güncel Durumu. *Sağlık ve Toplum* , *32*(1).

Steinem, G. (2019). If Men Could Menstruate. *Women's Reproductive Health*, *6*(3), 151–152. https://doi.org/10.1080/23293691.2019.1619050

Stubbs, M. L. (2008). Cultural perceptions and practices around menarche and adolescent menstruation in the United States. *Annuals of the New York Academy of Sciences*, 1135, 58-66.

Swan, M. (2012). Health 2050: The realization of personalized medicine through crowdsourcing, the Quantified Self, and the participatory Biocitizen. *Journal of Personalized Medicine*, *2*(3), 93–118. https://doi.org/10.3390/jpm2030093

Şimga, H. (2018). İkinci Dalga Fransız Feminizmine Kısa Bir Bakış. *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları: Eşitsizlikler, Mücadeleler, Kazanımlar* içinde (s. 65–91). Koç Üniversitesi Yayınları.

Tarhan, N. (2005). *Kadın Psikolojisi.* Nesil Matbaacılık.

Tan, D. A., Haththotuwa, R., Fraser, I. S. (2017). Cultural aspects and mythologies surrounding menstruation and abnormal uterine bleeding. Best Practice and Research Clinical Obstetrics and Gynaecology, 40, 121-133.

Taner, Ş. (2018). Toplumsal Cinsiyet Açısından Sosyal Politikalar. *Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı* içinde, 17–36, Nobel Yayınları.

Thompson, S. (1966). *Motif-Index of folk-literature - I (A-C*). Indiana University Press.

Türk Tabipleri Birliği. (2013). Kadınların Sağlıklı ve Güvenli Koşullarda Kürtaj Hakları Kısıtlanamaz; Karar Kadınlarındır. https://www.ttb.org.tr/345yeui

Türk Tabipleri Birliği. (2021). *Türk tabipleri Birliği Merkez Konseyi çalışma Raporu 2020-2021*. https://www.ttb.org.tr/615yina

TBMM. (2003) *Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu. https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss664m.htm*

Anka Haber. (2023) *Türkan ELÇİ: "Ped gibi hijyen ürünlerine erişemeyen kadinlar ve Kız çocukları ihtiyaçlarını tişört kullanarak gideriyorlar, Bunu Biliyor Muydunuz?*"https://ankahaber.net/haber/detay/turkan_elci_ped_gibi_hijyen_urunlerine_erisemeyen_kadinlar_ve_kiz_cocuklari_ihtiyaclarini_tisort_kullanarak_gideriyorlar_bunu_biliyor_muydunuz_160416 Erişim Tarihi: 15.02.2024, 16:30

Türkiye'deki Mülteci Kadınlar ve kız çocuklarında Menstrüel Hijyen Yönetimi Araştırma Raporu. UNFPA Türkiye. (2022, 8 Aralık). https://turkiye.unfpa.org/tr/menstruel-hijyen-yonetimi-arastirma-raporu Erişim Tarihi: 15.02.2024, 17:04

Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. *Resmi Gazete.* (1489, 6 Mayıs 1930)

Urhan, V. (2010). *Foucault*. Say yayınları.

Van der Ploeg I (2012) The body as data in the age of information. (Ball K, Haggerty KD ve Lyon D, Ed.) *Routledge Handbook of Surveillance Studies.* Abingdon, Oxon: Routledge, 176–183.

Vargün, B. (2021). Menstrüasyon ve tabu. *Antropoloji*, (42), 1-10.

Volkmer, I. (2003). The Global Network Society and the global public sphere. *Development*, *46*(1), 9–16. https://doi.org/10.1057/palgrave.development.1110415

Wajcman, J. (2006). *Technofeminism*. Polity.

Wajcman, J. (2010). Feminist theories of technology. *Cambridge Journal of Economics,* 34(1), 143–152. https://doi.org/10.1093/cje/ben057

Young, I. M. (2005). *On female body experience: "Throwing like a girl" and other essays*. Oxford University Press.

Yılmaz, M., Tokuroğlu, B. (2018). Türk Modernleşmesinin Toplumsal Cinsiyet Anlayışı. *JOURNAL OF INSTITUTE OF ECONOMIC DEVELOPMENT AND SOCIAL RESEARCHES*, *4*(13), 600–608. https://doi.org/10.31623/iksad.103

Zehetner, K., Steinkellner, P. (2019). “AND NOW FOR SOMETHING COMPLETELY DIFFERENT” STIMULATING INTERVENTIONS TO IMPROVE ACADEMIC OUTCOMES IN FINANCIAL ACCOUNTING COURSES. *Journal of Teaching and Education*, *09*(1), 21–28.

EK 1. Orijinallik Raporu

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 15/04/2024

Tez Başlığı: Türkiye'de Regl Takip Uygulamaları Kullanıcı Deneyimlerine Dair Bir İnceleme
Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*: Türkiye'de Kadın Sağlığının Dijitallesmesi: Pepop Regl Takip Mobil Uygulamasına Dair Bir İnceleme

Yukarıda başlığı verilen tezimin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 105 sayfalık kısmına ilişkin, 15/04/2024 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 2 'dır.

Uygulanan filtrelemeler*:

1. ☑ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
2. ☑ Kaynakça hariç
3. ☑ Alıntılar hariç
4. ☐ Alıntılar dâhil
5. ☑ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezimin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Ceren Biltekin

Ad-Soyad/İmza

Öğrenci Bilgileri		
	Ad-Soyad	Ceren Biltekin
	Öğrenci No	N21134505
	Enstitü Anabilim Dalı	İletişim Bilimleri
	Programı	İletişim Bilimleri

DANIŞMAN ONAYI

Doç. Dr. Burcu Şimşek

UYGUNDUR.

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ **SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**	Doküman Kodu *Form No.*	FRM-YL-15
		Yayım Tarihi *Date of Pub.*	04.12.2023
	FRM-YL-15 **Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu** *Master's Thesis Dissertation Originality Report*	Revizyon No *Rev. No.*	02
		Revizyon Tarihi *Rev.Date*	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF Communication Sciences

Date: 01./08./2024

Thesis Title (In English): A review on the user Experiences of menstrual Tracking Apps in TURKEY

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 01./08./2024 for the total of 105 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 2 %.

Filtering options applied**:

1. ☑ Approval and Decleration sections excluded
2. ☑ References cited excluded
3. ☑ Quotes excluded
4. ☐ Quotes included
5. ☑ Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

Kindly submitted for the necessary actions.

Ceren Bilteki

Name-Surname/Signature

Student Information	**Name-Surname**	Ceren Bilteki
	Student Number	N21134505
	Department	İletişim Bilimleri
	Programme	İletişim Bilimleri

SUPERVISOR'S APPROVAL

Assoc. Prof. Dr. Burcu Şimşek

APPROVED

**As mentioned in the second part [article (4)/3]of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding refence, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

Tarih: 17/07/2023 14:32
Sayı: E-35853172-300-00002955915

00002955915

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı : E-35853172-300-00002955915 17/07/2023
Konu : Etik Komisyon İzni (Ceren BİLTEKİN)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 22.06.2023 tarihli ve E-12908312-300-00002918734 sayılı yazınız.

Enstitünüz İletişim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden **Ceren BİLTEKİN**'in **Doç. Dr. Burcu ŞİMŞEK** danışmanlığında hazırladığı "**Türkiye'de Regl Takip Uygulamaları Kullanıcı Deneyimlerine Dair Bir İnceleme**" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **11 Temmuz 2023** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Sibel AKSU YILDIRIM
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 5C7F69B8-ED01-4C16-9AA3-9BBB0FFB5C64 Belge Doğrulama Adresi: https://www.turkiye.gov.tr/hu-ebys

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
E-posta:yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik Ağ: www.hacettepe.edu.tr
Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992
Kep: hacettepeuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Musa KAYA
Memur
Telefon: 3051008

EK 3: Cilt Sırtı Örneği